

**KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZİNDEKİ YÖRESEL
AYAKKABILARIN İNCELENMESİ**

Sümeyye Enise ÇAM

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
DEKORTİF ÜRÜNLER BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2019

**KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZİNDEKİ YÖRESEL
AYAKKABILARIN İNCELENMESİ**

Sümeyye Enise ÇAM

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EL SANATLARI EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
DEKORTİF ÜRÜNLER BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren On iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sümeyye Enise
Soyadı : Çam
Bölümü : Dekoratif Ürünler Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Kahramanmaraş İli Merkezindeki Yöresel

Ayakkabıların İncelenmesi

İngilizce Adı : Local In The Center Of Kahramanmaraş

Investigation Of Shoes

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Sümeyye Enise ÇAM

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sümeyye Enise ÇAM tarafından hazırlanan “Kahramanmaraş İli Merkezindeki Yöresel Ayakkabıların İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof.Dr.Mediha GÜLER

Dekoratif Ürünler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Prof.Dr.Zeynep Erdoğan

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, Ankara Üniversitesi

Üye: Dr.Öğr.Üyesi Meral Büyükyazıcı

Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 15 / 08 / 2019

Bu tezin El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırmanın bir plan dahilinde yürütülmesinde ilgi ve desteği ile daima bana yön veren, araştırma süresince kaynak bilgi ve deneyimleriyle beni destekleyen danışanım Sayın Prof.Dr.Mediha GÜLER Hocama en içten duygularımla teşekkür eder saygılarımı sunarım. Kahramanmaraş'taki çalışmalarım sırasında bilgi veren ve yardımlarını esirgemeyen yöresel ayakkabı ustası Sayın Mehmet KOPAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Eğitim hayatım süresince maddi ve manevi desteklerimi esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Sümeyye Enise ÇAM

KAHRAMANMARAŞ İLİ MERKEZİNDEKİ YÖRESEL

AYAKKABILARIN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Sümeyye Enise ÇAM

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Kahramanmaraş ilindeki yöresel ayakkabıların bazı özellikler açısından (kullanılan araç-gereçleri, kullanılan yapım tekniklerini, renk, desen özelliklerini, kompozisyon özelliklerini, kullanım alanlarını, üretilen ürün çeşitlerini) incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda belirtilen Kahramanmaraş ilindeki yöresel ayakkabı atölyelerinin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Bu atölyelerdeki üretilen ürünler incelenmiş ve buralarda çalışan 40 yöresel ayakkabı üreticisiyle görüşülmüştür. Görüşmede kullanılan anket ve ürün bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Elde edilen veriler aracılığı ile elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin eğitim durumlarının ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Yöresel ayakkabı üretimi ile uğraşan bireylerin çoğunluğu erkektir. Kadınların yüzde oranlarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ayakkabı üreticilerinin bu mesleği seçme nedenleri arasında; baba mesleği olduğu için, mesleğe ilgi duyduğu için, ekonomik kazanç elde etmek için seçtiği görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin büyük bir kısmı bu mesleği baba mesleği olduğu için yapmaktadır. Yöresel ayakkabı üreten bireylerin

bulundukları iş yerlerinde; işletme sahibi aynı zamanda usta, ortak aynı zamanda usta, çırak ve kalfa konumunda bulundukları görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin çoğunluğunun bulundukları iş yerlerinde işletme sahibi aynı zamanda da usta olduğu görülmektedir. İş yerlerindeki eleman sayılarının 1-3 kişi, 4-6 kişi, 7-9 kişi, 10 kişi arasında değişmektedir. Yöresel ayakkabı işletmelerinde çalışan eleman sayısının çoğunluğu 1-3 kişi arasında olduğu gözlemlenmiştir. Kişiler bu işle 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl arasında ilgilendiği görülmektedir. Çalışanların büyük kısmı ise 16-20 yıldır bu işle ilgilenmektedir. Yöresel ayakkabı üreten bireylerin bulundukları iş yerlerinde bağcıklı çarık, tokalı çarık, yemeni, terlik, kayışlı postal, çocuk yemenisi, çizme yaptığı gözlemlenmiştir. Gözlemlere göre çoğunluk yöresel ayakkabı çeşitlerinin hepsinden yapmaktadır. Ayakkabı üreten bireyler tasarımlarını kendi atölyelerinde, başka atölyelerden yararlanarak, tasarım ile ilgili dergi ve broşürlerden çıkartarak, kitle iletişim araçlarından yararlanarak tasarlamaktadırlar. Çoğunluğu ise tasarımlarını kendi atölyelerinde yapmaktadır. Yöresel ayakkabı üreten bireylerin ürettiği ve pazarlamasını yaptığı yöresel ayakkabıların geleneksel görünümde olması, ürünün kaliteli olması, günün modasına uygun olması, kullanışlı olması özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Ayakkabı üreticilerinin büyük bir kitlesi ise ayakkabıların geleneksel görünümde olmasına dikkat ettiği gözlemlenmiştir. Üreticiler ayakkabı modellerini kendi isteği doğrultusunda seçmektedir. Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabıların moda akımına uygun olmasından, geleneksel özellikte olmasından, kullanıma uygun olmasından, kaliteli olmasından dolayı tercih edildiği görülmektedir. Yöresel ayakkabıların çoğunluğu geleneksel özelliğe uygun olmasından dolayı tercih edilmektedir. Üreticiler en çok yazın satış yapmaktadır. Az da olsa sonbahar ve ilkbaharda da satış olduğu ancak kış aylarında bu ürünleri satan iş yerlerinin durgun olduğu yapılan anketlerden anlaşılmaktadır. Çalışanların büyük bir kısmı çalıştıkları atölye ortamının yeterli olduğunu belirtmektedirler. Kısmen yeterli olduğunu belirtenlerin yüzde oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreten bireyler ayakkabı süslemesinde kullanılan desenleri desen kitaplarından, dergilerden, kendi tasarımlarından, diğer kaynaklardan yararlanmaktadırlar. Yöresel ayakkabılarda kullanılan desenlerin büyük bir kısmı ise üreticilerin kendi tasarımlarından elde edildiği görülmektedir. Çalışanlara ayakkabıları süslemede biyelerle süsleme tekniğini, makine dikişiyle süsleme tekniğini, metallerle süsleme tekniğini, elde çeşitli teknikleri kullanılarak süsleme tekniğini, aplikasyon tekniğini, işleme tekniğini, keserek işleme ve linol tekniğini kullanmaktadırlar. Ayakkabılarda yoğunlukla elde çeşitli teknikler kullanılarak süslenildiği gözlemlenilmiştir. Ayakkabı parçalarını birleştirmede makinede dikerek, elde dikerek, yapıştırarak ve elde dikerek birleştirme tekniklerini uygulamaktadırlar. Birleştirmede en çok ise elde dikerek birleştirme tekniği kullanılmaktadır. Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabı yapımında siyah, beyaz, kahverengi, yeşil, turuncu, kırmızı, sarı, bordo, mavi ve mor renkleri kullanmaktadırlar. Çoğunlukla kahverengi'yi kullandıkları gözlemlenmiştir. Üreticiler yöresel ayakkabı tasarımlarında geometrik motif ve kompozisyon, sembolik motif ve kompozisyon kullanmaktadırlar ancak ayakkabıların genelinde geometrik motif, sembolik motif ve kompozisyonlar kullanıldığı görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreten bireyler ayakkabıları birleştirirken yapıştırıcı olarak çirişi, iplik olarak da bitkisel iplikleri kullandıkları gözlemlenmiştir. Çalışanlar atölye ortamında güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. En çok ise çalışacak kalifiye eleman azlığından kaynaklanan güçlülüdür. Karşılaştıkları bu güçlüklerin giderilmesi için ise yöresel ayakkabı üreticilerinin desteklenmesi, kalifiye eleman yetiştirilecek bölümler ve kursların artırılması, yöresel ayakkabı üretimini artıracak desteğin sağlanması (kredi, kooperatif gibi), yöresel ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması gibi önerilerde bulundukları görülmektedir. Yöresel ayakkabı yapımında karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesi için çoğunlukla yöresel

ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması gerektiğini önermektedirler. Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabı yapımında aylık kazançlarının 500 - 1000 TL, 1001- 1500 TL, arasında değişmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin aylık gelirinin çoğunlukla 1001- 1500 TL arasında olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Kahramanmaraş El Sanatları, Yöresel, Ayakkabı

Sayfa Adedi : 222

Danışman : Prof. Dr. Mediha GÜLER

STUDY ON LOCAL SHOES PRODUCED İN KAHRAMANMARAŞ CİTY CENTER

(M.S.Thesis)

Sümeyye Enise ÇAM

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the regional footwear in Kahramanmaraş Province in terms of some features (tools and equipment used, construction techniques used, color, pattern characteristics, composition properties, usage areas, product types). For this purpose, all local shoe workshops in Kahramanmaraş province were included in the research. The products produced in these workshops were examined and interviewed 40 local shoe manufacturers working in these workshops. The questionnaire and product observation form used in the interview were prepared by the researcher. The results obtained by means of the data obtained are given below. It is seen that the educational status of local shoe manufacturers is primary school graduates. The majority of individuals involved in local shoe production are men. It is observed that the percentage of women is quite low. Among the reasons why shoe manufacturers choose this profession; Since it is a father profession, because it is interested in the profession, it is seen that he chooses to gain economic gain. Most of the local shoe manufacturers do this job because it is a father's profession. In the workplaces where individuals who produce local shoes; It is seen that they are master, partner, apprentice and apprentice. It is seen that the majority of local shoe manufacturers are business owners and also masters in their workplaces. The number of

employees in the workplace varies between 1-3 people, 4-6 people, 7-9 people, 10 people. It has been observed that the majority of the employees working in the local shoe enterprises are between 1-3 people. It is seen that individuals are involved in this business between 1-5 years, 6-10 years, 11-15 years, 16-20 years. Most of the employees have been involved in this business for 16-20 years. It was observed that the individuals producing local shoes made lace-up shoes, buckle shoes, yemeni, slippers, postal straps, children's underwear and boots. According to the observations, the majority of them make all kinds of local shoes. Individuals who produce shoes design their designs in their own workshops, benefiting from other workshops, removing them from magazines and brochures related to design, and using mass media. Most of them do their designs in their own workshops. The local shoes produced by individuals who produce local shoes are focused on the traditional appearance of the traditional shoes, the quality of the product, the fashionable of the day and the usefulness of the shoes. On the other hand, a large mass of shoe manufacturers have been observed to pay attention to the traditional appearance of shoes. The manufacturer chooses shoe models according to his wishes. It is seen that individuals who produce local shoes are preferred because of the fact that the local shoes are suitable for the fashion trend, they are traditional, they are suitable for use and they are of high quality. Most of the local shoes are preferred because they are suitable for the traditional feature. Manufacturers are mostly selling in summer. It is understood from the surveys that there is a small amount of sales in autumn and spring, but that the workplaces selling these products in winter are stagnant. Most of the employees state that the workshop environment is sufficient. It is seen that the percentage of those who stated that they are partially sufficient is quite low. Local shoe manufacturers make use of pattern books, magazines, own designs and other sources used in shoe decoration. It is seen that most of the patterns used in local shoes are obtained from the manufacturers' own designs. Employees use shoe ornament technique, sewing ornament technique with metal, ornament technique with metals, ornament technique using various techniques, application technique, processing technique, cutting technique and linol technique in decorating shoes. It has been observed that the shoes are decorated with various techniques. Shoe parts in the machine by joining, sewing, hand sewing, gluing and hand sewing are applied by joining techniques. Mostly, they use hand sewing technique. Local footwear manufacturers use black, white, brown, green, orange, red, yellow, burgundy, blue and purple colors in making local shoes. They are mostly using brown. Manufacturers use geometric motifs and compositions, symbolic motifs and compositions in local shoe designs, but it is seen that geometric motifs, symbolic motifs and compositions are used throughout the shoes. It was observed that the individuals who produce local shoes used the glue as the glue and the vegetable yarns as the yarn when combining the shoes. Employees face difficulties in the workshop environment. Mostly, it is the shortage of qualified personnel to work. In order to overcome these difficulties, it is seen that they make suggestions such as supporting local shoe manufacturers, increasing the departments and courses to be trained qualified, providing support to increase local shoe production (such as credit and cooperative), and introducing local shoe designs at home and abroad. They recommend that local shoe designs should be introduced at home and abroad in order to overcome the difficulties encountered in making local shoes. Local shoe-making individuals' monthly earnings in the production of local shoes 500-1000 TL, 1001-1500 TL, varies between. The monthly income of the local shoe manufacturers is mostly between 1001-1500 TL.

Key Words : Kahramanmaraş, Hand Arts, Local, Shoe
Page Number : 222
Supervisor : Prof. Dr. Mediha GÜLER

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xxi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durum.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı	3
1.3.Araştırmanın Önemi	4
1.4.Varsayımlar	4
1.5.Sınırlılıklar	5
1.6.Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Kahramanmaraş İli Hakkında Genel Bilgiler	7
2.1.1. Tarihi	7
2.1.2. Coğrafi Konumu	7
2.1.3. Sosyo-kültürel yapısı.....	8
2.1.4. El Sanatları	8

2.2. Sanatın Tanımı ve Tarihi	9
2.3. El Sanatlarının Tanımı ve Tarihi	11
2.3.1. El Sanatlarının Özellikleri.....	12
2.3.2. El Sanatlarının Yararları	13
2.3.3. El Sanatlarının Sorunları.....	13
2.3.4. El Sanatlarının Olumlu Kılınması İçin Gerekenler.....	14
2.3.5. El Sanatlarının Günümüzdeki Yeri ve Durumu	14
2.4. Deri.....	15
2.4.1. Derinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	15
2.4.2. Derinin Elde Edilişi.....	17
2.4.3. Derinin Anatomik ve Histolojik Yapısı	17
2.4.4. Derinin Kimyasal Yapısı.....	18
2.4.5. Derinin Özellikleri	19
2.4.6. Derinin Üretimi	20
2.4.6.1. Derinin Tabaklanmaya Hazırlanması	20
2.4.6.2. Tabaklama	23
2.4.7. Mamul Deri Çeşitleri.....	26
2.4.7.8. Davul Derisi.....	28
2.4.7.9. Domuz Derisi	28
2.4.7.10. Ak Deri	28
2.4.7.11. Rugan	28
2.4.7.12. Süet	28
2.4.7.13. Güderi	29
2.4.7.14. Kürk Süet	29
2.4.8. Deri Sanayinin Bugünkü Durumu.....	30
2.5. Ayakkabı.....	32
2.5.1. Tanımı ve Tarihçesi	32
2.5.2. Türklerde Ayakkabı ve Ayakkabıcılık	34
2.5.3. Geçmişten Günümüze Kadar Ayakkabı Çeşitleri	35
2.5.3.1. Çizme	35
2.5.3.7. Potin	37
2.5.3.8. Lapçın	37

2.5.3.9. <i>Karçın</i>	37
2.5.3.10. <i>Katır</i>	37
2.5.3.11. <i>Terlik</i>	38
2.5.3.17. <i>Çapula</i>	39
2.5.3.18. <i>Nalın</i>	39
2.5.3.19. <i>Sandalet</i>	39
2.5.3.20. <i>Harik</i>	40
2.5.3.21. <i>Çarık</i>	40
2.5.4. Son Yüzyıldaki Ayakkabı Modası	44
2.5.4.1. 1900-1909.....	44
2.5.4.2. 1910-1919.....	45
2.5.4.3. 1920-1929.....	45
2.5.4.4. 1930-1939.....	46
2.5.4.5. 1940-1949.....	46
2.5.4.6. 1950-1959.....	47
2.5.4.7. 1960-1969.....	47
2.5.4.8. 1970-1979.....	48
2.5.4.9. 1980-1989.....	48
2.5.4.10. 1990-1999	48
2.5.5. Türkiye’de Ayakkabı Sanayi.....	49
2.5.5.1. <i>Türkiye’de Ayakkabı Üretimi</i>	50
2.6. Çarık Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler	63
2.6.1. Endaze	63
2.6.2. Tezgâh.....	64
2.6.3. Köşker İğnesi	64
2.6.4. Dönder Ağacı	65
2.6.5. Ihvan.....	65
2.6.6. Delecek.....	66
2.6.7. Çekiç	66
2.6.8. Levger	67

2.6.9. Zımpara	67
2.6.10. Dişli	68
2.6.11. Eğe	68
2.6.12. Kerpeten	69
2.6.13. Tahta ve Plastik Kalıplar	69
2.6.14. Muşta.....	70
2.6.15. Biz	71
2.6.16. Teber	71
2.6.17. Demir Keski	72
2.6.18. Örs	72
2.6.19. Ökçe Demiri	73
2.6.20. Pamuk İplik	73
2.6.21. Saya	74
2.6.22. Taban.....	74
2.6.23. Mum	75
2.6.24. Çiriş	75
2.6.25. Yapıştırıcı.....	75
2.6.26. Pres Makinesi	76
2.6.27. Pres Kalıbı.....	77
2.7. Ürün Analizi.....	77
2.8. İlgili Araştırmalar	102
BÖLÜM III.....	104
YÖNTEM.....	104
3.1.Araştırmanın Modeli	104
3.2.Evren ve Örneklem.....	104
3.3.Ölçme Araçları.....	104
3.4.Verilerin toplanması.....	105
3.5.Verilerin Analizi	105
BÖLÜM IV	106
BULGULAR VE YORUM.....	106
4.1. Yöresel Ayakkabı Üretiminde Çalışan Bireylerin Kişisel Bilgileri ve Mesleği Seçme Nedenlerine Ait Bulgular.....	106
4.2. İş Yerlerine Ait Bulgular	108

4.3.Yöresel Ayakkabının Özelliklerine Ait Bulgular.....	110
4.4.Yöresel Ayakkabıların Atölye Ortamı, Aylık Kazanç ve Kullanılan Gereç Durumuna Ait Bulgular.....	114
4.5.Tüketicinin Tercihine Ait Bulgular.....	116
4.6.Yöresel Ayakkabı Yapımında Karşılaşılan Güçlüklerle Ait Bulgular.....	118
4.7.Gözlem Formları İle Bölgede İncelenen Yöresel Ayakkabılara İlişkin Bulgular....	119
BÖLÜM V.....	123
SONUÇ VE ÖNERİLER	123
5.1. Sonuç.....	123
5.2.Öneriler	125
KAYNAKLAR.....	128
EKLER.....	135
Ek – 1. Anket Formu	136
Ek – 2 Bilgi Formları	143

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çarıkta Kullanılan Kalıp (Numara) Çeşitleri	44
Tablo 2. Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	106
Tablo 3. Çalışanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	107
Tablo 4. Çalışanların Mesleği Seçme Nedenini Gösteren Dağılım	107
Tablo 5. Çalışanların Bulundukları İş Yerindeki Görevlerine Göre Dağılımı	108
Tablo 6. İşlemede Çalışan Eleman Sayısını Gösteren Dağılım	108
Tablo 7. Çalışanların Kaç Yıldır Bu İşle Meşgul Olduğunu Gösteren Dağılım	109
Tablo 8. Ayakkabı Yapımında Kullanılan Süsleme Tekniklerini Gösteren Dağılım	111
Tablo 9. Yöresel Ayakkabıları Birleştirmede Kullandıkları Tekniğe Göre Dağılımı	111
Tablo 10. Yöresel Ayakkabı Üretiminde Motif ve Kompozisyon Tasarımlarına Göre Dağılımı	112
Tablo 11. Çalışanların Tasarımlarını Oluşturma Şeklini Gösteren Dağılım	112
Tablo 12. Yöresel Ayakkabı Süslemesinde Kullanılan Desenlerin Temin Edilme Durumuna Göre Dağılımı	113
Tablo 13. Ayakkabı Yapımında Tercih Nedenlerini Gösteren Dağılım	113
Tablo 14. İşyerinde Üretilen Ayakkabı Çeşitlerine Göre Dağılım	114
Tablo 15. Atölye Ortamının Yeterlilik Durumunu Gösteren Dağılımı	115
Tablo 16. Yöresel Ayakkabı Üreticilerinin Üretimden Elde Ettikleri Aylık Kazanca Göre Dağılımı	115
Tablo 17. Yöresel Ayakkabı Yapımında Kullandıkları Yapıştırıcıya Göre Dağılımı	116
Tablo 18. Yöresel Ayakkabı Yapımında Kullandıkları İpliğe Göre Dağılımı	116

Tablo 19. <i>Yöresel Ayakkabıların Tercih Edilme Nedenlerine Göre Dağılımı</i>	117
Tablo 20. <i>Yöresel Ayakkabıların En Çok Hangi Aylarda Satış Yapıldığını Gösteren Dağılım</i>	117
Tablo 21. <i>Çalışanların Karşılaştığı Güçlükleri Gösteren Dağılımı</i>	118
Tablo 22. <i>Çalışanların Karşılaştıkları Güçlüklerin Giderilmesi İçin Verdikleri Önerilere Göre Dağılımı</i>	119
Tablo 23. <i>Araştırmada İncelenen Ayakkabıların Türlerini Gösteren Sayısal Dağılım</i>	120
Tablo 24. <i>Araştırmada İncelenen Ürünlerin Süsleme Tekniğini Gösteren Sayısal Dağılım</i>	120
Tablo 25. <i>Araştırmada İncelenen Ürünlerin Renklerini Gösteren Sayısal Dağılım</i>	121
Tablo 26. <i>Araştırmada İncelenen Ayakkabı Türlerinin İllere Olan Dağılımı</i>	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Derinin Kimyasal Yapısı.....	19
Şekil 2. Ham deriyi tabaklamaya hazırlama.....	21
Şekil 3. Tolaların tabaklama yöntemleri	23
Şekil 4. Endaze	63
Şekil 5. Tezgah	64
Şekil 6. Köşker İğnesi	64
Şekil 7. Dönder ağacı	65
Şekil 8. Ihvan.....	65
Şekil 9. Delecek.....	66
Şekil 10. Çekiç	66
Şekil 11. Levger	67
Şekil 12. Zımpara	67
Şekil 13. Dişli.....	68
Şekil 14. Eğe.....	68
Şekil 15. Kerpeten	69
Şekil 16. Tahta Kalıp.....	69
Şekil 17. Plastik kalıp	70
Şekil 18. Muşta.....	70
Şekil 19. Biz	71
Şekil 20. Teber	71

Şekil 21. Demir keski	72
Şekil 22. Örs	72
Şekil 23. Ökçe demiri	73
Şekil 24. Pamuk iplik	73
Şekil 25. Saya	74
Şekil 26. Taban	74
Şekil 27. Mum	75
Şekil 28. Çiriş	75
Şekil 29. Yapıştırıcı	76
Şekil 30. Pres Makinesi	76
Şekil 31. Pres Kalıbı	77
Şekil 32. Köseleyi Suda Bekletme	77
Şekil 33. Çarığın Tabanını Kesme	78
Şekil 34. Çarığın İç Astarını Kesme	78
Şekil 35. Motifi Prese Hazırlama	79
Şekil 36. Motifi Presleme	80
Şekil 37. Krem Deriden Şerit Kesme	81
Şekil 38. Kırmızı Deriden Şerit Kesme	82
Şekil 39. Süsleme İçin Biz İle Delik Açma	83
Şekil 40. Süsleme İçin Şerit Geçirme	84
Şekil 41. Desenin Orta Kısımını Oluşturma	85
Şekil 42. Desenin Orta Kısımını Oluşturma 2	86
Şekil 43. Krem Desenin Üst Kısımını Yapma	87
Şekil 44. Krem Desenin Üst Kısımını Yapma 2	88
Şekil 45. Süslemenin Bitmiş Hali	89
Şekil 46. Saya ve Motif	90

Şekil 47. Motifi Saya Üzerine Birleştirme.....	90
Şekil 48. Sayanın Ön Kısımına Motifi Dikme	91
Şekil 49. Saya Üzerine Motifin Dikilmiş Hali	91
Şekil 50. Çarığı çatmanın ilk kısmı	92
Şekil 51.Çarığı Çatmanın İkinci Kısımını	92
Şekil 52. Tabanı ve Sayayı Tersten Dikme	93
Şekil 53. Dikiş İşleminin Bitimi ve İp Kesimi	93
Şekil 54. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Alttan Görünüşü.....	94
Şekil 55. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Alttan Görünüşü.....	94
Şekil 56. Çarığı Ters-Düz Etme	95
Şekil 57. Çarığı Kalıba Çekme.....	95
Şekil 58. Çarığı Ökçe Demiri İle Topuğunu Çekme	96
Şekil 59. Çarığın Tabanını Muşta Yardımı İle Düzeltme	96
Şekil 60. Çarığın Üst Tabanını Boyama.....	97
Şekil 61. Çarığın Alt Tabanının Deri Bıçağı İle Fazlalığını Kesme	97
Şekil 62.Çarığın Tabanındaki Fazlalıkları Kesme	98
Şekil 63. Çarığı Kurumaya Bırakma	98
Şekil 64. Çarığın Yandan Görünüşü.....	99
Şekil 65. Çarığın Alttan Görünüşü	99
Şekil 66. Çarığın Üstten Görünüşü.....	100
Şekil 67.Çarığın Bitmiş Hali	101

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
BKZ	Bakınız
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
İGM	İhracatı Geliştirme Merkezi
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
YY	Yüzyıl

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durum

Sanat bir duyguyu, tasarımı, güzellik gibi çeşitli olguları ifade etmede kullanılan metotların bütünü veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılıktır (Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi,1992).

Sanat, bazen fikirlerin, amaçların, olayların becerimizi ve fikir gücümüzü kullanmamıza ya da başkalarına iletilmesine yönelik yaratıcı bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Keskiner, 1987, s.25).

Kayhan (1971) halk arasında sanat sözcüğünü, insan ihtiyaçlarının birisinin karşılanması konusunda öğretilen ve yapılan iş anlamında marangozluk, demircilik, kuyumculuk sanatını öğrenmek, sanatıyla geçimini sağlamak, ustalık, marifet, hüner anlamlarında kullanılmaktadır. Bir başka deyişle de sanat, insanın tabiat karşısında duygusunu ve fikirlerini, çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim gibi araçlarla güzel ve doğal bir faaliyet olarak tanımlamaktadır.

Sanat ve sanat ürünleri; dönemden döneme ve toplumdan topluma farklılık göstermiş, çok farklı biçimlerde değerlendirilmiş, buna karşın bütün insanlık tarihi boyunca insanoğlu için vazgeçilmez bir parça haline gelmiş ve bütün insanlık tarihi boyunca var olmuştur. İnsanoğlunun milyonlarca yıl öncesine uzanan geçmişinde, taş yontma ve mağara resimleriyle başlayan sanat, günümüzün modern sanat anlayışıyla birlikte değişip gelişerek kültürümüzde önemli bir yer almaktadır .Toplumumuzun geçmişteki anlayış biçimlerini, duygularını, düşüncelerini gelecek kuşaklara aktaran en önemli unsurlardan birisi el sanatlarımızdır (Durgut, 1999,s.1.) .

El sanatları, her ülkenin kültürel yapısını ve kültür seviyesini gösteren en önemli özelliği olup, kültürel kişiliğinin yaşayan belgeleridir (Erguvanlı, 1997, s.89).

El sanatları süslemesine renk, zevk, duygu ve düşüncelerinde eklenmesiyle Türk'ün milli zevk ve yaratıcılığının ortaya konulmasıdır. Bu nedenle el sanatları zaman içerisinde önem kazanarak Türk kültürünün önemli bir parçası olmaktadır (Şahin, 1989, s.1).

El sanatlarımız, yüzyıllar boyu Türk kültürüne ve anlayışına göre Türklere özgü desen, renk, uygulama teknikleriyle ortaya koymaktadır. Türk halkının yaratıcılık fikrini geliştirmiş, milli sanat zevkinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da, geleneklere ve göreneklere dayanan anlatımıyla, dönemin en iyi yansıtıcısı olmaktadır. Diğer ülkelerin sahip olmadığı çok geniş bir geçmişe sahip olan el sanatlarımız bir milletin kültür ve kişiliğin en canlı, önemli belgeleri olarak kabul edilmektedir (Şahin,1998,s.1.)

El sanatları, milletin değerlerinin ve kültürlerinin önemli folklorik ürünlerinden biridir. Bulunduğu yöre insanının çevre şartları, kültürel değerleri ile gelişip şekillenerek oluşmaktadır. El sanatlarını değerlendirirken bütün bu unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır. El sanatları ürünleri, toplumun değişen değerleri karşısında orijinal desen, renk, malzeme ve teknik yönünden değişim göstermektedir. Bu değişim el sanatları ürünlerinin orijinal kimliklerinin yitirilmesine, kaybolmasına, unutulmasına neden olmaktadır (Bulat, 2002,s.4).

Antropolojik kaynaklarda insanoğlunun tarihsel süreç içinde günlük geçim kaynaklarını sağlamanın yanında, boş zamanlarda çoğunlukla kişisel kullanım için yapılan araç gereç olarak açıklanmaya çalışılan el sanatı ürününün yapımında daha çok temel geçim kaynağı olarak üretimin yan ürünlerin artan malzemelerinden ve yörede bol bulunan doğal hammaddelerden yararlanılmaktadır.

İnsanların günlük ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok süsleme, dekorasyon ve fayda sağlamak amacı ile el sanatları ürünleri bireyin yaratıcı yeteneği ile toplumun karakterini yansıtarak milli kültürünü ve sanat anlayışını ortaya koymaktadır. Bu ürünleri tarihsel geçmişi içinde günlük kullanım eşyası, hediyeelik eşya gibi pek çok ürünü içine alan tüketim malları olarak tanımlanmaktadır (Bulat ,2002,s.5).

İlk çağlardan günümüze kadar gelen örtünme, barınma, değişim aracı gibi sanat ürünü olma özellikleri kazanan derinin insan hayatına girişi ateşin keşfinden daha öncelere dayanmaktadır. İlk zamanlarda kokusu yüzünden sorun olan deri, insanoğlunun evrimiyle

beraber giyimden çadıra, dekorasyondan, sanat eserlerine kadar sayısız alanda yerini almaktadır.

Deri insanoğlunun taş ve ağaçtan sonra ilk olarak kullandığı ve en çok tercih ettiği doğal hammaddelerden biridir (Kanbay,1993,s.2).

Anadolu'nun pek çok yerinde görülen el sanatlarımızdan biride yöresel ayakkabılardır (Yönter, 2005, s.54).

Türk halkının milli sanat zevkinin üstünlüğünü, zekâsını, inceliğini, yaratıcılığını yansıtmaktadır. Zengin seçenek ve köklü geçmişe sahip olan yöresel ayakkabılar güzellik ve estetik duygularıyla toplumumuza iyiyi, güzeli göstermede yardımcı olmada aynı zamanda da yöredeki maddi imkânları sınırlı ailelerin geçim kaynağı olmaktadır.

El sanatlarının birçok alanında olduğu gibi yöresel ayakkabılar da günümüzün koşullarına, teknolojik gelişmelere ve ekonomik hayatın içinde hak ettiği yeri alamamaktadır. Sayılı ustaların kendi çabaları ile bu sanatı icra ederek günümüzde yaşatmaktadırlar. Ancak yaşam şartlarından dolayı, verilen emeğin karşılığını hak ettiği şekilde alamayan yöresel ayakkabı ustalarının bu mesleği bırakmalarına neden olmaktadır.

Yöresel ayakkabılar ile uğraşan ustaların azalması, üretimin azalmasına dolayısıyla bu ürünlerin daha az kitleye ulaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle yöresel ayakkabıların üretimi azalmakta ve tercih edilmemektedir. Ulaştığı kitlenin sayısının yetersiz olması ve istenilen düzeyde tanıtılmaması, yöresel ayakkabıların istenilen rağbeti görmemesine neden olmaktadır.

Araştırmalarda ele alınan yöresel ayakkabılar yaşanan olumsuzluklara rağmen varlığını günümüzde devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Yapılan ürünlerin çoğu turistik amaçlı ve yöre halkı tarafından da çok az tercih edilmektedir.

Kahramanmaraş ili merkezinde bulunan yöresel ayakkabılar ile uğraşan atölyelerin günümüzdeki sayısı, bu atölyelerde yöresel ayakkabıların üretiminde kullanılan yapım teknikleri, kullanılan araç gereçler araştırmanın problem konusunu oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Kahramanmaraş ili merkezindeki yöresel ayakkabıların bazı özellikleri açısından (kullanılan araç-gereçleri, kullanılan yapım tekniklerini, renk, desen

özelliklerini, kompozisyon özelliklerini, kullanım alanlarını, üretilen ürün çeşitlerini) incelemektir.

Bu amaç çerçevesinde araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1.Ayakkabı üretiminde çalışan bireylerin mesleğe ilişkin özellikleri nelerdir?
- 2.Yöresel ayakkabı yapımında hangi teknikler kullanılmaktadır?
- 3.Yöresel ayakkabı yapımında kullanılan renkler nelerdir?
- 4.Yöresel ayakkabı yapımında kullanılan motif, kompozisyon, desen, tasarım ve model özellikleri nelerdir?
- 5.Yöresel ayakkabı çeşitleri nelerdir?
- 6.Yöresel ayakkabı yapımında kullanılan gereçler nelerdir?
- 7.Yöresel ayakkabıların özellikleri ve tercih edilme nedenleri nelerdir?
- 8.Yöresel ayakkabı üreticilerinin ayakkabı üretimi ve satışı sırasında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- 9.Yöresel ayakkabı üretimi yapılan atölye ortamının yeterlik durumu nedir?
- 10.Yöresel ayakkabı üreticilerinin en çok satış yaptıkları mevsim nedir ve elde ettikleri aylık kazanç ne kadardır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Günümüzde bazı el sanatları varlığını devam ettirmesine rağmen gelişen teknoloji ile değişen zaman, el sanatlarının zaman içinde önemini kaybederek yok olmasına veya üretim tekniklerinin değiştirilerek kaybolmasına neden olmaktadır.

Kahramanmaraş ili merkezindeki yöresel ayakkabılarda kullanılan araç-gereçler, kullanılan yapım teknikleri, renk, desen özellikleri, kompozisyon özellikleri, kullanım alanları, üretilen ürün çeşitleri araştırılarak ortaya konması, bu konuda eğitim alan bireylere ve ilgililere ayrıca gelecek kuşaklara kaynak oluşturulması, belgelendirilmesi amacıyla bu araştırmanın yapılması önemlidir.

1.4.Varsayımlar

- 1.Araştırmada yararlanılan kaynaklardan elde edilen bilgiler gerçeği yansıtacaktır.

2.Araştırma kapsamına alınan örnekler araştırma evrenini temsil edecek nitelikte toplanacaktır.

3.Ulaşılan eserlerin özelliklerini, yazılı kaynaklardan ve ürün incelemeleri sonucu elde edilecektir.

Araştırma için görüşülen konu uzmanlarından sağlanan bilgiler gerçeği yansıtacaktır.

1.5.Sınırlılıklar

1.Bu araştırma Kahramanmaraş ili merkezinde yapılan yöresel ayakkabı atölyeleri ile sınırlıdır.

2.Araştırmada elde edilen bilgiler kullanılan veri toplama aracı ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Aplike tekniği: 16–17–18. yüzyıl Osmanlı Saray ayakkabıları yapımında kullanılan süsleme tekniği (Akalin, 1993, s. 28).

Astarlık deri: Ham koyun ve keçi derilerinden türlü yöntemlerle sepiyerek elde edilen doğal renkte veya boyanmış ince, yumuşak, esnek deri (Akalin, 1993, s. 30).

Ayna: Ayakkabının ön üst kısmını oluşturan yüze dikili parçadır (Kastan, 1993, s. 21).

Bağ: Bazı metal ayakkabılarda tarak çizgisinin üst bölümünde yer alan gamba uçlarının ya da düz parçaları birbirine bağlamak için kullanılan , şerit halindeki malzemelerdir (Kastan, 1993, s. 60).

Bitkisel Motifler: Süslemenin en yaygın kolu olup, zengin ayrıntılar halinde bulunan motiflerden oluşur. Grupları; çiçek, ağaç, yaprak, yemi, ve meyvelerdir (Akar ve Keskiner, 1978,).

Burun: Ayakkabı giyildiğinde sayada öne gelen uç taraftır (Kastan, 1993, s. 21).

Çirpi: Islak derinin işaretlenmesinde, kırmızı toprak boyaya batırılmış uzun kıl ip (Özen, 1989, s. 28).

Dil: Ayakkabı bağlarının ayağı rahatsız etmemesini sağlayan ve bağ altına rastlayan saya parçası olduğu gibi bağısız ayakkabılarda aynanın üst kısmına da aynı isim verilmektedir (Kastan, 1993, s. 21).

Gamba (arka ve yan parçalar): Sayanın arka kısmını oluşturan yüzü tamamlayan parça ve parçalardır (Kastan, 1993, s. 21).

Gön: Sepilenmiş deri (Kanbay, 1993, s. 86).

Kapsül: Metal ve ya plastikten halka şeklindeki malzemedir (Kastan,1993,s.59).

Yaprak: Çarıkta ayağın ön üst kısmına gelen parçalardır.

Kıyılık: Ayakkabıyı sağlamlaştırmak ve daha güzel görünmesini sağlamak için ayakkabının kenarına deriden ince biye dikilmesidir (Sakaoğlu, Yelmen ve Akbayer, 2001, s. 190).

Mumlu İplik: Keten veya pamuk ipliklerinin boyama yapıldıktan sonra mukavemetini arttırmak maksadıyla balmumu sürülen ipliklerdir (Akalin, 1993, s. 118).

Saya: Ayakkabıların maskarat (burun), yüz ve gambayı (arka yan parçaları) oluşturan astarsız veya astarlanarak dikilmiş olan kalıba çekilebilecek yüzçük parçaların tümü (Kastan, 1993, s. 20).

Sırma: Altın ve gümüş rengine bulunan, çok ince madensel tellerdir. Üst iplik olarak kullanılır (Markaoğlu, 1996, s. 20).

Sırım: Bazı şeyleri dikmek ya da bağlamak amacıyla yapılmış deri ip (Akalin, 1993, s.144).

Son: Yoraklı çarığa eklenen ve ayağın topuklarını saran ilave parça (Sakaoğlu, 2001, s. 190).

Taban: Ayakkabıların burun ucundan başlayıp ökçe arka ucuna kadar uzanan alt kısım olup üç ana bölüme ayrılır (Kastan, 1993, s. 21).

Tanen: Debagatta kullanılan kimyasal maddelere verilen isim (Kanbay, 1993, s. 86).

Yüz: Ayakkabının ön kısmını oluşturan saya parçası (Kastan, 1993, s. 21).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kahramanmaraş İli Hakkında Genel Bilgiler

2.1.1. Tarihi

Maraş ve çevresinde ilk yerleşen ve hüküm süren birlikler Hititler'dir. Daha sonra Romalılar ve Bizanslılar tarafından işgal edilmiştir. Hz. Ömer zamanında Müslümanlar tarafından fethedilen şehirde uzun yıllar Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Memluklular hüküm sürmüştür.

Yavuz Sultan Selim, Maraş'ı 1514 çaldıran savaşından sonra Osmanlı devleti topraklarına katmış, burada merkezi Maraş olmak üzere Malatya, Antep, Karsulkadiriye ve Sumaysat sancaklarının bağlandığı Dulkadiriye eyaletini kurmuştur. Şehir 1866 yılında da sancak olarak Halep valiliğine bağlanmıştır.

Türk kurtuluş mücadelesinin önderi olan Maraş, bu önder hareket nedeniyle 5 Nisan 1925 tarihinde (dünyada ilk olarak). Kırmızı şeritli istiklal madalyası ile taltif edilmiş ve yine 7 Şubat 1973 gün ve 1657 sayılı kanunla kahramanlık payesi verilerek ismi Kahramanmaraş olarak değiştirilmiştir (Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü, 2008).

2.1.2. Coğrafi Konumu

Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin birbirine en çok yaklaştığı alanda bulunan Kahramanmaraş ili toprakları 27° 11' ve 38° 36' kuzey enlemleriyle, 36° 15' ve 37° 42' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kahramanmaraş şehri 14.327 km²'lik yüz ölçümüyle ülke topraklarının %1,8'ini kaplamaktadır.

Kahramanmaraş ili toprakları yükseltileri 3000 m2 ulaşan ve genellikle Güneydoğu Toroslar'ın uzantıları olan dağlarla oluşmaktadır. İl alanında geniş bir akarsu ağı vardır. İl alanı, birçok yerde bu akarsuların oluşturduğu vadilerde yarılmış ve parçalanmıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1983, s.5643).

Kahramanmaraş ili topraklarının % 60'ı dağlarla, % 24'ü plato ve yaylalarla ve % 16'sı ovalarla kaplıdır. Güney Toroslar'ın uzantıları olan dağlardan ve bunlar arasında kalan çöküntü ovalardan oluşmaktadır. Bu dağlar arasında geniş ovalar ve bol akarsular yer almaktadır (Yeni Rehber Ansiklopedisi, 1993, s.31).

2.1.3. Sosyo-kültürel yapısı

İldeki başlıca ekonomik etkinlikler tarım ve hayvancılıktır. Ekili alanların % 85'i tahıl üretimine ayrılmıştır. Tahıllar arasında buğday baş sıradadır. İlin sulak ova kesimlerinde çeltik ekimi yapılmaktadır ve baklagil üretimi yapılmaktadır. Soğan, domates, patates ve kırmızıbiber üretilen sebzeler arasındadır. Ayrıca şekerpancarı, pamuk, üzüm ve zeytin üretimi yapılmaktadır.

Kahramanmaraş'ta beslenen hayvanlar arasında kıl keçisi ve koyun yer almaktadır. Yeraltı kaynaklarında zengin linyit yatakları yer almaktadır. Afşin- Elbistan Termik Santralinde kullanılan kömürler, Türkiye'nin elektrik enerjisi üretiminde önemli katkı sağlar.

Sanayinin çok gelişmediği Kahramanmaraş ilinde başlıca sanayi kuruluşları dokuma fabrikaları, zeytinyağı ve sabun yapım evleri, çırçır ve çeltik fabrikalarıdır. En önemli kuruluş ilin merkezindeki Sümerbank Bez Fabrikasıdır.

Kahramanmaraş'taki tarihi eserlerin çoğu Osmanlı döneminden kalmıştır. Ama il sınırları içinde Hititler, Selçuklular ve Dulkadiroğulları'na ait pek çok kalıntı vardır.

Tarihi ve turistik yerler arasında; Maraş Kalesi, Taş Medrese ve Türbesi, Hatuniye Camii, Arkeoloji Müzesi, İklim Hatun Mescidi, Döngel Mağaraları, Kumaşır Gölü (İl -İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1995, s.700).

2.1.4. El Sanatları

Kahramanmaraş'ın el sanatları, geniş ve derin tarihi sebebiyle büyük zenginliğe sahiptir. Aradan geçen binlerce yıla rağmen bugün de çeşitli alanlarda birbirinden güzel eserler veren Kahramanmaraşlı ustaların büyük emek ve sabırla sürdürdükleri el sanatları Türk el

sanatlarının binlerce yıllık sürekliliğini de gözler önüne sermektedir. İşte bütün bu çarpıcı özelliklerden dolayı Kahramanmaraş'ın Türk el sanatları tarihinde önemli bir yeri vardır.

Kahramanmaraş'ın en önemli el sanatlarından biri de kuyumculuktur. İlde kuyumcu sanatı, Osmanlı Dönemi ve daha önceki dönemlere kadar uzanmaktadır.

Sim sırma işlemeciliği Kahramanmaraş'a özgü bir işleme sanatıdır. Bu beğenilen işletmeciliğin örneklerine eskiden Osmanlı Saraylarında, şimdiki müzelerde ve bayan kıyafetlerinde görebilmek mümkündür. Kahramanmaraş el sanatlarından biri olan ağaç oyma sanatı yörede uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Oymacılık sanatının yörede orman alanlarından sağlanan hammaddeye dayalı olarak başladığı bilinmektedir. Kahramanmaraş'ta bakırcılık çok eskilere dayanan bir sanat dalıdır. Türkiye'de çok büyük bir öneme sahiptir. Mahalli tabiriyle köşkerlik diye bilinen "Deri İşçiliği" Kahramanmaraş'ta önemli bir el sanatlarındandır. Yurdumuzun birçok yörelerinde olduğu gibi Kahramanmaraş'ta dokumacılık diğer el sanatlarımız da Külekçilik, Dericilik, Saraççılık, Fırıncılık, Köşkerçilik, Nalbantlık, Semercilik, Cilt Sanatı, Keçecilik, Gümüş İşlemeciliği, Demircilik, Aba Dokumacılığı, Kalaycılık, Aleflik, Bekerecilik, Boyacılık, Tarakçılık, Çulfacılık, Mobilyacılık, Çıkrıkçılık, Tenekecilik, Değirmencilik, Tabaklık, Hallaççılık, Kavaflar, Kazezler, Sıracılık, Masmalacılar, Mazmunlar, Şerbetçilik, Tüfekçiler, Yazmacılar, Yemeniciler, Duvarcılar, Çömlekçiler (Ökkeş Usta, 2005).

2.2. Sanatın Tanımı ve Tarihi

Sanat bir duygunun bir tasarım ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü bu anlatım sonucu ortaya çıkan üstün yaratıcılıktır (Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi, 1992, s.337).

Sanat, düşüncelerin, amaçların, duyguların, durumların ya da başkalarına iletilmesine yönelik yaratıcı insan etkinliğidir (Alpaslan, 2003, s. 1).

Sanat, dillerin anlatım gücü, anlatım ve ülke sınırları aşarak insanlar arasında anlaşma sağlayabilen ve varlığın ortaya çıkışından bu güne kadar etkisini sürdürmüş olan bir kültür unsurudur (Züher, 1971, s. 12).

Sanat genellikle, “insan zekâsının tabiatı işlemesi, kendi amaçlarına göre onu etkilemesidir” diye tanımlanır.

Yaratılıştan bugüne tarih ve çağında insan ihtiyaçlarını daha iyi ve güzel karşılayabilmek için tabiatı değiştirilmiş, yeni şekiller icat edebilmek için zekâsını kullanmıştır. İlk insanlar işlenmemiş, sade olarak buldukları tabiattan birçok ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu yalnız yeme, içme, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmasıyla da kalmamış, güzellik ve güzeli bulma duygusuyla da hareket ederek yeni yeni sanat ürünleri ortaya çıkarmışlardır. Barındıkları mağaraları, çanak ve çömlekleri çeşitli resimlerle süslemiş ve güzel şekillere sokmuşlardır (Parlak, 1998, s. 1).

İlkel topluluklarda yapılan büyüler ve büyüsel törenler sanatın kaynağını oluşturmuştur. Doğanın karşısında zayıf olan insanlar, avlayacakları hayvanların resimlerini çizerek, heykelciklerini yaparak ya da onlar gibi hareket ederek, onları etkileyeceklerine inanıyorlardır. Bu şekilde imgeciliğin ilk adımlarıyla sanat doğuyordu. Bu toplumlarda ilkel büyücü, sanatçının toplumsal işlevini yerine getiriyordu (Armağan, 1992, s. 26).

Ekonomik sistemlerin değişip, özgürlük kavramının insanlar tarafından benimsenip, sınıfların oluşmasıyla, sanat dinin tekelinden kurtuldu, bağımsız kalan sanatın niteliği ve görevleri değişti. Teknolojik gelişmenin meydana getirdiği yabancılaşmadan bireyi kurtarmak, toplumsal sorunları çözmek ve geleceği sezinlemek sanatın görevi oldu (Aydın, 1996, s. 10).

Günümüz çağdaş toplumlarında ise sanat, toplumsal bilincin bir parçası oldu (Armağan, 1992, s. 29).

Duyguların taş, tahtaya kazınmasıyla resim, maddelerin fikir ve duygu ışığında şekillenmesiyle heykel ortaya çıkmış, süs eşyaları yapılmıştır. Duyguların sesle belirtilmesi müziğe temel olmuş, yazının icadıyla edebiyat başlamıştır. Bütün bunlar, sanatın ortaya çıkıp var olmasıdır. Bundan dolayı sanat, diğer kültür sahalarına nispetle fert ve cemiyete yeni insan ile en sıkı münasebeti bulunan, onunla iç içe, kucak kucağa olan canlı kültür dalıdır ve sanatçı da sanat eserini yaparken daima karşısındakine bir şeyler vermek ister. Bu, bütün sanat sahalarında olduğu gibi el sanatlarında olduğu gibi el sanatlarında da böyledir (Parlak, 1998 s. 1).

2.3. El Sanatlarının Tanımı ve Tarihi

El sanatları, insanların sevgilerini, hüznlerini, tutkularını ve tüm duygularını sergileyen yaratılar olup, toplumun kültürel kimliklerinin en canlı belgeleri olma özelliği taşımaktadır (Erkaplan, 2000, s. 55).

El sanatları, geçmişten günümüze insan hayatı boyunca oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültür ürünleridir (Arseven, 1984, s. 1970).

El sanatları, bir ulusun, bir toplumun geçmişten günümüze yaşamışlığın bir değer birikimidir. Oluşmuş, olgunlaşmış kültürün donatılmış bir yansımasıdır (İdman, 1999, s. 37).

El sanatları, ait olduğu çevrenin kültürü ile harmanlanan, alın teri ile anlam ve önem kazanan ve her biri için de ayrı ayrı hayaller barındıran emekler bütünüdür. Başka deyişle el sanatları ait oldukları toplumun yansıtıcısı, dünü ve bugünü arasındaki köprüsü, prizmadır.

El sanatı üretimi, kişiler veya ailelere münferiden veya toplu olarak yapılmakta, ailelerin ekonomik durumuna göre ya boş zamanların değerlendirilmesini sağlamak veya bütün gün çalışarak yapılan ekonomik bir faaliyet olarak görünmektedir.

İnsanoğlu, ilk var olduğu günden bu yana her gittiği ve egemenlik kurduğu yere en basitinden en karmaşık ve gösterişlisine kadar el sanatlarını ve bu sanatlara ilişkin kültürünü de taşımıştır (Arlı, 1982, s. 41).

El sanatları, başlangıçta insanın kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla basit ev eşyalarını ve ev silahlarını yapmasıyla başlamış, giderek ihtiyaçların artmasıyla, el sanatları türleri de artmıştır (T.C. Sanayi ve Tic. Bak. Türk El Sanatları Araştırma Raporu, 1989, s. 3).

El sanatlarının, tabiatın şartlarından korunma, örtünme, örtme ile yaşam koşullarına kolaylık sağlama ihtiyacından kaynaklandığı bir vakıadır. Kişinin kendisine faydalı olacak eşyayı hazırlarken ürünün renk, zevk, desen ve biçim ahengi içersinde geliştirilmesi, elbette şahsi kabiliyet ve maharete dayanırken aynı zamanda yöresel karakterini de aksettirmektedir. İşte Orta Asya'dan göç ederek medeniyet ve kültürünü beraberinde Anadolu'ya taşıyan Türklerin yüzyıllar boyu yapa geldikleri halı, kilim, heybe, kese,

çorap, kumaş, işleme, tahta, maden, deri, cam işleri ve folklorik giysiler ile gündelik kullanım eşyalarında renk, zevk, duygular yoğrulmuş, emeğin sabır potasından adeta fışkıran, Türk insanının milli zevkinin ve yaratıcılığının enginliğini buluruz (Başlangıç, 1981, s. 97).

XVIII. yüzyıla gelinceye kadar Anadolu bir sanat ve kültür merkezi olmuştur. Cumhuriyet'in ilanını takiben küçük sanat ve sanayinin gelişmesi önem kazanmış, zengin kültür mirasının yeniden ihya edilmesi için konunun üzerine önemle eğilmiştir. Bilahare Kültür Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının da konuya sahip çıkmaları neticesi el sanatının yeniden canlandırılması ve ihyası çalışmaları hız kazanmıştır (T.C. Sanayi ve Tic. Bak. Türk El Sanatları Araştırma Raporu, 1989, s. 7).

Şimdilerde el sanatlarımız, bazı üniversitelerde yer alan fakültelerde ders olarak okutulmakta, buralarda el sanatları üzerine yapılan araştırma ve incelemelerle desteklenmektedir.

Günümüzde bütün bu kurum ve kuruluşların yanında, yeni kurulan dernek ve kooperatiflerle Türk el sanatının yurt düzeyinde yaygınlaştırılması yaygın bir şekilde devam etmektedir (T.C. Sanayi ve Tic. Bak. Türk El Sanatları Araştırma Raporu, 1989, s. 10).

2.3.1. El Sanatlarının Özellikleri

- Geleceğe dayanan bir karakter taşır
- Milli sanat zevkini temsil eder
- Yaratıcılık fikrini geliştirir
- Toplum hayatında ve düşünecek bir evrim hazırlar
- Aile masraflarında tutumluluğu sağlar
- El sanatları hayatın aynasıdır (Bali, 1983, s. 67)
- Geleneksel özellikler taşır
- İnsanların ihtiyaçlarından doğmuştur
- Aile gelişimini sağlamaya yardımcı olur
- Ülke ekonomisine katkıda bulunur
- Ulusal sanat beğenisini kazanır
- Ailede sanat kültürünü sağlar
- Aile giderlerinde ekonomi sağlar

- Ruhsal yaşamı yansıtır (Züber, 1971, s. 21).

2.3.2. El Sanatlarının Yararları

İnsanlar, günlük gereksinimlerini karşılamak üzere daha çok süsleme, dekorasyonda kullanmak amacı ile birçok el sanatı ürünü yapmışlardır. Bu ürünler bireyin yaratıcı yeteneği ile birleşerek toplumun karakterini de yansıtmaktadır.

Bütün bunların doğrultusunda el sanatlarının yararları şöyle sıralanmaktadır.

- Bireylerin temel ihtiyaçlarını sağlar
- Bölge folklorunun devamını sağlar
- Boş zamanlar değerlendirilir
- Hayat standardını yükseltir
- Kişilere ruh sağlığını kazandırır
- Öz kaynaklarımızın değerlendirilmesini sağlar
- Tarımsal atıklar değerlendirilir
- Enerji tasarrufu sağlar
- Turizm geliri sağlar
- Ülkenin tanıtımına katkıda bulunur
- Gizli işsizliği önler
- İç ahlakın oluşumunu sağlar
- Halk eğitimini sağlar
- Güzel sanatların korunması geliştirilmesini sağlar.

2.3.3. El Sanatlarının Sorunları

- Hammadde sorunu
- İstihdam sorunu
- Vergilendirme sorunu
- Kredi sorunu
- Tanıtım sorunu
- Pazarlama sorunu
- Kalite kontrol sorunu
- Materyal bulma sorunu (Altundaş, 1993, s. 3).

2.3.4. El Sanatlarının Olumlu Kılınması İçin Gerekenler

- Aile gelirinin arttırılarak refahın yükselmesi
- Köyden kente göçün önlenmesi
- Kaliteli üretimde ihracat kaynaklarının yaratılması
- Hızlı nüfus artışı nedeniyle büyüyen işsizliğe yeni istihdam alanlarının yaratılması
- Atıl emeği ve hammadde kaynaklarının harekete geçirilmesi ve artı değer kazandırılması
- El sanatlarının, fonksiyonelleştirilerek günümüze uygulanması(Altundaş,1993, s.4).

2.3.5. El Sanatlarının Günümüzdeki Yeri ve Durumu

Gelmiş geçmiş birçok medeniyetlerin beşiği ve aynı zamanda geçit yolu olan yurdumuzda el sanatlarının çok zengin bir geçmişi vardır (Doğanöz, 1993, s. 3).

Selçukludan Osmanlıya, Cumhuriyet ve günümüze kadar ulaşan kullanım eşyaları geliştirdikleri ve kullanıldıkları döneme ilişkin somut belge niteliği taşırlar ve bizlere toplumdaki gelişim ve değişim sürecini izleme imkânı verirler.

Geçmişten günümüze gelen el sanatlarımızda bu anlamda oluşmuş, maddi kültür unsurlarından birisidir. Dolayısı ile diğer kültür unsurları için geçerli olan kaygılar ve ilkeler el sanatları için de söz konusudur (Sarioğlu, 2005, s. 72).

Hızla geçen zamanlar birlikte kaybolan elden çıkan tarihe gömülen el sanatı değerlerimizin saptanması için taşıdığımız sorumluluğu unutamayız. İşte bu noktadan hareket ederek bu konuda çalışan kurum ve kuruluşların çalışmalarını yönlendirmek, el sanatı ürünlerin yurt dışında pazarlanmasına yardımcı olmak gibi çalışmaların halk bilimi ışığında araştırılması ve belgelendirmesine zaman geçmeden başlanılmalıdır (Nahya, 1984, s.271).

Günümüze dek el sanatları konusunda çeşitli kongre, seminer, sempozyum çalışmaları yapılmaktadır. Sanatın gelişmesi, saptanmış bir tarihin kültürü üzerine inşa edilmesiyle yaşatılabilir. El sanatlarının son derece geniş bir çalışma alanını kapsaması, bilim ile hareket ederek özelliklerinin saptanması, araştırılması ve devamlı bir alan çalışmasıyla bu konuya açıklık getirebilir (Nahya, 1984, s. 271).

Günümüzde el sanatlarımızın durumunu ortaya koyabilmek, kaynak olarak geçmişteki durumunu araştırmak, kültürel birikim olarak değerlendirilmesini yapabilmek için bugünkü örneklerden giderek geçmişle olan bağlarını kurma sorumluluğu vardır (Balaman, s.1984,s.61).

El sanatları, sahip çıkıldığı ve değer verildiği sürece varlığını korumuş, günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Günümüz de el sanatları geliştirilerek hayatın her alanına uyarlanmalı, gelecek nesillere birer kültür unsuru olarak aktarılması sağlanmaktadır.

2.4. Deri

2.4.1. Derinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Deri sözcüğü, eski Türk boylarında hakana ödenen vergi anlamındaki “tırık” ten gelmektedir (Sakaoğlu, 2001, s. önsöz).

Deri, bütün canlılarda gövdeyi bir kılıf gibi saran ve canlıyı sıcaktan, soğuktan, hava koşullarından, dış etkenlerden, darbe ve basınçtan, asalak hayvanlardan ve hastalık yapıcı mikroplardan koruyan dış örtüdür (Temel Britannica, 1992, s. 189).

Deri; hayvan vücudunu tüy, kıl ve pulla kaplayan örtüdür. Hayvanın vücudunu dış etkilere karşı koruyan deri, ırk, cins, yaş, mevsim, beslenme ve bakım şartlarına göre yapısında değişiklikler gösteren bir özelliğe sahiptir (Gökçesu, 2002, s. 15).

Hayvanların her tarafını örten, vücudunu dış etkilere koruyan, ırk, cins, yaş, mevsim, gıda ve bakım şartlarına göre karakteristiğinde değişiklik gösteren organdır. Hayvanın kesilmesinden önce canlı bir organ olan deri yüzüldükten sonra çeşitli ihtiyaçların karşılanması için değişik işlemlere tabi tutulur. Bu işlemlerin sonunda yapısında bir takım değişiklikler sonucunda daha dayanıklı, kendine has yapısı, rengi ve kokusunda bozulmaya karşı korunması sağlanmış ve kolaylıkla eğilip bükülebilen bir hale getirilmiştir. Dayanıklı, yumuşak ve esnek bir yapıda olan bu aşamadaki deriye işlenmiş deri denir (Öncü, 1968, s. 19).

Hayvanlardan yüzülen ve tabakhane işlenmeye hazır olan baş, kuyruk ve bacaklarla birlikte bir bütün oluşturan deriye “ham deri” belli bir amaç için işlenerek kullanılır duruma getirilen ham deriye ise “mamul deri” denmektedir (Gökçesu, 2002, s. 15).

İlkel topluluklarda yapılan büyüler de büyüsel törenler sanatın kaynağını oluşturmuştur. Doğanın karşısında zayıf olan insanlar, avlayacakları hayvanların resimlerini çizerek, heykelciklerini yaparak ya da onlar gibi hareket ederek onları etkileyeceklerine inanıyorlardı. Bu şekilde imgeciliğin ilk adımlarıyla sanat doğuyordu. Bu toplumlarda ilkel büyücü, sanatçının toplumsal işlevini yerine getiriyordu (Armağan, 1992, s. 26).

Sanat eseri, sanatçının bilincinde doğar, anlam kazanır, yaşadığı toplumun, dönemin kültürü ile bütünleşir ve maddeye dönüşür.

El sanatları da bütünleşmenin en yoğun yaşandığı sanat dalıdır. El sanatlarını diğer sanatlardan ayıran en önemli özelliği, basit aletlerle ve daha çok el emeğine dayalı olarak geleneksel ve bölgesel nitelikler taşıması ve ihtiyaçtan doğan üretime dönük olmasıdır (Aydın, 1996, s. 11).

Deri, insanların var olmalarından itibaren taş ve ağaçtan sonra kullandıkları ilk doğal kaynaklardandır. İlk çağlarda göçebe olarak yaşayan ve avcılık yaparak hayatlarını sürdüren insanlar, avlandıkları hayvanların kemiklerinden aletler yapmış ve soğuktan korunmak için de postlarını kullanmışlardır.

Deriyi kullanmaya başladıkları andan itibaren çabuk bozulma özelliğini önleyici tedbirler için araştırmalar yapan insanlar, bu araştırmalar sonucunda; ham deriyi bitki ve yağlarda işleme tabi tutarak, istedikleri özellikte deri elde etmeyi başarmışlardır. Derileri tabaklama yollarından biri olan “yağla sepileme” metodunun uygulanmasını M. Ö 5000 yılına kadar götürmek mümkündür.

Yukarı Mısır’da yapılan kazılarda tarihin ilk tabakhane bulunmuştur. Yine kazılar arasında M. Ö 5000 yılına ait deri parçaları, yarı mamul deriler, bir tabaklama atölyesi, deri işleme aletleri ve sepileyici bitki kalıntıları ortaya çıkarılmıştır.

Derinin Anadolu’da önemli bir sanat kolu olduğunu gösteren pek çok bilgi vardır. Dünya yazıt tarihinde Papirüs’ten sonra en meşhur yazı yazma aracı olan parşömen derisi ilk kez Bergama’ da üretilmiştir. Bu nedenle literatür’de “Bergama derisi” olarak da geçmektedir (Gökçesu, 2002, s. 13).

Anadolu’nun bütün şehirlerindeki Ahiler topluluğunun bir kısmı, büyük bir kısmı, debbağlık ve deri sanatıyla meşgul oluyorlardı zamanla gerileyen deri sanayisi Osmanlılar döneminde yeniden canlanmış ve Avrupa etkisi altına alınmıştı (Güler, 1995, s. 71).

Osmanlı eğlence dünyasında önemli bir yer eden bu şenliklerde her meslek dalı ayrı bir bayrak tanırırdı. Dericileri, üzeri harflerle işli beyaz bayrak ve rengârenk deriler asılı üç çubuk ya da biri kırmızı kenarlı yeşil, biri beyaz, biri de harflerle işli beyaz kenarlı dört bayrak simgeliyordu (And, 1998, s. 246).

Osmanlı imparatorluğunun askeri gereksinimleri karşılayabilmek için 1810’da Beykoz’da ilk deri fabrikası kurulmuştur. Tabakhane’nin ilk ismi “Tabakhane-i Klevehane-i Amire”

dir. Daha sonra ismi Beykoz Techizat-ı Askeriye fabrikası olmuştur. Cumhuriyet döneminde ise Sümerbank'a bağlanarak adı "Sümerbank Deri ve Kundura Sanayi Müessesesi" şeklinde değiştirilmiştir (Küçükerman, 1989, s. 14).

Türkiye'nin önde gelen deri üretim merkezi Kazlı Çeşme'nin temeli II. Mehmed (Fatih) zamanında atıldı. Fatih Yedikule'de ordunun deri gereksinimini sağlamak üzere 33 mezbaha ve 360 tabakhane yaptırmıştı. Burada üretilen deriyi işlemek üzere de Saraçhane kurulmuştu. Osmanlı dericiliği 18. yüzyılda çok ilerlemişti. Gene de dericilik yakın zamana kadar geleneksel yöntemlerle, küçük işletme birimleri ya da ev işletmeleri düzeyinde, iç tüketime yönelik olarak sürdü (Temel Britannica, 1970, s. 194).

I. Dünya Savaşı sırasında ordunun deri ve kundura ihtiyacı büyük ölçüde bu fabrikalardan karşılanmıştır (Küçükerman, 1989, s. 22).

Türkler dericilik sanatı bakımından en ileri konuma sahiptirler. Ankara, İstanbul ve diğer illerimizin müzelerinde bir kaç yüzyıl önceye ait, bugün bile olağanüstü mükemmel özelliklerini muhafaza etmekte olan güzel, sağlam ve gerçekten üstün bir tekniğin eseri olan deriden yapılmış türlü eşya mevcuttur. Selçuklular ve Osmanlılar devrinde dericilik alanında bugün bile örnek tutulmaya layık eserler müzelerimizde sergilenmektedir (Öncü, 1968, s. 3).

2.4.2. Derinin Elde Edilişi

İnsanların ve hayvanların vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı örtü şeklinde tanımlanan deri, canlıyı dış tesirlerden korumaktadır (Aydın, 1996, s. 40).

Ekonomik değer taşıyan hayvan derisi kullanılır hale gelinceye kadar farklı işlemlerden geçer. Bu işlemlerden geçirilmemiş deriye "ham deri" tüm fabrikasyon işlemlerinden geçirilerek piyasaya sürülen deriye ise "mamul deri" denir (Meydan Larouse, 1970, s. 576).

2.4.3. Derinin Anatomik ve Histolojik Yapısı

Hayvan derisinin yapısı incelendiğinde üç tabakadan oluştuğu görülmektedir.

Epidermik Tabakası: En dışta, az veya çok miktarda kılla örtülü, sert ve hemen hemen tamamen ölmüş hücrelerden oluşmuştur. Bünyesinde keratin ihtiva eder. Bu tabaka sepiyenme esnasında kaldırılır. Epidermis tabakasının ve kılların düşürülmesi için

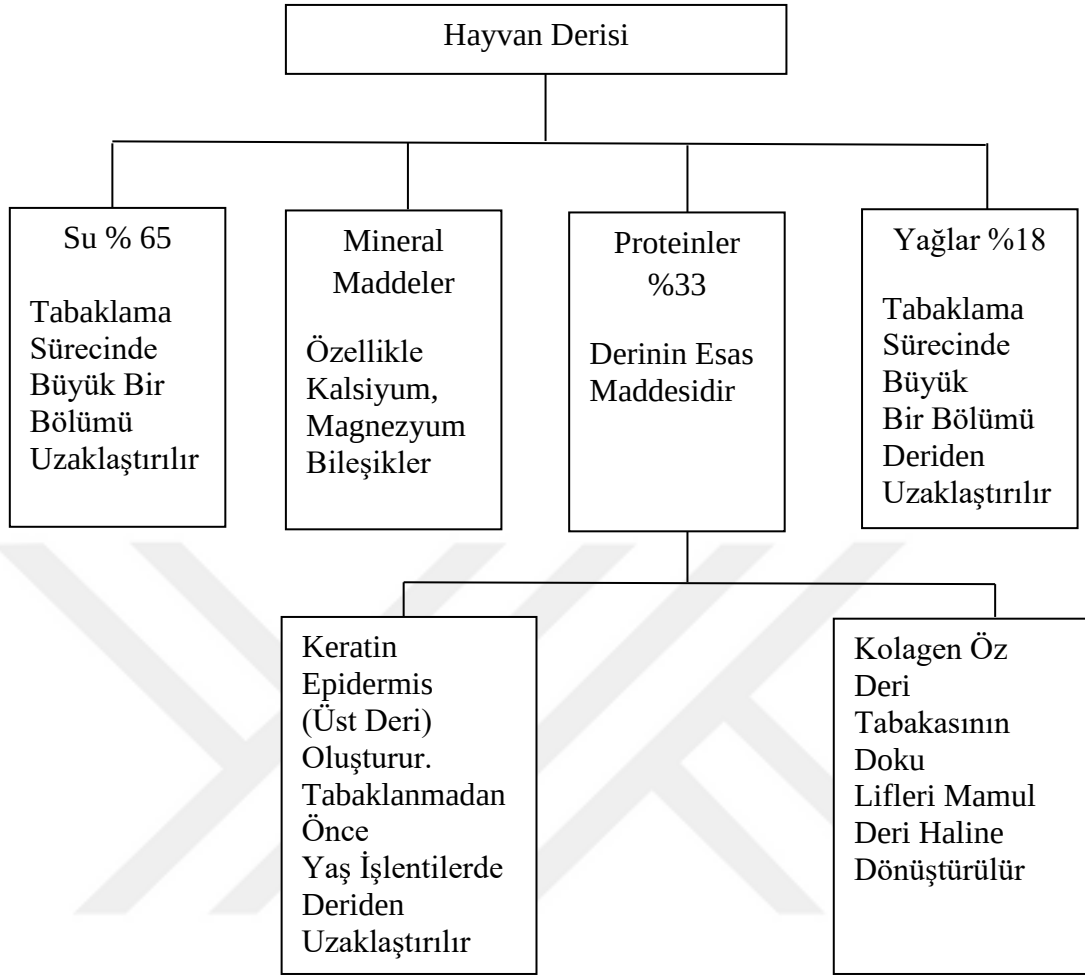
kireçleme işlemi yapılır.

Corium (Derma) Tabakası: İki plakadan oluşur. Üst kısımda papilar tabakası olup adeleler, ter guddeleri ve kıl kökleri bulunur. Hem derinin yaklaşık beşte birini ihtiva eder. Detial adı verilen alt tabakada sarı elastin lifleri bulunur. Burası beyaz kolejen liflerin birbirine dolaşmasıyla ağ görüntüsü verir. Bu tabaka bitmiş derinin gerilme direnci, esneklik, sağlamlık ve mukavemet gibi özelliklerin retikular tabakası sağlar.

Subcutis (Alt katılğan bağlayıcı doku): Kan dokusu ve hayvan derisini ete bağlayan bölümdür. Kolaj enden meydana gelen bağ dokusu kan damarları, yağ dokularından ve proteinlerden oluşmaktadır. Sepileme işleminden önce bu doku “kavalata” veya “etleri kazıma” denilen işlemle kazınmalıdır. Aksi takdirde sepileme maddesi deriye nüfuz etmez (Öncü, 1968, s. 33).

2.4.4. Derinin Kimyasal Yapısı

Deride bulunan kimyasal maddeler yaşa, yaşam koşullarına, cinsiyete göre değişiklik gösterir. En önemli özelliği protein miktarının çok olmasıdır (Bkz. Şekil 1) (Cinköse, 1993, s. 55).

Şekil 1. Derinin Kimyasal Yapısı (Cinköse, 1993, s. 55).

2.4.5. Derinin Özellikleri

Bir derinin kalitesi koşullarına, beslenmelerine, cinsiyetine, türüne ve yaşına göre değerlendirilir. Ayrıca deride olan hatalar kusurlarda önemlidir. Bir ham derinin kusurları şu şekilde sıralanabilir. Canlı hayvanlardaki kusur ve hatalar; bunlar mekanik hatalar, dikenli ve boynuz sıyrıkları, yanıklar, kırkım hataları, hastalıklar, avlanma hataları, dışkı ve idrardan kaynaklanan zararlar ve parazitlerin oluşturdukları hatalardır.

Yüzüm kusur ve hataları, ham deride konservasyon hataları, ham derinin yüzülmesinden, tabaklanmak üzere işlentiye gelene kadar sürede oluşan hatalardır (Cinköse, 1993, s. 65).

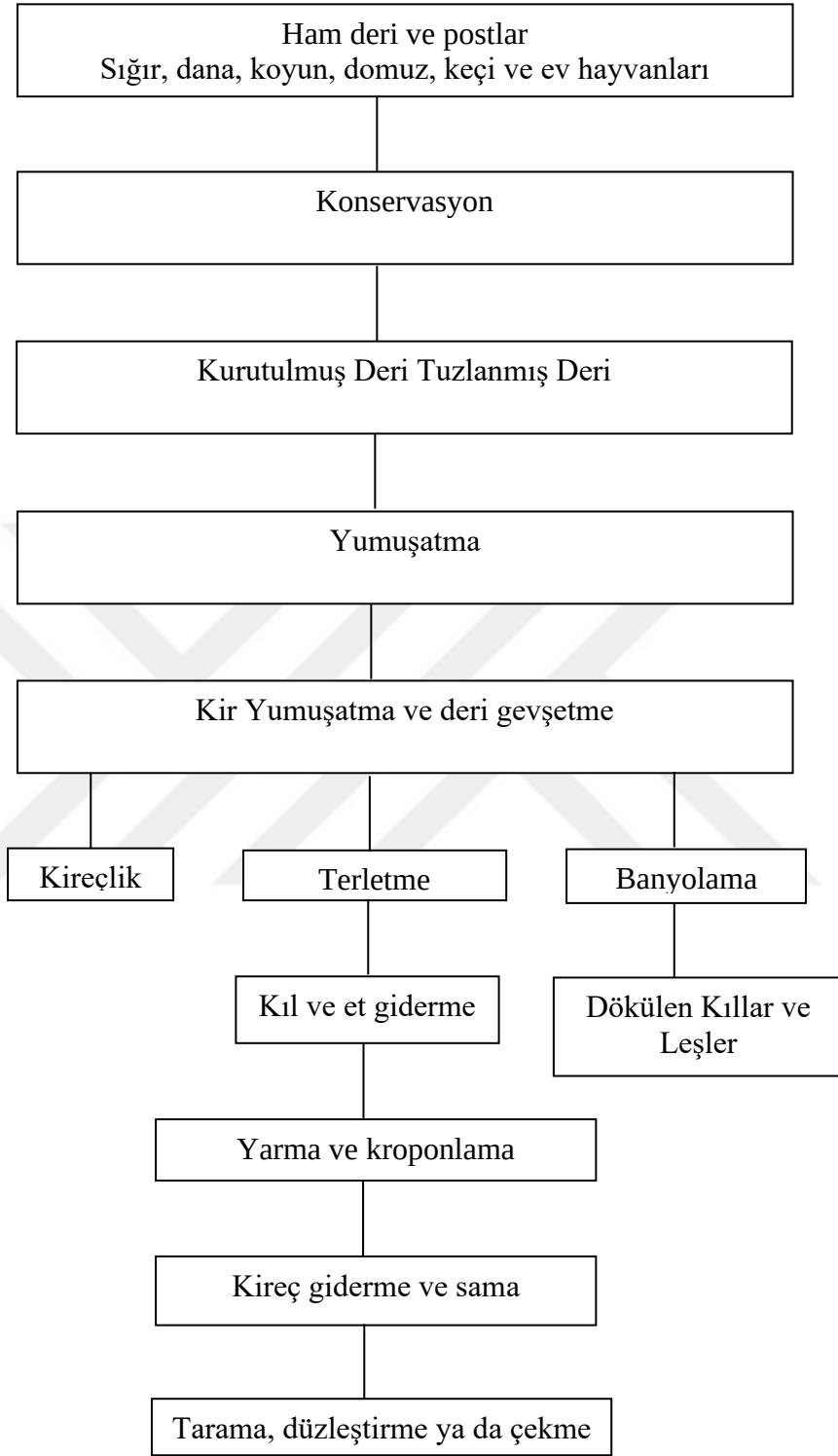
Derinin kalitesine etki eden fiziksel özellikler ise derinin kalınlığı, özgül ağırlığı, kopma mukavemeti, uzama yüzdesi, çatlama mukavemeti, yırtılma mukavemeti, su emme yeteneği ve yüzey genişleme kabiliyetidir (Türk Standartları Enstitüsü, s. 1963, s. 1-2).

2.4.6. Derinin Üretimi

2.4.6.1. Derinin Tabaklanmaya Hazırlanması

Deri üretiminin hemen hemen her aşamasında bol miktarda suya ihtiyaç duyulmaktadır. En çok kullanılan ilk proses aşaması olan yani deriyi tabaklanmaya hazırlama işlemlerinin hepsinde çok miktarda su kullanıldığından bu aşamaya “yaş işlemler” denilmektedir (Bkz. Şekil 2) (Cinköse, 1993, s. 135).

Şekil 2. Ham deriyi tabaklamaya hazırlama (Cinköse, 1993, s. 135).

Yumuşatma: Konservasyon aşamasında kalınlığı azalan derinin tekrar eski haline dönüştürülmesi ve deri üzerindeki konservasyondan kaynaklanan artık maddelerin, kan lekelerinin, dışkı atıklarının temizlenmesi gereklidir.

Yumuşatma işlemi kuyularda, yumuşatma pervanelerinde, çalkalama dolaplarında ve kafesli dolaplarda yapılır. Konservasyon yapılan işlem türüne göre yumuşatma işleminde farklı teknikler kullanılır (Cinköse, 1993, s. 155).

Kireçlik: “Deri malzemesinin tabaklanmaya hazırlama işlemine” denilmektedir. Yumuşatma işleminden sonra, deride epidermiste bulunan kıllar ve alt deri dokusu (subcutis) halen mevcuttur. Ayrıca deride globüller, proteinler ve yağlar bulunmaktadır. Deri bu haliyle tabaklandığı zaman sert ve kırılgan bir deri elde edilir. Bu nedenle yumuşatmaya başlamadan önce deriden bu maddelerin kireçleme işlemi ile atılması gereklidir (Cinköse, 1993, s. 187).

Kireçlikte kireç kaymağı, sodyum sülfür, sodyum sülfidrat, kalsiyum sülfat kullanılır.

Kireçlikte sodyum sülfürün büyük önemi vardır. Farklı kalitede deriye verildiği zaman değişik konsantrasyonlar da alkali demektir. Deri alkalilerin etkisiyle şişmektedir. Kireçliğin deri kalitesindeki yeri bilinmekle birlikte şişmede bunda önemli rol oynar (Öncüler, 1987, s. 17).

Yıkama ve Duruluma: Deri üzerinde parçalanmış kılın artıkları ve kirecin deriden uzaklaştırılması gerekir. Yıkama ve durulama işlemi dolaplara su konulup, dolapların 5-10 dakika döndürülmesi ile yapılır (Cinköse, 1993, s. 65).

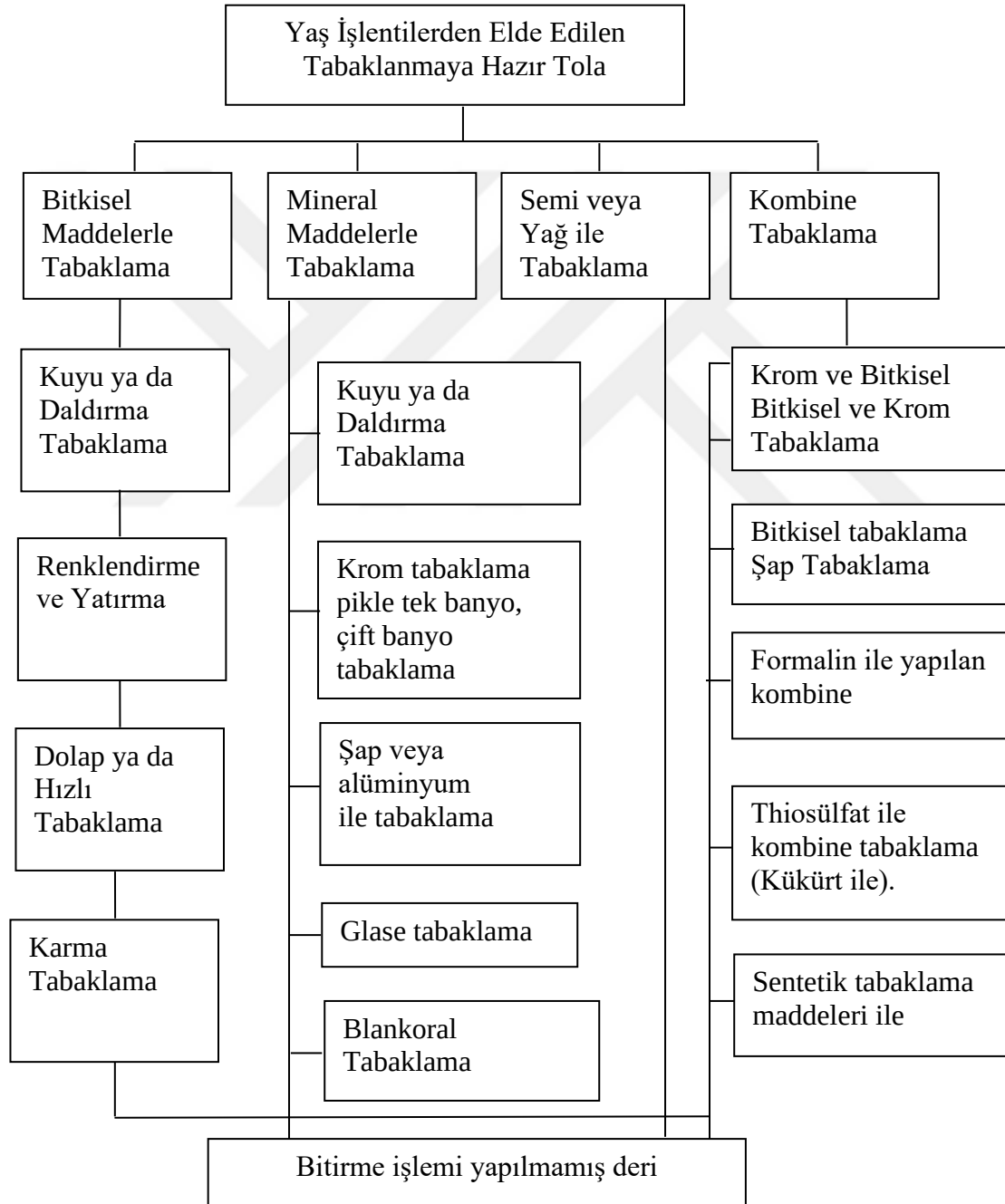
Etleme: Alt deri bağ dokusunun ve buna yapışmış et ve yağ dokularının giderilmesi amacı ile kireçlik işleminden sonra uygulanan işlemdir.

Yarma: Çok kalın olan derinin yarma makinelerinde ikiye ayrılmasıdır.

Kireç Giderme ve Sama: Kireçleme işlemi sırasında, sonrada işlemleri zorlaştıran hatta engelleyen ph 12-13 gibi kuvvetli alkali ortamlar olabilmektedir. Ayrıca kireçlenme sırasında şişen liflerin arasındaki boşluklar azalır ve tabaklamada ki büyük moleküller lifler arasına girmez. Bu nedenle boşlukların arasının genişletilmesi için kireç giderme işlemi yapılır. Sama işlemi ile de deri dokusunun açılması, liflerin kendi içindeki hareketlerinin arttırılması sırça yüzünden epidermis ve pigment kalıntıları ile yağların amaçlanır (Cinköse, 1993, s. 229).

2.4.6.2. Tabaklama

Temizlenen ve tola haline getirilen deriler daha işlenmemiş olduklarından çiğ deri sayılmaktadır. Bu deri sıcak bir yerde bırakıldığı zaman sert bir tabaka teşkil eder, kuruma yavaş olursa da bozulma meydana gelir. Derinin bu şekilde kullanışsız olmasını engellemek için tola haline getirilen bazı maddelerle çeşitli işlemlere tabi tutulur. Bu işleme “Tabaklama İşlemi” denilmektedir (Bkz. Şekil 3) (Cinköse, 1993,s.255).

Şekil 3. Tolaların tabaklama yöntemleri (Cinköse, 1993,s.255).

Bitkisel Tabaklama: Bitkisel tabaklamada gerekli olan bitkisel maddeler tabiatta bol miktarda bulunmaktadır. Bunlar, bitkinin kabuğunda, odunda, kökünde, yaprağında veya meyvesinde bulunabilir. En çok kullanılan bitkiler; meşe, çam, mimoza, polamut, mangrove, okaliptüs, kızılçam, kayın ağacı, kızılağaç, kestane, karayemiş ve mazıdır (Alpout, 1957, s. 47).

Bitkisel tabaklama, tabaklanmaya hazır olan tolanın artan konsantrasyonlardaki bitkisel tabaklama şerbetleri ile muamele edilmesidir. Tabaklama maddeleri ve tabaklayıcı olmayan maddeler deri tarafından emilirler ve bağlanırlar (Cinköse, 1993, s. 267).

Deri lifleri arasında bağlanmamış halde bulunan bu maddeleri deriye sabit hale getirmek için fiksasyon işlemi yapılır.

Mineral Tabaklama: Madensel tuzlarda, bazı bitkisel maddeler gibi çiğ deriyi, işlenmiş deri haline çevirme özellikleri vardır (Öncü, 1968, s. 161).

Demir, krom ve alüminyum tuzları özellikle tabaklanmada kullanılırlar. En yaygın olanı krom tabaklanmadır.

Krom tabaklanmaya başlamadan önce pikle denilen tolaların asitli tuz çözeltileri ile ön işleme tabi tutulması gereklidir. Sıkı yapılı deriler için gevşek efekt isteniyorsa tabii bazı sülfite yağlar, normal deriler için çok yumuşaklık isteniyorsa tabi ve sentetik yağların sülfite karışımları kullanılır. Süngerimsi deriler için sülfite yağlar kullanılır.

Kayışlık derilerde ise daha çok kükürtlü tabaklama yapılır. Beyaz tabaklama da denilen alüminyum tuzları ile tabaklamada potasyum şapı kullanılmaktadır. Bu şekilde tabaklanan deriler kuruyunca sert olur, bu nedenle tekrar yumuşatma, yağlama ve boyama gibi işlemlere tabi tutulurlar.

Glose tabaklamada, kuzu ve oğlak derileri eldivenlik deri olarak işlenir. Glose bulamacı adı verilen su, şap, tuz, yumurta sarısı ve unla deri işlenmesidir (Aydın, 1996, s. 50).

Organik (Bitkisel Olmayan) Maddeler İle Tabaklama: Derinin iç yağı, istarn v.s. gibi yağ maddeleri ile muamele edilmesidir. Bu yağlarla elde edilen deriye yağlı deri, doymamış gliseridleri kapsayan yağ maddeleri (balık yağı) ile üretilen deriye “güderi” denir (Öncü, 1968, s. 195).

Sapla ezilen derinin, sığır, iç yağı, vazelin, parafin, beygir yağı, palm yağı gibi yağlar bulunan karışım maddeleri ile yağlanmasıyla yağlı deri elde edilir.

Kombine Tabaklama: Daha güçlü bir tabaklama yapabilmek için kombine tabaklama yapılmaktadır.

En yaygın olanı krom tabaklanan bitkisel tabaklamanın bitkisel tabaklanma ile beraber işlenmesidir. Ayakkabıcılık yüzlük deri üretiminde çok kullanılmaktadır.

Köselelik derilerde, krom retanaj işlemi yapılarak yarı kromlu deri denilen bitkisel tabaklanma ile tabaklanmış derilere oranla sürtünmelere karşı daha dayanıklı bir deri elde edilir (Cinköse, 1993, s. 307).

Nubuk denilen ve sırça yüzün hafifçe zımparalanması sonucunda kadife görünümü elde edilen derilerde, alüminyum ve krom tuzlarının kombine tabaklanması sonucu elde edilir.

2.4.6.3. Boyama

Derilerin boyanmasında dericilik kadar eskidir. Doğal boyalarla yapılan boyamalar bugün yerini kimyasal boyalara bırakmışlardır. Deriler çeşitli yöntemlerle boyanmaktadır (Öncü, 1968, s. 240).

2.4.6.4. Yağlama

Yağlama işleminde, tabaklama ile suya uzaklaştırılan kalogen lifleri etrafı bir yağ tabakası ile kuşatılır, böylece bir çeşit yağlama maddesi etkisi oluşturmak suretiyle deriye yeniden yumuşaklık ve belli bir tutum kazandırır. Aynı zamanda derinin uzama, kopma mukavemeti, ıslanabilirliği, su geçirmezliği, hava ve su buharı geçirgenliği gibi fiziksel özellikleri de etkilenmektedir (Aydın, 1996, s. 51).

2.4.6.5. Tabaklanmış Derinin Mamul Deriye Dönüştürülmesi

Tabaklanması bitmiş deri, kullanıma henüz hazır değildir. Sadece hayvan derilerinin bozulma özellikleri ortadan kaldırılmıştır.

Bu deriden, belirli bir deri türü elde etmek için çeşitli yollara başvurulur Cinköse (1993)s.307’ de bu yolları şöyle açıklamaktadır.

Mekanik İşlemler: Deriden belli bir mamul elde etmek için derinin kalınlık ayarlaması ile derinin pazar koşullarına veya üretim amaçlarına göre bölümlere ayrılmasıdır. Gerek ayakkabı, yüzlük, gerekse tabanlıklar için deri sırt çizgisinden ikiye bölünmekte veya kesilmektedir.

Kimyasal İşlemler: Tabaklanmış derilerde her bir deri çeşidi için karakteristik özellikler kazandırması gereklidir. Bu aşamalar şunlardır;

- Deriye bağlanmamış maddelerin uzaklaştırılması
- Çözünür boyarmaddelerle boyanması
- Yağlama yöntemi ile esneklik, yumuşaklık ve su geçirmezliğin artırılması
- Retenaj ile bir deri türünün temel özelliklerinin belirgin hale getirilmesi
- İlave edilen maddelerin fikse edilmesi ve ağartılması

Kurutma: Deri, mamul işlenirken kuru olmalıdır. Dört işlemle yapılır.

- Surun akıtılması
- Mekanik olarak surun arındırılması
- Düzleştirilmesi
- Buharlaştırma yoluyla kurutulması

Kurutmadan Sonra Yumuşatma: Kurutmadan sonra deri içinde oluşan gerilmeler ayakkabı yüzçük derileri için uygun olduğu halde, yumuşak deriler için uygun değildir. Bu nedenle nemin artırılması gereklidir.

Yüzeyin İşlenmesi: Yüzeyin hem sırça yüzünden hem de et yüzünden işlem görmesidir. Sırça yüzünün eşit olarak biçimlendirilmesi, ancak et yüzünün bağ dokudan ve gevşek liflerden arındırılmasıyla mümkün olduğundan yüzeyin zımparalanması gerekir. Süet ve yarma süet et yüzeyinde tanecik büyüklüğünde giderek küçülen işlem basamakları ile oluşturulur. Nubuk ise sırça yüzü çok ince kadife gibi zımparalanarak üretilmektedir.

Finisaj (Bitirme İşlemleri): Deri, üst yüzeyinin terbiyesi ile birçok çalışma aşamasını kapsar. Deri yüzeyinin kimyasal ve mekanik etkilere karşı korunmasını, tüm yüzeyde rengin ve parlaklığın aynı olması, yüzeye özel optik ve tutum özelliklerinin kazandırılması ve derinin kullanım değerinin artırılması finisaj işlemi ile olur (Cinköse ,1993, s. 307).

2.4.7. Mamul Deri Çeşitleri

Deri çeşitleri belirlenirken ait olduğu hayvanın adı, kullanım amacı ya da tabaklama çeşidinin adı verilmektedir ve bunun sonucunda çeşitli isimler almaktadır. Bunlar; Güler'e göre kösele çeşitleri;

2.4.7.1. Kösele

Büyükbaş hayvan derilerinin sepilenmesinde elde edilen sert, sıkı tutumlu ve doğal renkte derilerdir.

2.4.7.2. Sabunlu Kösele

Orta ağırlıkta düzgün sırcalı ham sığır derilerinin bitkisel tanenlerle ve organik debbağlayıcıların sepilendikten sonra belirli oranda yağlanmış ve yüz tarafı perdahlanmış olan tabii renkte, yumuşak tutumlu, esnek bir köseledir.

2.4.7.3. Kromlu Kösele

Ağır sığır ve manda ham derilerinin krom tuzları ile sepilenmesinden sonra, yağlı ve yağsız olarak yapılan (mavi veya yeşilimsi) renkte, sert tutumlu, bükülebilir ve elastiki bir köseledir.

2.4.7.4. Kayışlı Kösele

Ağır ham sığır derileri bitkisel tanenler ve diğer organik debbağlayıcılar tek başına veya arada kullanılarak sepilendikten sonra, özel suretle yağlanarak elde olunan, kropon halinde, tabii renkte ve sıkı tutumlu bir köseledir (Güler, 1994, s. 52).

Gökçesu'ya göre diğer deri çeşitleri şöyledir.

2.4.7.5. Meşin

Koyun ve keçi derilerinin türlü usullerle sepilenmesinden elde edilen tabii renkte veya boyanmış, ince, yumuşak, esnek derilerdir. Ayakkabı astarı, dekoratif ürünlerin yapımı ve ciltçilikte kullanılır.

2.4.7.6. Sahtiyan

Keçi derilerinin işlenip çeşitli yöntemlerle sepilenmesinden elde edilen doğal renkte veya boyanmış, yumuşak derilerdir.

2.4.7.7. Maroken

Küçükbaş hayvan derilerinin bilhassa keçi derisinin sepilenmesiyle elde edilir. Daha sonra çok açık renk olduğundan, istenilen renge boyanır. En önemli özelliği yüzeyin girintili çıkıntılı oluşudur. Yüzeyindeki bu görüntü baskı ile yapılır.

2.4.7.8. Davul Derisi

Dana, domuz ve eşek derileri, kılları ve yağları temizlendikten sonra sünger taşı ve tebeşir tozu ile ovulur, gerilerek havasa kurutulur. Şeffaf ve sert bir hale gelen deri müzik aletleri ve dekoratif süslemelerde kullanılır.

2.4.7.9. Domuz Derisi

Çok sağlam, kendinden desenli, lüks ve dayanıklı bir deridir. Çanta, bavul, giysi yapımında kullanılmaktadır.

2.4.7.10. Ak Deri

Ceylan, koyun ve keçi derilerinin ponza taşıyla temizlenip, kâğıt gibi düz ya da pürüzsüz bir hale getirilmesiyle elde edilir. Kâğıt bulmadan önce, uzun zaman saklanması gereken kitaplar çoğunlukla bu deri üzerine yazılırdı. Bugün müzelerimizde ceylan derisi üzerine yazılmış birçok değerli kitap vardır.

2.4.7.11. Rugan

Büyük ve küçükbaş hayvan derilerinden elde edilmekte, derinin bir yüzü cilalanarak ve fırınlanarak bu hali almaktadır. Parlak ve yumuşak olması ayrıca suyu geçirmemesi en önemli özelliğidir. Zamanla yüzeyinin çatlaması istenilmeyen özelliklerdendir. Ayakkabı, çizme, kemer ve konfeksiyon da tercih edilir.

2.4.7.12. Süet

Genç sığır, dana, malak derileriyle; keçi, oğlak, koyun ve kuzu derilerinin kromlu tuzlarla sepilenmesinden elde edilen yumuşak, kadife, tutumlu, çeşitli renklerde derilerdir. Sığır süet, dana süet, malak süet, keçi ve oğlak süet gibi tipleri vardır.

2.4.7.13. Güderi

Geyik, ceylan, karaca bazen de keçi ve koyun derilerinin yağla sepilemesinden elde edilir. Çok yumuşak tutumlu ince derilerdir. Cam silme, temizleme işlevinde ve ayrıca giysi, eldiven modellerinde kullanılır.

2.4.7.14. Kürk Süet

Koyun postlarından elde edilen, derinin her iki yüzü aynı anda tabaklama işlemi görür, iki yönlü değerlendirilir.

2.4.7.15. Vekata

Büyükbaş hayvan derilerinden sepiendikten sonra yağlanmak ve sırça tarafı perdahlamak suretiyle elde edilen tabii renkte veya sırçadan boyanmış yumuşak tutumlu derilerdir. Tabii renkli, boyanmış ve saraciyelik gibi tipleri vardır.

2.4.7.16. Videla

Büyükbaş hayvan derilerinin krom tuzları ile sepienmesinden elde edilen, farklı renklerde ve yumuşak tutumlu derilerdir. Çanta, kemer ve ayakkabı modellerinde kullanılır.

2.4.7.17. Glose (Şevsa)

Oğlak ve kuzu derilerinin sepienmesinden elde edilen, yumuşak tutumlu ince ve zarif derilerdir. Eldiven, çanta ve yumuşak kadın ayakkabısı yapımında kullanılır.

2.4.7.18. Napa

Küçükbaş ve büyükbaş hayvan derilerinin genellikle krom tuzlarıyla sepienmesinden elde edilir. Sırçası düzgün veya tanecikli, ince, yumuşak, esnek ve mukavemetli, çeşitli renkleri olan derilerdir. Kuzu, napa, koyun napa, keçi napa, dana napa, sığır napa, domuz napa gibi çeşitleri vardır.

2.4.7.19. Nubuk

Genç sığır derilerinden krom sepilemesi yapılarak elde edilen kadifemsi ve kumaşimsı yapıya sahip derilerdir. Sırça yüzleri hafif zımparalanmıştır.

2.4.7.20. Fantezi Deriler

Antilop (ceylan), yılan, timsah, kertenkele derilerinin yağla sepilenmesi ile elde edilen derilerdir. Çanta, kemer, ayakkabı, giyim eşyaları ve çeşitli aksesuar modellerinde kullanılır. Bu derilerden yapılan eşyalar pahalı ama son derece dayanıklıdır.

2.4.7.21. Yapay (suni) Deriler

Dış görünümü bakımından doğal deriye benzemekte olup, suya karşı dayanıklıdır. Mobilyacılıkta; ayakkabı, çanta, cilt v. b. eşyaların yapımında kullanılır (Gökçesu, 2002, s. 18-20).

2.4.8. Deri Sanayinin Bugünkü Durumu

Deri ve kürk sanayinin temel girdisi ham deridir. Hammadde kaynağını teşkil eden ham deri hayvancılık sektörü ile doğrudan ilgilidir.

Ham deri üretimi, kullanım ya da tüketime değil, hayvancılığın durumuna ve kesim oranlarına bağlıdır. Ekonomileri tarıma dayalı, az gelişmiş ülkelerde hayvancılık yoğun olarak yapıldığı için dünya ham deri stokunun yarısından fazlası bu ülkelerden karşılanmaktadır. Bu ülkelerin başında Hindistan gelir. Brezilya, Arjantin, Pakistan, Meksika takip eder. Rusya, Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinde ise bu oran çok daha düşüktür (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1984, s. 330).

Gelişen ülkeler açısından gözlenen en önemli olay deri işleme tesislerinin giderek artan bir hızla bu ülkelere koyması ve kurulmasıdır. Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinin sepileme ve deri imalatı tesisleri bu yöndeki kaynaklara örnektir. Birçok gelişen ülkenin de gerek kendi iç taleplerini, gerek ihracatı karşılamak üzere büyük ölçüde sepileme tesisleri kurmayı amaçladıkları, geleneksel sepileme tesislerine sahip olanlarında bunları modernize etme çabalarına yöneldikleri izlenmektedir (Sümer, 1977, s. 49).

Moda deri giyim eşyası için kullanılacak deri türünü de etkilemektedir. Yüksek fiyatlı deriler (örneğin süet, fantezi deriler) genellikle klasik fakat yüksek fiyatlı modellerde kullanılmaktadır. Uygun fiyata moda, model ve renk faktörlerine, çok duyarlı genç tüketicilerin talebi de uygun deri talebini doğurmaktadır (Sümer, 1977, s. 50).

Deri kalitelerinin düzeltilmesi ve Türkiye de modayı çok iyi izleyen bazı kuruluşların İtalya, İspanya ayarında mal üretmesi, Türkiye'nin bu piyasada ucuz satan ülke yerine kaliteli mal üreten ülke olarak yeniden yer almasını kolaylaştırmış ve 1981 yılında deri

sanayinde tekrar 100 milyon dolara yakın bir miktara erişmemizi sağlamıştır (Yeğin, 1982).

Dericilik, Türkiye ekonomisi içinde gerek iç tüketim ve gerek ithalat için çok önemlidir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan 1993 programındaki verilere göre 1992 yılı işlenmiş deri, deri eşya ve deri konfeksiyon toplam üretim değeri cari fiyatlarla 2. 501. 3 milyar TL tahmin edilmiş. İhracat ise 1991’de 666 milyon dolara ulaşmıştır (İGM, 1993, s. 5).

Deri sanayimiz çok eski köklü bir yapıya sahip olmasına rağmen, Cumhuriyet’in ilk yıllarında çok geri kalmıştır. Belirlenen kalkınma programları özendirici çabalar sayesinde gelişmeye başlamıştır.

1970’de deri sanayi çok emek, işgücü ve ayrıca çevre kirliliğine yol açtığından dolayı gelişmiş ülkelere kaymıştır. Bu yıllarda Türkiye daha bilinçli üretime başlamıştır.

1980’lerde pek çok sorunu çözen deri sanayi dünya piyasasında tekstilden sonra ikinci bir sektör olarak kendini duyurmuştur.

Türkiye’de deri sanayi bölgelerinin en başında İstanbul, Kazlı çeşme, İzmir’de Yeşil dere gelmektedir. Bu bölgeleri Çorlu, Adapazarı, Çanakkale, Uşak, Antalya, Gaziantep, Bolu, Gerede gibi yerler takip etmektedir (İGM, 1993, s. 8).

Türk deri sektörünün 1980’li yıllarda geçirdiği yapısal değişiklik, deri üretimini olumsuz yönde etkilemiştir. Deri tabakçılığı ve üretimi arasında kullanılan bazı kimyasal maddelerin oluşturduğu olası çevre kirliliği riski, bu tür sanayilerin çok daha güvenli üretim birimlerinde yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Yıllardan ve hatta asırlardan bu yana Kazlı çeşme bölgesinde kurulu bulunan Türk Deri Sektörü tabakhaneleri, bu haklı istek sonucu, üretim yerlerini değiştirme kararı almışlardır. Bu amaçla 1986 yılında başlatılan Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesi projesi, 1992 yılında hazır duruma gelmiş ve deri üretim birimleri yavaş yavaş bu sanayi bölgesine taşınmaya başlamıştır. Ancak organize sanayi bölgesinin yapımı ile tamamlanması arasında geçen sürede, deri işletmelerinin Kazlı çeşmeyi boşaltmaları istenmiştir. Böylece dericilerin Kazlı çeşmedeki üretimleri dururken, Tuzlada ki üretimlerine hemen başlayamamıştır. Bu ise Türk Deri Sektörü üretiminin düşmesine sebep olmuştur. Turizmden sonra Körfez krizinden en çok etkilenen sektörlerin başında gelen deri sanayi, yeniden yapılanmayı hızlandırarak 1992

yılında Kazlı çeşme problemini de çözmüş ve Tuzla Organize Deri Sanayi Bölgesini faaliyete geçirmiştir (DPT, 2000, s.5).

Deri üretiminin temel kaynağı olduğundan Türkiye’de düzensiz gelişen hayvancılık sektörü dericilik sektörünü de etkilemektedir. Sağlıklı hayvan sayımı envanteri, ölüm zayıatları miktarı tam olarak bilinmemektedir. Ayrıca erken hayvan kesimi ve canlı hayvan ihracatı ham deri üretimini düşürmüştür.

Deri sektörü hem ileriye dönük, hem de geriye dönük bir sektör olması nedeniyle diğer sektörlerle de katkısı vardır. Yoğun iş gücü gerektirdiğinden ülke istihdamına ve yoğun olarak ihracata dönük olduğundan ülkenin döviz ihtiyacına katkı sağlamaktadır (Bingöllühan, 1992, s. 68).

2.5. Ayakkabı

2.5.1. Tanımı ve Tarihçesi

Ayakkabı, ayağı örten ve koruyan giyim eşyasıdır (Meydan Larousse, 1976,s. 932).

Ayakkabı; ayağı ve kimi zamanda bacağı saran deriden, kumaştan, plastikten v. b. gibi şeylerden yapılan giyim eşyasıdır (Büyük Larousse, 1986, s. 1086).

Çoğu ayakkabı, “taban adı verilen ve kullandıkça yıpranan kalın bir parça ve “saya” adı verilen, ayağı saran daha ince bir üst parçadan oluşan bir ana modele göre yapılır (Temel Britannica, 1992, s. 217).

Yaradılıştan itibaren insanlar beslenme, korunma ve savunma gibi üç temel ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile avladıkları hayvanlardan yararlanmışlar ve hayvan derilerini değerlendirerek günlük eşyaların yapımında kullanmışlardır. Bu eşyalar arasında en önemli olanlardan biri de ayakkabılardır.

Ayakkabı yapımının ilk olarak nerede ve nasıl başladığı konusunda kesin bir bilgi olmamasına rağmen, yazılı kaynakların çoğu ayakkabının önce Mısır sonra Mezopotamya ve Anadolu’da rastlandığını bildirmektedir. Yüz binlerce yıllık geçmişi olan deri kültürü ve onunla paralel olan ayakkabıların en eski örnekleri, mağara duvarlarındaki resimlerde, kabartmalarda ve heykellerde görülmektedir (Kayabaşı, 2004, s. 39).

Tabletlerden ve yazılı belgelerden edinilen bilgilerden; “sandalet” denilen köseleden ökçesiz bir taban ile buna halkalarla bağlanmış parmak arası ve ayak bileği kayışlarından

ibaret, basit ayakkabıyı Sümerlerin yaptığı bildirilmektedir. İlk zamanlarda sandalet, sadece kral ve rahipler gibi belirgin bir ayrıcalığı olan insanlar kullanmıştır. Ancak savaş koşulları ve yayılma siyasetlerinin zorlaması sonucu, askerlerin, postacıların, tacirlerin ve giderek halkında kullandığı ayakkabılar arasına girmiş ve Mısır, Mezopotamya'dan sonra Asur, Hitit gibi diğer Anadolu Medeniyetlerine de yayılmaktadır (Sakaoğlu, 2001, s. 24).

M. Ö 14. yüzyılda Alacahöyük'te bulunan Asur ve Hitit kabartmalarındaki figürlerde taban kösesi önde, yukarı doğru kıvrık bir burun oluşturan tarzda yapılmış çarıklar görülmektedir (Yıldız, 1993, s. 4).

Yunan ve Roma imparatorluğuna gelindiğinde ise, ayakkabıyı gelişmiş ve çeşitlenmiş biçimleri ile görmekteyiz. Roma devrinde gerçekleştirilen büyük istilalar, büyük ordulara ihtiyaç göstermiş ve böylece de ayakkabı dünyasında da ilk büyük değişim Romalı askerlerin giydiği ayakkabılarda kendini göstermiştir. Ayakkabı modası Roma'da başlamış ve günümüze kadar her yüzyılda gelişerek birçok ülkeye yayılmıştır (Yelmen, 1997, s. 2).

Orta çağda ayakkabıların burunları sivri olup, ayağı sarması için deri ya da kumaştan yapılırdı. Potinler ya da baldırlara kadar çıkan çizmeler yolculuk esnasında tercih edilirdi. 14. yüzyılın sonlarına doğru çok uzun burunlu değişik ayakkabılar giyiliyordu.

15. ve 16. yüzyıllarda sivri burunlu ayakkabıların yerine ördekgagası biçimli geniş burunlu ayakkabılar tercih edilmeye başlandı.

17. yüzyılın başlarında yüksek topuklu uzun çizmeler ayakkabıların yerine tercih edilirken, aynı zamanda evde bile giymeye başlandı. Bu sıralarda ortaya çıkan kapalı burunlu, topuklu, aralıksız terlikler günümüzde de evlerde giyilmektedir.

18. yüzyılda kadın ayakkabıları saten ya da brokardan üretilirken aynı zamanda toka, kurdele veya fiyonklarla süsleniyordu. 1790'da yüksek topuklu ayakkabılar tamamıyla ortadan kalktı. Sokaklar ve yollar öylesine çamurlu ve kötü yapılmıştı ki insanlar evden dışarıya çıkarken şosonlarını giymek zorunda kalıyorlardı.

19. yüzyılda erkekler genellikle düğmeli, bağcıklı ya da yanları esnek çizmeler tercih ediyorlardı. Kadınlar ise saten ya da kadifeden yapılan topuksuz ayakkabıları tercih ediyorlardı. 19. yüzyılda kadınlar fabrikalarda ve bürolarda çalışmaya, ayrıca yürüyüş yapmak ve bisiklete binmek gibi spor ve açık hava faaliyetlerinde bulunmaya başlayınca daha sağlam ayakkabılar üretilmeye başlandı. Bağcıklı rahat yürüyüş ayakkabısı I. Dünya Savaşı (1914 - 18) sırasında ortaya çıktı. Günümüzde de ayakkabı yapımı modadaki değişikliklerden etkilenmektedir (Temel Britannica, 1992, s. 218).

2.5.2. Türklerde Ayakkabı ve Ayakkabıcılık

Türk ayakkabıcılığı ile ilgili en eski tarihsel belge İbni Batuta Seyahatnamesinde anlatılmaktadır. 14. yüzyıla ait belgelerde babuççu, başmakçı, dikici, haffaf, kavaf gibi ayakkabıcılık terimleri geçmektedir (Akalın, 1993, s. 3). Araştırmalara göre, Türk dilinde ayakkabı anlamını karşılayan en eski sözcük ediktir. “Divanü Lügat-it Türk'te edik sözcüğü etik ya da etük diye geçmektedir (Akalın, 1993, s. 14).

Orta Asya'da başta çizme olmak üzere çarık, başmak gibi ayakkabı türleri giyilmiştir. Bu ayakkabılar, Selçuklular ile Anadolu'ya taşınmıştır. Osmanlı döneminde, halkın belirli bir meslek grubunun ve saraylıların giydiği ayakkabılar çok çeşitlilik göstermektedir (Gargı, 2000, s. 40).

En güzel ayakkabı örnekleri Osmanlı döneminde saray atölyelerinde üretilmiştir. Türklerin kırmızı sahtiyan (keçi) derisinden ürettikleri ayakkabıların ünü tüm Avrupa'da bilinmektedir (Katlı, 1997, s. 33)

Osmanlı döneminde kumaş, çini, tezhip, minyatür, ahşap v. b. gibi el sanatlarında kullanılan motifler, ayakkabı üzerine geliştirilen tekniklerle uygulanmıştır (Tezcan, 1997, s. 100).

Osmanlı'da ayakkabı süslemelerinde çok çeşitli işleme teknikleri uygulanmıştır. Bunlar zerdüz işi (altın ve gümüşten çekilmiş çok ince telle desenin zemine işlenmesi), dival işi (deri üzerine karton desen kalıplarına sarı ya da beyaz tel sarma şeklinde yapılan işleme), inci, boncuk ve payetlerle işleme, baskı, aplike gibi yöntemlerdir (Atasoy, 1971, s. 16).

Osmanlı döneminde üretilen ayakkabıların ortak özelliği, kök ve toprak boyalarla rendelenmiş yedi ayrı hayvan derisinden elde yapılmış olmalarıydı (Çakıroğlu, 1989, s. 14).

19. yüzyılın sonlarına kadar Türkiye'de ayakkabı yapımı tamamıyla el emeğine dayanıyordu. Beykoz'daki deri fabrikasına 1884'te ayakkabı yapımı bölümü ilave edildi. 1912'de geliştirilen bu bölüm I. Dünya Savaşında ordunun gereksinimlerini büyük ölçüde karşıladı. Cumhuriyet döneminde 1933'te Sümerbank'a devredilen Beykoz Deri ve Kundura Fabrikasında ve başka özel fabrikalarda makineli üretim yapılmaktadır. 1980 sanayi sayımına göre ayakkabı üreten 80 büyük, 8000 kadar da küçük işyeri bulunmaktadır (Temel Britannica, 1972, s. 219).

2.5.3. Geçmişten Günümüze Kadar Ayakkabı Çeşitleri

Orta Asya'dan başlayarak Osmanlı'da ve Anadolu'da asker, saraylı ve halk tarafından giyilmiş ayakkabı biçimleri değişiklik göstermektedir. Bu ayakkabı çeşitleri şunlardır:

2.5.3.1. Çizme

Türk kültür tarihinde, Orta Asya'dan başlayarak yaygın bir kullanımı olan ayakkabı biçimidir. Koncu (bileği sarıp dize kadar uzanan kısım) diz boyuna kadar ya da dizden yukarıya çıkan deri ayakkabı (Önder, 1998, s. 58).

Çizme tarihte özellikle Orta Asya'da Türk kültürünün karakteristik bir özelliği olmuş ve iklim koşulları ve bozkır yaşantısındaki işlevselliği yüzünden yaygın olarak kullanılmıştır.

Arkeolojik buluntular, Türklerde erken tarihlerde çizme kullanımını belgelemektedir. Bunlardan biri, M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen ve II. Pazırık kurganından çıkarılan deri üzerine altın ve gümüş sırma ile işlenmiş kadın çizmesidir (Diyarbakirli, 1983, s. 23).

Deri çizme için söylenen en eski Türk sözü ise “ogug, ugug” sözleridir. Tobol ve Kırgız Türkleri ise uyuk adı verilmiştir. Günümüzde Anadolu'nun pekçok yerinde çizme için edik, edük gibi deyişleri kullanılır. Ama eski Anadolu metinlerinden anlaşıldığına göre edik sözü daha çok “koncu kısa çizmeler” için kullanılmıştır. Ayrıca Farsça da bilinen ve çizme anlamına gelen müze kullanılmıştır (Ögel, 1991, s. 114).

Orta Asya'da çizme formları çok çeşitlidir. Kısa ya da uzun konçlu çizmeler yapılmış, çizmelerin konçları bazen düz, bazen de yuvarlak dizlik biçiminde yapılmıştır (Koçu, 1967, s. 77).

Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde çizme, başta asker olmak üzere geniş bir kesim tarafından giyilmiştir. Bu kullanım dönemlere ait minyatürden de izlenebilmektedir. Türkler de çizmelerdeki renk ve süslemeler statü belirlemede rol oynamıştır. Kırmızı çizme Orta Asya'da hükümdarlık simgesi iken Anadolu'da ise sarı çizme giymek en yüksek mertebeye ulaşmak anlamındadır. Ordu içinde de renk görev bölümünde etkili olmuştur. Osmanlı yeniçeri ocağında yayalar sarı çizme, küçük subaylar siyah çizme giymişlerdir (Akalin, 1993, s. 4).

Osmanlı'da asker halk ve saray çevresinden, her yaştan herkes çizme giymiştir. Saraya ait olan çizmeler zengin süslemeleriyle diğerlerinden ayrılır. Bugün örnekleri Topkapı sarayı müzesi pabuç koleksiyonunda görülen çizme ve ayakkabılar görkemli bezemeleri ve titiz işçilikleri ile göze çarpmaktadır.

Bu örneklerden en değerli olanları kırmızı sahtiyan'dan yapılan çizmeler olduğu belirtilmektedir. Buna örnek olarak üzeri dival işi tekniği ile yapılmış, 19. yüzyıla ait çocuk botu örneği Osmanlı döneminde ayakkabıcılığın sanatsal boyuta ulaştığını gösteren belgelerdendir (Tezcan, 1997, s. 100).

2.5.3.2. Edik

Türk dilinde ayakkabı anlamındaki en eski sözcüktür. Orhun yazıtları, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Kitabı v.b. gibi yazılı tarihsel kaynaklarda da geçen bu sözcük edik, edük, hedik, hadik, halık, helik, hırık, hidik, kedik biçimlerinde kullanılmıştır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 43).

Çizmeye benzer konçlu ayakkabı olarak tanımlanan edik sarı ve gül şeftali renginde yapılırdır. Sarı renkte olanları daha ziyade kadınlar giyerdi. Ediklerin önünde ve içinde gümüş ve sırma tellerde katılan bir püskül bulunurdu. Bunlar kısa konçlu ve püskülsüzdür. Ökçelerinde üçayaklı demir nalçaları bulunur. Ediği genel olarak çocuklar da giyerdi (Güzelbey, 1963, s. 78).

Edik sözcüğü Anadolu'da bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Uşak'ta ayakkabı, Afyon ve Konya'da çocuk ayakkabısı, Denizli'de köylü çizmesi, Türkmenlerde çizme, Osmanlılarda ise sefer çizmesi olarak geçmektedir.

2.5.3.3. Gedik

Eskiden kadınların mest gibi giymiş oldukları sarı sahtiyan olan kısa bol konçlu iç ayakkabıdır. Daha çok mest yerine giyilen ve içi, dışı desenlerle süslü ayakkabı (Koyunlu, 1986, s. 29).

2.5.3.4. Başmak

Orta Asya'dan başlayarak giyilmiş bir ayakkabı türüdür. Çoğunlukla kadınların giydiği, üzeri desenlerle süslenerek ve ya sırma işlemeleri bulunan yumuşak deriden yapılan pabuçtur. İslam sanatında ilk örnekleri sandal biçiminde iken giderek çeşitleri çoğalmıştır. Orta çağlarda Türk ve İslam devletleri sultanlarının giydikleri ayakkabılara başmak denilmiştir. İstanbul'da ayrıca bir başmakçı esnafının bulunduğunu Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde yazmaktadır (Önder, 1998, s. 30).

2.5.3.5. Kelik

Çocuklar için yapılan geleneksel el işi ayakkabılardır. Eskiden dört yaşına kadar olan çocukların giydiği bu tür, çocuk sandallarına benzemektedir. Günümüzde yapılan türleri yemeniyi andırmaktadır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 44).

2.5.3.6. Mest

Sayası ve tabanı yumuşak keçi derisinden oluşan, astarsız, kısa konçlu ve ayakkabı içerisine giyilen bir ayakkabı çeşididir. Ayağa çorap gibi giyilen mest, kadınlar ve erkekler tarafından giyilmiştir. Mest ile sokağa çıkılmaz üzerine başka ayakkabı giyilerek kullanılırdı (Akalin, 1993, s. 8054).

2.5.3.7. Potin

Koncu ayak bileğine kadar uzanan, bağcıklı, düğmeli, yandan lastikli çeşitleri bulunan ayakkabılardır. Osmanlı döneminde 19. yüzyıldan sonra yaygınlaşmıştır. Küt ve sivri burunlu olarak değişen modelleri vardır. Düğmeli potini daha çok varlıklı kesim giymiştir (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 46).

2.5.3.8. Lapçın

Yüzyıllar boyu Müslüman Türk toplumunda kullanılan bir iç ayakkabı çeşididir. Sayası ve tabanı yumuşak cilalı deriden yapılmış, konçlu, düğmesiz ve bağısız bir mest çeşididir. Koncun ağzı biraz genişçe ve kulaklı olduğu için “Lapçın” adıyla anılır. Çorap üzerine giyilen bu iç ayakkabının üzerine sokağa çıkılırken mutlaka pabuç ya da kundura geçirilirdi. İkinci kez abdest alındığında çıkarılmaya gerek kalamadan lapçının üzerine mesh edilirdi (Çoruhlu, 1995, s. 30).

2.5.3.9. Karçın

Siyah renkli yüzü kısa ve arkası ile yanları aynı hizada olan bir ayakkabı biçimidir. Ancak lapçın da olduğu gibi bundan da taban astarı yoktur. Karçın bir çoraba üst kenarlarından dikilerek kullanılır (Güzelbey, 1963, s. 91).

2.5.3.10. Katır

Katır kundura ya da katır yemeni olarak da adlandırılan bir ayakkabı türüdür. Tahta

topuklu, topuğu nalçalı ve tabanı demir çivilidir. Sert deriden yapılmıştır, dayanıklıdır. Tabanındaki kabaralar ve topuğundaki nalça yüzünden yürürken ses çıkardı (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 47).

2.5.3.11. Terlik

Çoğunlukla ev içinde giyilen hafif ve çeşitli biçimlerde ayakkabılardır. Tabanı köseleden üstü deri ya da diğer malzemelerden yapılabilen genellikle ev içinde giyilen ayakkabı çeşididir. Yanları ve arkası açık ve kapalı biçimde kullanılmıştır. Kadın ve erkek terlikleri diye ayrılır. Buna karşın mercan terliği hem erkek hem kadınlar tarafından kullanılmıştır. Kadın terliklerinde küçük yüzlü ve arkalı olarak yapılanları vardır. Bunlar sim-sırma işlemeli ve değerli taşlarla süslenmiş biçimde hayranlık uyandıracak şekilde süslüdür. Yeniçerilerinde kendilerine özgü terlikleri olmuştur (Koçu, 1967, s. 148).

2.5.3.12. Mercan Terliği

Adını, İstanbul'da Mercan semtinden almış, topuksuz, yanları ve arkası açık, kadın ve erkekler tarafından giyilmiş bir ayakkabı tipidir. Bu terlikler ilk kez 15-16. yüzyıl arasında Mercan'da bulunan pabuç atölyelerinde üretilmiştir. Halk tarafından yüzyıllarca giyilen bu terlik evde kullanıldığı gibi çarşı hamamlarında da bulundurulmuştur (Koçu, 1967, s. 173).

2.5.3.13. Postal

Daha çok askerlerin giydiği konçlu ve kalın tabanlı ayakkabıdır. Önde ve ayak önünde ayağı içten ve bilek önünden kavrayıp örten bir parça bulunmaktadır. Burnu sivri ve yukarı doğru kalkıktır (Güzelbey, 1963, s. 90).

2.5.3.14. Takunya

Tabanı ağaç, mantar ya da plastik tasmalı ve dolgun tabanlı evde ve sokakta giyilen bir tür ayakkabıdır. Genellikle mutfak ve banyo gibi sulu zeminde kullanılmıştır. Osmanlı döneminde yoksul halk tarafından sokakta giyilmiştir (Kayabaşı ve Özdemir, 2004, s. 47).

2.5.3.15. Kaloş (Galoş)

Fransızca “galoche” kelimesinden Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. Ayakkabıları çamurdan korumak için giyilen yarım kunduradır. Tabanı tahtadan yapılan deri ayakkabılardır.

II. Mahmut zamanında setre pantolonla birlikte potin giyilmeye başlanması ile ortaya çıkmış bir ayakkabı çeşididir (Koçu, 1967, s. 141).

Ökçeli olan tahta pabucunun üzerine giyilen bir sokak ayakkabısıdır. Sokağın kirini eve sokmamak için giyildiğinden her mevsim de kullanılmaktaydı. Yüzyıllardan beri Türk toplumunda kullanılan kaloş, özellikle II. Mahmut devrinde yaygınlaşan ökçeli tahta pabuçları (ev ayakkabıları) ile birlikte takım olarak aynı ustanın elinden üretilmiş ve takım olarak satılmıştır. Kaloşun içi, pabuca uygun olarak şekillendirilir ve ökçesi içine, iç ayakkabının ökçesini yürüyüş esnasında sıkı tutması için metal bir yay takılırdı. Eve girerken ayaktan kolay çıkmasını sağlamak için kaloşun arkasına küçük bir mahmuz takılır ve kaloş bu mahmuza basılarak ayaktan çıkarılırdı (Çoruhlu, 1995, s. 30).

2.5.3.16. Çakmak Papuç

Burnu sivri ve yukarı doğru kıvrık, eskiden İstanbul'da avam tabakasının giydiği, ökçeleri demir nalçalı, tabanları demir kabaralı ayakkabı tipidir (Koçu, 1967, s. 141).

2.5.3.17. Çapula

Eskiden giyilmiş kaba deriden, sivri uçlu, özellikle Karadeniz halkının kullandığı ayakkabı çeşididir. Arkası bir dil oluşturacak biçimde yüksektir. Burnu hafif yukarı doğru kalkıktır, üst kısmı kapalı, çok az ökçeli ve altı demir kabaralıdır (Akalin, 1993, s. 21).

2.5.3.18. Nalın

Genellikle hamam ve banyoda tercih edilen yüksekçe tahta ayakkabıdır. Nalınlar, şimşir, abanoz gibi sert ağaçlardan tek parça oyularak, tablası yassı, tabanı ve ökçesi yüksek olarak üretilir. Ayak parmaklarını kavrayan meşin bir tasması bulunmaktadır. Tasması sırma kadife, ayna parçaları ve inci ile süslenmiş olanları vardır. Nalınların sadece işçilikte olanlarına takunya denmiştir (Önder, 1998, s. 188).

2.5.3.19. Sandalet

Sandalet; en çok tercih edilen deri kahverengi tonlarındadır. Sandaletlerde kalın ince bantlar hâkimdir. Günümüzde seri üretim ve teknoloji işin içine girince bilekten bağlamalıları, sentetik ve daha renklileri, deri, hasır örme gibi değişik maddelerin karışımı olan çeşitleri üretilmiştir.

2.5.3.20. Harik

Üzeri koyunyünü ile kaplı, keçi kılı ve kendirden yapılmış uzaktan sanki hasırdan, süs için yapılmış izlenimini uyandıran bir çeşit ayakkabı ve patik karışımı olan ayakkabıdır (Savaş, 2005, s. 11).

2.5.3.21. Çarık

Çarık kelimesinin asıl adı Farsçadan gelmektedir. “Çarık” daha sonra bizim dilimize “çarık” olarak yerleşmiştir (Alkaşı, 1999, s. 25).

Çarık, kenarı kıvrılarak iki ucu dikilip yapılan ham deriden oluşan köylü pabucu (Meydan Larousse1972, s. 960).

Çarık, kenarları kıvrılmış olup iki ucu dikilerek gönden yapılan bir pabuç türüdür. Fiyatının uygun olması nedeniyle daha çok köylüler tarafından kullanılır (Özen, 1982, s. 1).

Çarık, Anadolu halkının en çok tercih etmiş olduğu ayakkabı çeşididir. Çarık, herkesçe bilinen biçimi ile daha çok Ön Asya da oturan topluluklar tarafından giyilen bir ayakkabı modelidir. Hitit kabartmalarında da sıkça görülen çarık, bu bölgede yaşayan eski ve yeni uluslar tarafından kabullenilmiştir. Tarihin çok eski çağlarından beri Türkler, İranlılar, Kafkasya da oturan diğer uluslar tarafından bilinmektedir.

Çarık coğrafi bakımdan Tanrıdağı (Tiyenşan), Ural-İdil Bölgesi, Anadolu ve Kızıldeniz ile çevrili geniş alanlarda yaşayan farklı toplulukların ortak eşyalarından birisidir.

Çarık kelimesi Türkçe de Uygurlardan beri bilinmektedir. Bugün belli başlı Türk lehçelerinde de kullanılan bu kelime Türkçeden Macarcaya (Saru), Farsça ya (Çaroğ) olarak geçmiştir. Kuzey Kafkasya Türkleri çarık kelimesini çabır haline dönüştürmüşlerdir.

Balkan yarımadasına Türklerin aracılığı ile giren çarık, Yunan, Arnavut ve İslav dillerinde az çok bozularak Türkçe’deki adı ile yerleşmiştir (Özen, 1982, s. 1).

Yıl 1808 Osmanlı Devleti’nin köklü yeniliklere ihtiyaç duyduğu bir dönem. Tahtta ise, bu yoldaki bilinçli atılımlarıyla tanınan ilk reformcu Osmanlı padişahı, II. Mahmut var. II. Mahmut, 31 yıllık saltanatı boyunca devletin eğitsel, kültürel, sosyal, idari ve askeri kurumlarına getirdiği yeniliklerle ilk batılılaşma sürecini başlatır. Onun özellikle askeri alanda yaptığı düzenlemeler, kendisinden sonraki dönemlerde bu konuda yapılan çalışmalara ışık tutan, son derece önemli veriler olacaktır. III. Selim zamanında kurulan

Nizam-ı Cedid'in bir uzantısı olarak oluşturduğu Sekban-ı Cedid adındaki askeri birliklerin eğitimi için batıdan uzman subaylar getiren II. Mahmut genç Osmanlı subaylarını da uzmanlaştırmaları için Avrupa'ya kılık kıyafeti için de geçerli kılar. Birliğin tek tip giysi gereksinmesi için dokuma sanayine önem verir. Ayakkabı ihtiyacını karşılaması konusunda da o zamanki adı "Tabakhane-i Klevehane-i Amire" olan bugünkü Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayi Müessesesi'ni görevlendirir.

1900'lü yılların başlarında, yine ordu için üretilen ayakkabılar ise, kullanılacak zeminin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış.(Ayakkabı Tarihinden Çeşitlemeler, 1987, s. 18).

Çarık Çeşitleri: İlkbahar mevsiminden başlayıp hasat zamanının sona erdiği Sonbahar mevsimine kadar giyilen çarık daha çok çiftçiler tarafından giyilir. Çarıklarla ziraatına müsait olduğu için bugün de az olsa kara sapanla ziraatçılık yapan köylüler tarafından giyilmektedir.

Çarıklar biçimine ve kullanılan malzemeye göre iki bölümde inceleyebiliriz.

- Biçimine Göre Çarık Çeşitleri

Sırimlı Çarık: Sırimlı çarığa hem çarık, kara çarık gibi adlar da verilmektedir. Dede Burnu adı verilen bir çarık çeşidi de yapı bakımından sırimlı çarığa çok benzer.

Sırimlı çarık bilinen en eski bir çarık çeşididir. Ucu yukarıya doğru kıvrık Eti çarıkları bu çeşidin bilinen en eski örneğidir. Yakın zamanlara yüzlerce asır orijinallikinden hiçbir şey kaybetmeden yapılışında hiçbir ustalık gerektirmez. Çanak biçimindeki bu ayakkabı sırim veya kıl ipler yardımıyla ayak bileklerine bağlanır.

Sırimlı çarığın yapımında genellikle zağ ölçüsü kullanılır. Çarık yapılacak deri yere gergince serildikten sonra boyun ve kuyruk hizasından geçen bir çizgi ile iki parçaya ayrılır. Bu çizginin sağından ve solundan birbirine eşit aralıkla ve paralel kullanılır. En iyi çarıklar sırt derisinden elde edilir. Kenarlara pelen denilen çarıkların yamalanmasında parça olarak kullanılır. Ayrıca uygun yerlerinden sırim çıkarılır ve küçük çocukların çarıkları yapılır.

Sırimlı çarıkla kalıp kullanılmadığı için müşterinin ayağı ölçü olarak kabul edilir. Gön buna göre dikdörtgen şeklindeki parçalar halinde kesilir. Ayak tabanın yanlarından 3-4cm'lik pay bırakılır. Çarık için kesilen dikdörtgen şeklindeki deri burun kısmında bir sapan getirecek şekilde katlanır ve sırimla dikilir.

Daha sonra bir çakı ile kenarından eşit aralıklarla delinmiş olan deri sırim geçirilerek

dikilen çarık kenarını çevreleyen sırim burundan topuğa doğru çekilince gön toplanıp ayağa giyilecek bir şekil alır. Daha sonra kenarlara takılan iple çarık ayak bileklerine bağlanır. Çarık bağlarının sırimdan olması şart değildir.

Sırımlı çarık kalıpsız olduğu için ayak içine döner. Sık sık ayak tabanı üste çıkar. Köylüler bu yüzden çarık içinde ayak parmaklarını oynatmazlar. Serçe gibi seke seke ve gayet dikkatli yürürler. Bazı yaşlı köylülerin bugün bile yemeni ve kundura gibi ayakkabılarla seke seke yürümesi çarık giydikleri yıllara ait bir alışkanlığın devamıdır. Sırımlı çarık yağışsız ve sıcak mevsimlerde giyilmez. İlkbahar ve sonbahar gibi yağışlı mevsimlerde giyilir. Yaz mevsiminde giyilecek ise sık sık ıslatmak gerekir. “Güneş gönü, gön de ayağı sıkır”, sözü çarığın bu özelliğini belirtmek için söylenmiştir.

Dede Burnu Çarık: Bu çarık sırimlı çarık gibidir. Sığırların ön ayaklarındaki şişkin kısım burun olarak kullanılır. Geriye kalan kısım ise sırimla çevrilir. Her sığır derisinden ancak bir çift çarık yapılır. Giyimi sırimlı çarığa göre daha rahattır.

Sırımlı çarık daha çok fakir köylü tarafından tercih edilmiştir. Lastik ayakkabıların piyasaya çıkmasından önce çiftçiler tarafından geniş ölçüde kullanılmıştır. Çift sürerken çamurun ayağa yapışmasını önleyen çarık, derisinin inceliğine rağmen su geçirmez.

Yoraklı Çarık: Yemeni ile rekabet edemeyen çarıkçı esnafı, çarığa “yorak” adı verilen bir küçük parça ilave etmiştir. Çarığın kenarları yine sırimlı çarıкта olduğu gibi sırim ile işlenmiştir. Ayakucuna gelen kısımdaki saya yeni yorak ayağı rahat ettirir. Bu bakıma göre sırimlı çarığa göre daha rahat giyimi vardır. Yoraklı çarık yemeniye rekabet edemediği için varlığını kısa bir zaman için sürdürmüş ve daha sonar da unutulup gitmiştir. Yoraklı çarık iki parçadan yapılır. Birincisi taban, diğeri yoraktır.

Tokalı Çarık: Bu çarık çok zarif görünüşlü, iskorpin biçimli bir çarık çeşididir. Tokalı çarık zengin köy eşrafının giymiş olduğu bir çarık modelidir. Şehirde iskarpin ne ise köy de tokalı çarık odur.

Tokalı çarık biçim olarak yoraklı çarığa benzer. Aradaki fark sonradan ökçeye ilave edilen tokadan ileri gelmektedir.

Tokalı çarık taban, yorak, sızı, burun, topuk, son, toka-kayış gibi kısımlardan oluşur. Her mevsimde giyilebilen bir çarık çeşididir.

- Malzemesine Göre Çarık Çeşitleri

Çarık yapımında iki çeşit deri kullanılmıştır. Bunlardan birincisi işlenmemiş ham deri,

diğerleri de işlenmiş deridir. Bu nedenle malzemesine göre çarık çeşitlerini iki bölümde inceleyebiliriz.

Ham Çarık: Sırimlı çarık genellikle işlenmemiş, ham deriden yapılmıştır. Bu yüzden sırimlı çarığa ham çarık, kora çarık, kıllı çarık gibi adlar verilmiştir.

Şebli Çarık: Manda gönünün, bunun yanı sıra sığır gönünün şapla işlenmesi ile elde edilen deriden yapılan çarıklara şebli (şaplı) çarık adı verilmiştir. Yoraklı Çarık ve Tokalı Çarık işlenmiş deriden yapılmıştır. Ayrıca sırimlı çarık da zaman zaman işlenmiş deri kullanılarak yapılmıştır (Özen, 1989, s. 4-8).

- Çarıkta Kullanılan Deri Çeşitleri

Her çeşit deriden yapılabilirse de en sağlam ve kullanışlı “çarıkluk” büyük baş hayvanların paça derisidir. Deve derisinden de çarık yapıldığını belirten Kaşgarlı Mahmud, kesilen hayvanların derilerinin “buçgak” denen uç kısımlarının (ayni parçalarının) çarıklık olarak ayrıldığını yazmaktadır (Sakaoğlu, 2001, s. 71).

Sırimlı çarığın yapımında genellikle işlenmemiş ham deri kullanılır. En makbul deri manda derisidir. Sığır gönünün yanı sıra savaş ve kıtlık yıllarında fakir halk at, eşek derisini de kullanmıştır (Özen, 1989, s. 4).

Çarık bugün için daha çok Orta ve Doğu Anadolu’da camız, öküz, inek gön yarı mamulünden yapılıyor (Tansuğ, 1988, s. 35).

Çarık yapımında kullanılan deriler ikiye ayrılır.

- Çarık yüzünde kullanılan deri çeşitleri

Sahtiyan: Keçi derisinin işlenmesi ile elde edilir.

Meşin: Çok hafif ve ince bir deri çeşididir.

Veketa: Sığır ve dana derisinin işlenmesi ile yapılır. Yorak da daha çok bu cins kullanılır.

Glesse: Sığır ve dana derisinden yapılır. Daha ince ve gösterişlidir.

- Çarık tabanında kullanılan deri çeşitleri

Gön: Daha çok manda derisinin işlenmesi ile elde edilir. Kalın ve çok dayanıklıdır. Sığır ve dana derisi pek kullanılmaz.

Kösele: Sığır derisinin işlenmesi ile elde edilir. Tokalı çarık yapımında toka kısmı köseleden yapılır (Özen, 1982, s. 9).

- Çarıkta Kullanılan Renkler

Çarıkta kullanılan renkler kullananlara göre değişir. Kızlar sarı, delikanlılar siyah, evli hanımlar ise sarı ama iç astarı kırmızı çarık kullanırlarmış (Tansuğ, 1988, s. 35).

- Çarıkta Kullanılan Kalıp (Numara) Çeşitleri

Şebli ve Tokalı çarıkla kullanılan kalıplar her iki ayağa giyilebilecek sağsız ve solsuzdur. Çarık kalıpları genellikle elma ve benzeri sert ağaçlardan yapılır. Çarıkla kullanılan kalıp çeşitleri şunlardır (Bkz. Tablo 1), (Mehmet Kopar,kişisel görüşme,mart2016).

Tablo 1.

Çarıkta Kullanılan Kalıp (Numara) Çeşitleri

Ad	Numara	Açıklama
Baş Batal	46-47	En büyük kalıptır
Batal	44-45	Büyük kalıp
Çeke Batal	41-42	—
Ulu Orta	39	—
Orta	39	—
Zenne	36-38	Daha çok kadın ve Büyük çocuklar için
Çocuk Kalıpları	7	—

2.5.4. Son Yüzyıldaki Ayakkabı Modası

Toplumlar, insanlar, kültürler, değerler, yaşam şartları doğanın ve tarihin ilerlemesi sonucunda günlük ve sosyal hayat içerisinde değişime uğramaktadır. Bu değişim içinde büyük atlayışlar, duraklamalar, değişmeyenler ve değişime direnenler eskiyle yeninin mücadelesi; değiştirme misyonu yüklenenin değişmeyene reaksiyonu, değişime hazır olmayanın eskiyi koruma adına direncidir.

Deri dergisinde (1999) yer alan araştırmaya göre son yüzyılda dünyada ve Türkiye’de değişen ayakkabı modası onar yıllık periyotlar halinde şöyle verilmiştir.

2.5.4.1. 1900-1909

Yüzyılın bu ilk döneminde kadın toplumda yeni roller üstlenmeye başladı. Bu yeni dönemle birlikte toplumdaki genel ahlak ve görgü kuralları da değişti. Bu durum elbette ki kadın giyimine ve ayakkabıya da yansdı. Ayakkabıdaki estetik kaygıların yanı sıra rahatlıkta önem kazandı. Dönemin favorisi botlara şehrin tozundan koruyan ve erkeklerden

esinlenen tozluklar konuldu. Botlara alternatif olarak boyasız rugan ayakkabılar doğdu. Ayakkabıların burunları daralmaya, renkler sadeleşmeye başladı. Orijinallik önem kazandıkça yenilikler arttı. Louis stili gibi yeni topuk çeşitleri modaya girdi.

2.5.4.2. 1910-1919

I. Dünya savaşı ile birlikte kadınlar savaşlarda görülmeye başladı. Ambulans kullanan, cephe gerisi görevler üstlenen kadınlar için rahatlık önem kazandı. Korseler önemini yitirdi, etekler diz hizasına geldi ve ayakkabılar daha rahat bir hal aldı. Rugan botlar moda oldu. Uç kısımlarının yuvarlaklaşması ve ayağın üstüne yerleştirilen şeritler gibi değişiklikler ruganı daha da popüler kıldı. Bunlar dışında kadınların tenis gibi sportif faaliyetlerde görülmesi ile aktif kadın imajı doğmuştur. Bu kadın spor ayakkabılarının oluşmasını sağlamıştır.

Dönemin en popüler topuğu haline gelen, gecelerde ve balolarda kullanılan Louis topuğun yanı sıra yeni Küba stili topukta yürüyüşlerde ve gündüz kullanımında moda oldu. Toplumdaki genel ahlak kuralları yumuşadıkça ve tüketici toplumu geliştikçe tasarımcılar, yeni renk ve modellerle tüketicisinin karşısına çıktı. Yatak odası terliği ve gece ayakkabıları baştan tasarlandı. Yüksek kesimli ayakkabılar yerine danslarda rahatlık sağlayan kısa topuklu, bağcıklı veya kayışlı ayakkabılar yaratıldı. Bunlar saten, kadife veya işlemeli kumaş gibi lüks malzemelerden yapılıyordu. Süslerde ise kelebek desen, saten ponpon veya tül, boncuklar ve gümüş işlemler modaydı.

2.5.4.3. 1920-1929

Jazz çağı olarak adlandırılan 20'ler çoğunlukla sosyal isyanlar, yeraltı meyhaneleri ve kısa saç modasıyla akıllarda yer etti. Bu dönemde kadınlar eskinin kısıtlayıcı modalarına sırtlarını döndüler. Giderek hareketlenen yaşam tarzlarına ve birkaç yıl öncesinde başlayan bu genç harekete sahip çıkarak saçlarını oğlan çocukları gibi kestirmeye, daha özgür rahat kıyafetler giymeye başladılar.

Bu yeni yetmeler, rengârenk ipekli kumaşlarla dikilmiş, daha kısa elbiselerle, kendilerine yeni hayat tarzları oturtmaya çalıştılar. Kadın ayakkabıları böylesine kaynayan 20'li yıllarda önemli bir moda aksesuarı olarak kabul edilmeye başlandı. Sivri topuklu rugan ayakkabılardan, T kayışlı gece ayakkabılarına kadar pek çok değişik tarz bu dönemde gelişti. Her alanda özgürlüklerin yaşandığı bu dönemde, ayakkabı işlemleri daha önce hiç

olmadığı kadar önem kazandı. Kuş tüyü rozetler, kürk, kadife kurdeleler, bağcıklar ve nakışlar vazgeçilmez unsurlar haline geldi.

2.5.4.4. 1930-1939

1930'lar dünya için tartışmalar ve umutsuzluk zamanı oldu. Faşizm, ekonomik bunalımlar bu dönemde patlak verdi. Ulusların ekonomik ve kültürel dertlerine rağmen ayakkabı tasarımcıları yeniliklere devam etti. 30'lar bir çok yeniliğin doğduğu yıllar oldu; burunları açık ruganlar, karma ve platform tabanlar.

Bunların dışında ayak sağlığı ayakkabı tasarımlarında önem kazandı. Ekonomik krizlerin bir sonucu olarak ayakkabıda mantar, lif, sicim gibi maddeler ki platform taban böyle doğmuştur, kullanılmaya başlandı.

1930'lara ulaşıldığında tüm batı dünyasında olduğu gibi Türkiye'de de 1929 ekonomik krizin ağırlığı vardı. Buna karşın yeni yaşam biçimleri ve gelişen tüketim eğilimleri yabancı mallara yönelik talebi arttırdı. Cumhuriyet yönetiminin “yerli malı kullan” kampanyalarına karşın ısmarlama ürünler yerine hazır konfeksiyonda olduğu gibi ayakkabıda da hazır giyimin ilk adımları atıldı.

2.5.4.5. 1940-1949

30'larda başlayan kriz 40'larda II. Dünya Savaşı ile bir dünya sorunu oldu. 30'lardaki kriz devasa boyutlara ulaşınca ayakkabı yapımına kenevir, hasır ve mantar gibi malzemeler girdi. Türkiye'de ayakkabı modası, toplumsal değişime paralel gelişme gösterdi. Bu yıllar İkinci Dünya Savaşı'nın etkileri Türkiye'de de gözleniyordu. Avrupa ve Amerika'da yaşanıldığı gibi açlık darlık dönemleri idi. Paris, Alman işgali ile modanın merkezi olmaktan çıkınca 1930'ların ayakkabı modası bir müddet hâkimiyetini korudu.

Tüm bu ekonomik krize rağmen bacaklara estetik katacak bir devrim gerçekleşti. Naylon çoraplar keşfedildi. Bu yıllarda Türk kadını ayakta da estetik ve zarafete büyük önem veriyordu.

Savaşın ardından moda tekrar biçimlendi. Paris mutlak moda merkezi haline geldi. Ultra kadınsı ürünler klasik veya sade ürünlerin hâkimiyetini sarsmaya başladı. 40'ların sonunda plastik ucuz bir alternatif olarak ayakkabı sektörüne girdi. Gençlerde loaferler vazgeçilmez oldu.

2.5.4.6. 1950-1959

1950'lerde fabrikalar ayakkabının yeni malzemelerini işlemeye başladı. Yapay, bambu, leopar desenleri, Hit işi işlemler. Yüzlerce küçük puldan yapılan ayakkabı işlemleri 50'lerin en moda ayakkabı tasarımını oldu.

Sektörde bir yeni soluklar ise batterina, mule, stiletto, slingback modelleriydi. Givenchy'nin 55'te yarattığı opera ruganı ve 57'de Coca Chanel'de çalışan Raymond Massoro'nun siyah, bej kayışlı ayakkabısı 50'lerin tasarım harikalarıydı. Gençler ise Elvis'in, James Dean'ın ve Marlon Brando'nun stilini benimsemiş kısa çorapları ve baferleri ile yeni bir hayat tarzı yaratmışlardı.

1950'li seneler Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi ve Amerika ile kurulan yeni ilişkilerle modanın belirlendiği dönemi kapadı. Ülke Amerika'nın Marshall Yardımı'ndan yararlanılmakla birlikte bu ülkenin yaşam şekli ile de tanıştı. Olgun, deneyimli ve seksi görünmeye çalışan Türk kadını renkli basın, televizyon ve Hollywood filmlerinden de etkilenererek ayakkabılarında ayakları ufak gösteren sivri burunlu ayakkabıları, bilekleri incelten uzun topukları ve canlı renkleri tercih ettiler.

2.5.4.7. 1960-1969

Vietnam Savaşı, hippilerin doğuşu ve onların getirdiği etnik tarz, yeni bir anti-moda akımı doğurdu. Sandaletler ise bu anti-moda akımının simgesi haline geldi. Bir zamanların tasarım harikaları; comma topuklar, pilgrim ruganlar gibi birçok tasarım fabrikasyona dönüştü. Doc Martins ayakkabıları gençlerin en büyük tercihi oldu.

Türkiye'de ise düzenin, eşit haklar ve eşit paylaşımı sorgulandığı bir döneme girilmişti. İşsizlik, yolsuzluk, iç göçler, kısıtlı düşünce özgürlüğü gibi nedenlere örgütlenen toplumsal muhalefet 1960 darbesiyle sonuçlandı. Modayı ayağın rahat edebilmesi yanında estetik yönü ve görseelliği yaşamında isteyen genç orta sınıf tarafından belirlendi.

Ayakkabı modasında Amerika etkisi azalırken yavaş yavaş Avrupa etkisi hissedilmeye başlandı. Abiyelerde farklı çizgileri bir arada bulmak mümkün oldu. Üzeri dropeli, sivri burun ve uzun pontlu bir modelin yanı sıra, kısa topuklu, kumaş fiyonklu spor abiye bir modeli ya da üzeri dikişli kendinden süslü abiye ayakkabıları İstanbul gecelerinde görmek mümkündü.

2.5.4.8. 1970-1979

Kot pantolon, uyuşturucu, cinsel devrim, disko çılgınlığı ve Punk Rock kısaca 70'ler değişimler dönemi idi. Uzun topuklu ve kayışlı deri ayakkabılar seksi elbiseler ve disko gecelerinin vazgeçilmezi oldu. Burnu açık sandaletlerle espadriller doğdu.

Örgü dönemin en aneneli ayakkabı malzemesi haline geldi. Halı desenleri, yama işi gibi orijinaler fikirler ayakkabıda kendini buldu. Kovboy çizimleri ve sentetik malzemeden çizimler moda ya girdi. 70'lerde belki de en anlamlı ayakkabı devrimi spor tarzda oldu. Nike, Adidas ve Reebok gibi markalar devleşti. Logolar ve markalar çok büyük önem kazandı.

1970'li yıllarda Türkiye'de siyasal ve kültürel hareketlilik oldukça hızlı yaşıyordu. 1971'deki askeri mücadeleye karşı yükselen ve şuurlanan işçi hareketinin desteğiyle güç kazanan öğrenci hareketleri sonucu iç savaş koşullarını aratmayacak bir sağ-sol çatışması yaşandı. 1950'lerde başlayan iç göçün kendine özgü kültürü varlığını müzikte olduğu kadar modada da gösterdi. Bir tarafta toplumsal hareketliliğin getirdiği özgürleşme diğer tarafta arabesk kültürün kendine has yapısı Türk insanın giyimde ve ayakkabı modasında çeşitlenmeye itti.

2.5.4.9. 1980-1989

80'ler açgözlülüğün ve kolay para kazanmanın dönemi oldu. Bu ekonomik hırs kendini ayakkabı da gösterdi. Ayakkabılarda birçok yeni model yaratıldı. Aerobik ayakkabıları ve Michael Jackson'un ay yürüyüşü adını verdiği dansında giydiği kısa çorap ve loaferi dönemin simgeleri haline geldi 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi Türk toplumunu yeni bir döneme girdirdi. Ekonomide liberalleşme politikaları, yabancı sermayenin Türkiye pazarına girmesi ürün profilini de etkiledi. Dünyanın ünlü markaları büyük şehirlerde ard arda mağaza açmaya başladı. İnsanın sosyal hayatında bu markaları bulunduran giysilerle dolaşmak statü belirleyici oldu. Bu nedenle rahatlığı, görünüşü vs. gibi özelliklerine bakılmaksızın ürünlerde marka ön plana çıktı.

2.5.4.10. 1990-1999

Web sitelerinde sörfün çağı 90'lar 80'lere tepki olarak minimalist akımı yarattı. Geamisin büyük isimleri Burkenstaki, Hush Puppies gibi markalar geri döndü. Ayak sağlığı çok

önem kazandı. Gençlerde; grunge, neo-hippi gibi underground akımlar ve alternatif spor dalları kendi modalarını yarattı.

Air Walle, Vans gibi dev spor ayakkabı şirketlerine rakip markalar doğdu. 1960'ların dans ayakkabılarından yola çıkılarak yeni ayakkabılar yaratıldı. Spor ayakkabılarda platform taban kullanılmaya başlandı. Moda ve marka hiçbir dönemde olmadığı kadar belirleyici ve etkin bir hal aldı. Türkiye'de de benzeri durumlar ortaya çıktı. Artık Türkiye'de benzeri durumlar ortaya çıktı. Artık Türkiye'de, gemisini kurtarmak, köşeyi dönmek, zenginleşmek, tüketmek, harcamak moda... Kalın topuklu bağcıklı postallarla okul çocuğu gibi görünmek moda... Cep telefonu ile konuşurken ünlü bir ayakkabı markası ile yürümek moda. Kadın-erkek, çoluk-çocuk, zarif-hantal, mini etekli-tesettürlü, yaz-kış, ayakta markalı bir bot ya da çizme moda (Değişen Yaşam, Değişen İnsan, Değişen Ayakkabı Modasında Yüzyılın, 1999, s. 23-26).

Günümüzde ayakkabılar büyük bir çoğunlukla makinelerle yapılmaktadır. Elle çalışan bir ayakkabıcı günde yaklaşık olarak bir çift ayakkabı üretirken, makineyle çalışan bir işçi günde 40 ya da 50 çift üretebilir (Temel Britannica, 1992, s. 220).

2.5.5. Türkiye'de Ayakkabı Sanayi

Deri giyim eşyası, ihtiyaçların dışında giyime çeşitlilik sağlamak, modaya, prestije vb. isteklere yer veren ve mukavemeti iyi olan bir üründür. Saraciye ürünleri, günlük yaşantımızda geniş yer kaplamasına rağmen, zoraki olmayan ve kullanım ömürleri fazla olan malzemelerdir. Ayakkabı ise, sürekli ihtiyaç olan ve kullanım ömrü uzun olmayan bir malzemedir. Deri giyim ve saraciye malzemelerinin kullanım ömrü uzun olmasına rağmen, ürün çeşitlerine, kullanım sıklıklarına ve kalitelerine göre farklılık gösteren ayakkabılarda bu süre daha azdır. Deri giyim ve saraciye ürünleri ile ayakkabıyı kıyasladığımızda, ayakkabının dünyada en fazla üretimi ve dış ticareti yapılan ürün çeşidi olduğunu görebiliriz. Bu özelliği ile ayakkabı sanayinin, diğer deri ürünleri sanayilerine göre ülkelerin politikalarını geliştirmekte çok çaba gösterdikleri, dış ticaret konusunda çok fazla düzenleme yapmış oldukları bir alandır. Buna bağlı olarak deri ayakkabı üretiminde kullanılan en önemli girdinin işlenmiş deri olmasından dolayı ülkeler, dikkatlerini büyükbaş deri işleme sanayi üzerine ağırlık vermektedir.

2.5.5.1. Türkiye’de Ayakkabı Üretimi

Özçörekçi ve Öngüt, ayakkabıcılığın bir zanaat dalı olarak doğduğunu ve 20. yüzyıla kadar bu özelliğini sürdürdü geldiğini ifade etmektedir. Sonraları ayakkabı üretiminin bazı safhalarında makineleri kullanmaya ihtiyaç duyulmuştur. Bütün Ülke’de 1930’lu yıllardan sonra makinelerin çok hızlı artan bir üretim süreci başlamıştır.

Bundan dolayı ayakkabı üretiminde emek yoğun niteliği zaman içerisinde azalarak sanayi kimliği ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde 1960’lı yıllardan sonra makineleşme döneminin önemi anlaşılmaya çalışılmıştır. Makineleşme dönemine geçerken, sermaye eksikliği, tecrübesizlik, pazarlama gücü, ulaşım ve haberleşmedeki alt yapı yetersizlikleri gibi etkenlerden dolayı bu süreç gecikmiştir. Devlet Sümerbank aracılığı ile öncülük yapmaya çalışarak ve Sümerbank Beykoz İstanbul ayakkabı fabrikasına ek olarak ülkenin çeşitli beldelerinde 1970’li yılların ortasında 7 adet tesis temeli atmış; ancak, 1980’li yıllarda sadece 3’ü faaliyete geçmiştir. Bu yıllarda İstanbul, Manisa ve Ankara’da özel sektör de birkaç tesis açabilmiştir. Öncelik yurt içi piyasanın ihtiyaçlarına önem verilmiş, ihracata önem verilmemiştir. Bu yüzden üretim küçük atölyelerde üretilmeye devam edilmiştir. 1980’li yıllarda dış politikaların geliştirilmesiyle, dış rekabet ortamı açılmıştır. Sektör içerisinde fikir değişikliğine gidilmeye başlanmıştır. 1990’lı yıllara doğru ilerlerken eski tabakhaneler yeni organize deri sanayi bölgelerine taşınmasıyla birlikte ve gelişmiş teknolojinin yaygınlaşması ayakkabı sanayine katkı sağlamıştır.

İstanbul Gedik Paşa’da, İzmir’in küçük iş yerlerinde, han yerlerinde, üretim yapan atölyelerin, şehir yapısını görsel olarak iyileştirme kapsamında başka yerlere taşıma çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışma, mevcut olan yerlerin pazarlama ve ulaşım avantajı gibi nedenlerle ilk başta üreticilerin tepkisiyle karşılaşmıştır. Ayakkabı sanayisine, deri işleme sanayinin yeni pazarlama yerlerindeki yaşanan olumlu gelişmeler ve kullanılan yeni teknoloji ilham oluşturmuştur. Ayrıca, 1987 yılında ülkemizin AT tam üyelik başvuru sonrasında DPT ve ayakkabı ile ilgili özel sektör kuruluşlarıyla birlikte yapılan bir çalışmada gelecekte bir AT üyeliği durumunda sektörün üçüncü ülkelerden kaynaklanacak ciddi bir rekabet sorunuyla karşılaşacağı ve bu durumun sektöre zarar vereceği tespiti yapılmıştır.

Bu çalışma münasebetiyle 1989-1994 yıllarında ülkemizdeki ayakkabı sanayisinin geliştirebilmenin yolları aranmıştır. Bir taraftan ayakkabı küçük sanayi sitelerinde

yatırımlar gerçekleştirilirken, diğer taraftan ayakkabı sanayinin geleceği sempozyumda, fuar alanlarında ve panellerde tartışma konusu olmuştur. Ayakkabı sektörünün dış piyasaya açılarak rekabet edebilmesi gerektiği; bu durumunda sektör içinde yatırımların artması sonucunda olabileceği anlaşılmıştır. Fakat, sektör içerisinde bu yıllarda istenilen oranda yatırımlar olmamıştır. Bu durum, sektör içerisinde rekabet sorununu devam ettirmiş olup, 1996 yılında yürürlüğe giren AT ile Gümrük Birliği anlaşması görüşmeleri esnasında ayakkabı sanayi, üçüncü ülkelere karşı korunacak sektörler arasına alınmak zorunda kalmıştır. Bu açıdan, ayakkabı sanayinin rekabet edebileceği uygun bir ortam oluşturmak için Ülkemiz, 2/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında uygun kalınarak, ayakkabı ithalatında 5 yıl süreli belli tip ayakkabılarda OGT 'in üzerinde belli bir oran belirlemiştir. Ayakkabı ithalatındaki gümrük vergi dilimleri 1997-1998 yıllarında yüzde 10, 1999- 2000 yıllarında yüzde 15, 2001 yılında ise yüzde 50 indirimle OGT seviyesine indirilmiştir. Bu sayede gümrük vergilerindeki yapılan indirimler OGT' ye sıralı olarak bir uyum sağlayarak ve 2001'li yıllarda sektör dış piyasaya açılmıştır. Görüldüğü üzere, makineleşme dönemine ülkemiz ayakkabı sanayine geç katılmıştır. 2001 yılında, üretim sürecinde tamamen makine kullanan işletmelerin üretiminin toplam üretim içindeki payı yüzde 30-35 civarında iken, yarı makineleşmiş atölyelerin üretiminin toplam üretimdeki payı halen yüzde 65-70 gibi yüksek düzeydedir. Ayakkabı üreten işletmelerin sayısı, kapasitesi ve bunların istihdamı hakkında sağlıklı istatistikler elde edilememektedir. 2000 yılında ayakkabı üretiminde yaklaşık 12 bin işyerinin faaliyet gösterdiği ve bu işyerlerinde istihdam edilen çalışan sayısının 727 bin kişi, bazı yayınlarda ayakkabı sanayinde istihdamın bu rakamdan fazla olduğu görülmektedir. Örneğin; İstanbul Sanayi Odası'nın Şubat 2004'te yayınladığı "Deri ve Deri Ürünleri, Ayakkabı, Ayakkabı Yan Sanayi ve Suni Deri Sektörü" adlı çalışmada ayakkabı sanayi istihdamının, yan sanayi dâhil, 400 bin kişi olduğu ifade edilmektedir. DİE verilerine göre, sanayi istihdamının kabaca 4 milyon kişi olduğu dikkate alındığında, ayakkabı sanayi istihdamının, sanayi istihdamı içindeki payı yüzde 10 olmaktadır. Bu oranın yüksek olduğu açıktır. Ayrıca, ülkemizden daha fazla üretim yapan ve kayıtları daha sağlıklı olan İtalya'nın bu sanayideki istihdamının 110 bin kişi olduğu düşünülürse, 400 bin kişilik istihdamın yine yüksek olduğu görülmektedir. Ayakkabı toptan ve perakende ticareti sektörü istihdamı da bu rakama dâhil edilmiş ise, söz konusu rakamın bir kere daha tartışılmasında yarar olduğu düşünülmektedir.

Ayakkabı sanayi üretim miktarı 290 milyon çiftte ulaşırken, terlikler ve poliüretan tabanlı ayakkabılar son 10 yılda üretim miktarı en fazla olan ürün tipidir. Bu veriler İtalya ile

karşılaştırıldığında, İtalya'da bulunan işyeri sayısından 1,6 katı fazla olan Ülkemiz'de, İtalya'da olan istihdam Türkiye'den 1,5 kat daha fazladır. Türkiye'de işletme başına ortalama istihdam 4,4 iken, İtalya'da 14,8 kişidir. 2001 yılında yaşanan krizin sebebiyle rakamlar düşük olsa da Türkiye'nin rakamları normal bir yıl esas alınıp, İtalya ile karşılaştırıldığında da çıkan veriler fazla bir değişiklik göstermemektedir.

Türkiye'de İstanbul, İzmir, Gaziantep, Konya, Antakya, Isparta, Trabzon gibi illerde ayakkabı sanayi üzerine tesislerin yoğun olarak faaliyet gösterdiğini görebiliriz. Bu iller kendi içinde belli bir ayakkabı türünde daha çok uzmanlaşmış bulunmaktadır. Örneğin, İzmir kadın ve çocuk ayakkabıları, Konya ve Gaziantep erkek ayakkabıları üretimine daha fazla yönelmiştir.

İşlenmiş deri ve işçilik kalitesi, ayakkabının kalitesini belirleme de büyük oranda etkilidir.

Kaliteyi etkileyen diğer unsurlar olarak modaya uygunluk, kalıp standardı, saya dikimi, yan girdiler, paketlenme vb. örnek verilebilir. Deri ayakkabılar çoğunlukla büyükbaş ve keçi cinsi hayvanların ham derilerinin işlenmesi sonucunda vidala ve glase gibi işlenmiş derilerden üretilmektedir. Organize bölgelerin yerleşik tesislerinde üretilen bu derilerin kalitesi büyük oranda iyi durumdadır. Bazı tabakhanelerde üretilen derilerde örneğin, Gerede, Bor, Denizli, Antakya, Gaziantep gibi yerlerde kalite ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Türkiye, işçilik kalitesi, deri kalitesi, modaya uygun olarak kaliteli üretim yapmaya ihtiyacı bulunmasına rağmen Endonezya, Çin, Hindistan, Vietnam, Tunus, Fas'a göre daha iyi durumda olup, ABD, İngiltere, İtalya, İspanya, Portekiz, Almanya, Fransa gibi ülkelerden daha aşağıdadır. Meksika, Arjantin, Romanya, Brezilya gibi ülkelerle kalite düzeyi aynı seviyededir. Yaklaşık olarak üretim fiyatları da aynı seviyededir.

Ayakkabı sanayindeki 1994-1998 yılları arasında, yatırımlardaki gelişmelerin olumlu yönde olmasına rağmen, küçük çaplı işletmeler bulunduğu için kaliteli, uygun fiyatlı siparişleri vaktinde üretilmesi imkanı sağlanmamıştır. Bu durum, ihracat ülkeleri ile yurt içi ve yurt dışı piyasalarda rekabette sorun yaşatmaktadır.

Deri ve deri ürünleri sanayinde ilerlemenin devamını sağlayabilmek için saraciye ve ayakkabı sanayinde kaliteli, modaya uygun, yenilikçi, pazarın isteklerini karşılayabilen işletmelerin çoğalması ile mümkündür. Bu durumun, Ülkemizdeki talebi az olan büyükbaş deri işleme, ayakkabı ve deri makineleri sanayilerinin gelişmesinde büyük katkısı olacaktır.

1990 yılından önce yerli üretim yurt içi ayakkabı taleplerini yüksek oranda karşılamakta olup, ihracat ve ithalattaki oranın ise düşük seviyelerde olduğunu görmekteyiz. Bu dönemde ayakkabı ihracatında istenilen başarı, giyim eşyası ihracatında sağlanmıştır. Ayakkabılarda görülen kalite sorunları, yurt dışı isteklerini karşılayacak üretim yerlerinin yeterli sayıda olmaması ile dış pazardaki üreticilerin tecrübe eksikliği ayakkabı ihracatında başlıca görülen engellerdir.

İlerleyen zamanlar da AB ülkelerinde bulunan deri giyim üreticileri ve ihracatçılarının dış pazar tecrübesinden aynı ortamda bulunduklarından dolayı ayakkabı üreticileri ve ihracatçıları da istifade etmiştir. 1990'larda ayakkabı sanayinin yurt içi pazarından ihracata yönelmeye doğru olduğu görülebilmektedir. Bunda eski doğu bloğu ülkelerinin dağılmasıyla bu ülkelere gelen turistlerin kaliteyi dikkate almaksızın yaptıkları yoğun ayakkabı alımları özellikle etkili olmuştur. Aynı yıllarda, Rusya başta olmak üzere diğer Doğu Avrupa ve bazı Orta Doğu ülkelerine ayakkabı ihracatı da yapılmaya başlanmıştır. Böylece, üreticiler ayakkabı ihracatını da ciddi ölçüde düşünmeye başlamışlardır.

1994 yılından sonra ihracatın artmasıyla birlikte ayakkabı üretiminde artış görülmektedir. Ayakkabı ihracatında yaşanan değişiklikler, üretim değişmelerine yol açan başlıca etkenlerdir. 1994-1998 yıllarında üretim miktarlarında görülen artışta ayakkabı ithalatının etkisi çok azdır.

1989 yılında 86 milyon çift olan ayakkabı üretimi (lastik ayakkabılar hariç) 1993 yılından sonra hızla artarak 1994 yılında 105 milyon çifte ulaşmıştır. 1995 yılında da ayakkabı üretimi hızlı artışını devam ettirmiştir. Eski doğu bloğu ülkelerinden gelen turistlere yurt içinde yapılan satışların etkisi bu artışa katkı sağlamıştır. 1996 yılında ihracat artışından dolayı 163 milyon çifte çıkan üretim yüzde 15,6 oranında artmıştır. 1997 yılında ise üretim yüzde 12, 3 oranında artarak 183 milyon çifte ulaşmıştır. Bu artış, yurt içi talebin düşmesine rağmen, ihracatta görülen yüksek oranlı artıştan kaynaklanmıştır. 1998 yılında, ayakkabı ihracat miktarında yüzde 17'lik artışa rağmen, ortaya çıkan Rusya krizinin yurt içinde turistlere yapılan satışların önemli oranda azalmasının etkisiyle üretim yüzde 8,2 azalarak 168 milyon çifte gerilemiştir. Yurt içi ayakkabı talebinin 1999 yılında artmasına karşın, dünyada tüm deri ve deri ürünleri sanayinde görülen daralmanın etkisiyle yüksek oran da azalan ayakkabı ihracatımızın üretimde yüzde 7,7 azaldığı 155 milyon çifte düştüğü görülmüştür. Böylece, 1989-1997 döneminde artarak devam eden üretim, iki yıl peş peşe gerilemiştir.

1998-1999 yıllarında yaşanan sıkıntılar, 2000 yılında devam etmemiştir. Ama 2001 yılında ülkemizdeki ekonomik kriz, yurt içi ayakkabı talebini azaltarak üreticileri ihracata yönelmeye sürüklemiştir. Bu ihracatta çok az bir artış görülmüş olup istenilen sonuç alınamamış, 1999 yılında yapılan üretim miktarı 155 milyon çift ile aynı olmuştur.

Türkiye’de ayakkabı üretimini ayakkabı tipleri gelişimine göre incelediğimizde, 1989-1997 yıllarında deri ayakkabı ağırlıklı bir yapı gözlenmektedir. 1998 yılından itibaren deri ayakkabı üretimin de eksilme görülmektedir. 1989 yılında 33 milyon çift olan deri ayakkabı üretimi 1997 yılında 58 milyon çifte ulaşmış, gerileme sonucunda 2001 yılında 39 milyon çift olmuştur. 1995-1998 döneminde üretim artışları görülen plastik ayakkabılarda bundan sonraki yıllarda düşüşler görülmüştür. Plastik ayakkabı üretimi 1995 yılında 17 milyon çift, 1998 yılında ise 36 milyon çifte ulaşmıştır. 2001 yılında yaşanan mali kriz sonucunda plastik ayakkabı üretimi 23 milyon çifte inmiştir. Üretimi en az olan lastik ayakkabılarda üretim 1998 yılında 19 milyon çift ile en yüksek seviyesine erişmiş, 2001 yılında ise 10 milyon çifte düşmüştür. 1995- 2001 döneminde tekstil ayakkabı üretimi 14-16 milyon çift seviyesinde seyretmektedir. Tabloda yer alan terlik üretimine ilişkin rakamlar deri ve deri dışı malzemelerden yapılan her tipteki terliği kapsamaktadır. Ülkemizde terlik üretimi, 1993-1996 yıllarında 43-52 milyon çift iken, 1997 yılından itibaren terlik ihracatının yüksek oranlı artarak ilerlemesi sonucunda üretim hızla artmış, 2001 yılında 67 milyon çifte yükselmiştir.

Tekstil ayakkabılarda üretimin yıllar itibarıyla, istikrarlı şekilde artma eğiliminde olduğu, seneden seneye değişimlerin ise küçük oranlarda olduğu gözlenmiştir. Plastik ve lastik ayakkabılar ile terlikte görülen üretim değişimlerinin, sebebi bunların ihracatındaki değişimlerdir. Deri ayakkabılarda ise, üretim değişimlerinde ihracattaki değişimlerin katkısı olmakla beraber, önemli nedeni yurt içi talep olduğu görülmektedir. Ayakkabı tiplerinin toplam üretim içinde paylarındaki gelişmeler analiz edildiğinde, zaman içinde sanayinin daha ucuz ve katma değeri düşük olan lastik ve plastik ayakkabı ile terlik gibi ürünlerin üretimine yöneldiği ve böylece bu ürünlerin toplam ayakkabı üretimi içindeki payının arttığı gözlenmektedir. 1995 yılında miktar bazında yüzde 38,5 olan deri ayakkabının toplam ayakkabı üretimi içindeki payı, 2001 yılında yüzde 25’e gerilemiştir. Terliklerde ise 1995 yılında yüzde 37,7 olan pay, 2001 yılında yüzde 43,5’e çıkmıştır. Diğer ayakkabı gruplarına baktığımızda önemli bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu değişimler ayakkabı ortalama birim fiyatlarında indirim yapılmasını sağlamıştır. 1998 yılı fiyatlarıyla 1995 yılında 10,5 dolar olan ortalama ayakkabı birim fiyatı 2001 yılında 7,9

dolara düşmüştür. Görüldüğü üzere, 1997 yılına kadar Ülkemiz, ayakkabı sanayinde kapasitesini orta kalite seviyelerinde oluşturmuş iken, ilerleyen yıllarda global krizler, en büyük pazarımız olan Rusya'nın ithalatta diğer ülkelere yönelmesi ve kendilerinde bulunan tesisleri modernize ederek üretime geçmiş olmasının yanında ihracat pazarımız olan ülkelerin gelirlerinin düşük olması sebebiyle ucuz ayakkabı talep etmelerinden dolayı başta terlikler, plastik ve PVC tabanlı üretimine yönelik yatırımlar yapmış ve kaliteyi orta seviyenin altında bir kapasite oluşturma durumuna düşürmüştür. Doğal olarak, üretilen ayakkabı tiplerinin toplam üretim içinde dağılımı değer bazındaki ayakkabı tutarının büyüklüğünü etkilemektedir. 1998 yılı fiyatlarıyla, 1997 yılında 1,5 milyar dolar ile en yüksek seviyeye ulaşan ayakkabı sanayi üretimi, 1998 yılında 1,26 milyar dolara düşmüştür. Bu düşüşte, diğer tip ayakkabıların üretiminin artmasına rağmen, deri ayakkabı başta olmak üzere tekstil ve deri terlik üretimlerinin azalması etkili olmuştur. 1999 yılında da ayakkabı üretimi gerilemeye devam etmiş ve 1,18 milyar dolar olmuş; bunda ise terlik ve tekstil tipi ayakkabılarda artışa karşılık, plastik ve lastik ayakkabılar başta olmak üzere deri ayakkabı üretimlerinin azalması rol oynamıştır. 2000 yılında, lastik hariç, tüm ayakkabı tiplerinin üretiminde artış sonucunda toplam ayakkabı üretimi 1,23 milyar dolara yükselmiştir. Fakat mali krizin yaşandığı 2001 yılında diğer tiplerin üretimi artarken veya yaklaşık aynı düzeyde kalırken, deri ayakkabı ve deri terlik üretiminde büyük oranlı azalmadan dolayı toplam ayakkabı üretimi 1,09 milyar dolara gerilemiştir. Görüldüğü üzere, talebi daha esnek olan yüksek fiyatlı deri ayakkabılar ve deri terlikler ekonomik kriz yıllarında fiyattaki değişmelere karşı en sert tepkiyi vermektedir. Değer bazında, ayakkabı sanayi, deri ve deri ürünleri sanayi alt sektörleri arasında üretim içinde en fazla paya sahiptir. Bu pay, diğer alt sektörlerde üretim değişmelerine ve/veya üretilen ayakkabı miktarı ile ayakkabı tiplerinin dağılımındaki değişmelere göre günden güne değişiklik göstermektedir. Toplam sektör üretimi içinde 1997 yılında yüzde 42,9 orana sahip olan ayakkabı sanayi, azalan üretime rağmen, 1998 ve 1999 yıllarında diğer sektörlerin üretimi azalmış olduğundan dolayı yüzde oranı artmıştır. Bu oran sonraki yıllarda gerileyerek 2001 yılında yüzde 42,9 seviyesindedir. Ayakkabı sanayindeki değişim hızı, diğer alt sektörlerin değişim oranlarına göre daha ılımlıdır. Böyle olmasının sebebi ayakkabının diğer deriden mamul ürünlere göre daha zorunlu bir tüketim malı olması nedeniyle iç ve dış talepte ileri veya geri yönde hareketlerin ılımlı karakterinden kaynaklanmaktadır. Büyük ölçüde ayakkabı sanayine girdi sağlayan büyükbaş deri işleme sanayi üretimi ve dış ticareti de çoğunlukla ayakkabı sanayindeki eğilimleri izlemektedir. Görüldüğü üzere, toplam sektör üretimi içerisindeki ayakkabı sanayinin payı yüzde 43 ile yüzde 48 arasındadır. Bu paylar,

dünyanın diğer önemli üretici ve ihracatçı ülkelerinde yüzde 55-75 arasında olan ayakkabı sanayinin üretim içindeki paylarına göre düşük seviyededir. Bu durum, Türk deri ve deri ürünleri sanayinin farklı ve aksak olan bir yapısını daha göz önüne sermektedir. 1997-2001 dönemi ile 1989-1996 dönemi karşılaştırıldığında yapılan gelişmeler neticesinde ülkemizde istenilen düzeye ulaşamadığı gözlenmiştir. Buna benzeyen şekil saraciye sanayinde de görülebilmektedir. Dolayısıyla deri ve deri ürünleri sanayinde gelişmenin devamı için saraciye ve özellikle ayakkabı sanayinde ihracatın ve üretimin diğer alt sektörlerle oranla daha fazla artırılması gerekmektedir. Türkiye ayakkabı üretiminde önemli bir deneyeime sahiptir, 2001 yılında alınan üretim miktarı verilerine göre dünyada büyük üreticiler arasında 11.ci sıradadır. Ancak, ülkemiz, ayakkabı sanayinde dünyadaki bu pozisyonu ile deri giyim eşyasındaki ve deri işleme sanayindeki pozisyonundan daha geri durumdadır. Türkiye, bu sanayide sahip olduğu avantaj sayesinde konum olarak daha iyi yerde bulunması gerekmektedir.

Ayakkabı sanayimizi dünyadaki iki önemli üretici olan İtalya ve Çin ile mevcut üretim seviyemizi kıyasladığımızda, ayakkabı sanayinin boyutunu anlamak ve zaman içerisinde alınan mesafeyi görebilmemiz açısından önem arz etmektedir. Türkiye, 1995 yılında miktar bazında Çin'in yüzde 3,3'ü, İtalya'nın yüzde 29,2'si kadar, değer bazında Çin'in 10,2'si, İtalya'nın yüzde 13,8'i kadar üretim gerçekleştirmiştir. 2001 yılında ise, ülkemiz miktar bazında İtalya'nın yüzde 40'ı, Çin'in yüzde 2,3'ü kadar, değer bazında İtalya'nın yüzde 15'i, Çin'in yüzde 5,5'i kadar üretim gerçekleştirmiştir. Bu durumda nispi olarak Türkiye, Çin karşısında gerilerken, İtalya'nın ayakkabı sanayinde gerilemesinden dolayı bu ülkeye göre iyi durumdadır. Ancak, 1995-2001 döneminde İtalya karşısındaki iyileşme miktar olarak değer bazına oranla, Çin karşısındaki gerileme ise değer olarak miktar bazına oranla daha hızlı olmuştur. Bu değişimlerin görülmesi ortalama birim fiyatlardaki değişimlerin en büyük etkisi vardır. Türkiye'nin ortalama birim fiyatları azalırken, İtalya ve Çin'in hemen hemen benzer seviyelerdedir. Türkiye'de toplam ayakkabı üretimi içinde daha uygun fiyata üretilen terlik, plastik gibi ayakkabıların payının artması, bu azalmanın başlıca nedenlerindendir. Türkiye'de ortalama fiyatlar, Çin'e göre daha pahalı, İtalya'ya göre daha ucuzdur. Türkiye'de 2001 yılında üretilen ayakkabı ortalama birim fiyatı İtalya'nın birim fiyatının üçte birinden biraz fazla iken, Çin'in birim fiyatının 2,4 katıdır. Dünya ortalama birim fiyatları ile karşılaştırıldığında ise, Türkiye'nin dünya ortalama birim fiyatının yüzde 15-20 daha fazla olduğu hesaplanmaktadır (Özçörekçi ve Öngüt, 2005, s. 195- 202).

2.5.5.2. Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı

Özçörekçi ve Öngüt Türkiye'deki Ayakkabı İthalatını şöyle değerlendirmektedir.

Ayakkabı sanayi, 1980 yılları sonrasında gerekli yapısal döngüyü sağlayamadığından, deri giyim eşyası sanayi kadar hızlı gelişmemiştir. Ayrıca, ülke içinde yüksek kalitede ayakkabı üretim kabiliyetinin yetersiz oluşu ve ekonominin dışa açılması ile diğer ülkelerle ilişkilerin gelişmesi sonucunda özellikle kaliteli ayakkabılar başta olmak üzere ayakkabı ithalatı hızla artmıştır. Ayakkabı ithalatı; 1989 yılında 368 bin çift ile cari fiyatlarla, sadece 5,5 milyon dolar iken, 1990'lı yıllardan sonra hızla artarak 1993 yılında 4 milyon çift ile 36,2 milyon dolar olmuştur. Döviz kurunun 1994 yılında artması ithalat oranının düşüşüne sebep olurken, 1995 yılında iyileşme gösteren ekonominin katkısıyla ithalat oranı tekrardan yükselmiştir.

1996 yılında yürürlüğe giren AT ile Gümrük Birliği anlaşmasında, ayakkabı hassas mallar listesine dâhil edilerek, ayakkabı sanayinin üçüncü ülkelere karşı beş yıl bir süreyle korunması sağlanmış; buna karşın AB ülkelerinden ithal edilen ayakkabılarda gümrük vergileri kaldırılmıştır. Böylece, 1995 yılında AT ile gümrük birliğinin gerçekleşmesinden önce 4,5 milyon çift ile 33,4 milyon dolar olan toplam ayakkabı ithalatı, 1996 yılında yüksek oranda artarak 6,8 milyon çift ile 92,8 milyon dolara yükselmiştir. Bu ithalatın miktar bazında ise yüzde 37'si, değer bazında yüzde 62'si AB ülkelerinden gerçekleştirilmiştir.

1996 yılında da ayakkabı ithalatında artış olmuş, ancak 1998 yılında Rusya krizi ve 1999 yılında sektörde ve tüm dünyada yaşanan darboğaz nedeniyle ithalat iki yıl peş peşe gerilemiştir. 2000 yılında uygulanan döviz kuru politikasının da etkisiyle düşük döviz kuru, ithalatı özendirmiş ve böylece ithalat miktar bazında yüzde 109,8, değer bazında ise yüzde 45,9 oranında artarak 13,5 milyon çifte ve 116,3 milyon dolara yükselmiştir. Ortalama ayakkabı ithal fiyatlarının düşmesi, miktar ve değer bazında artış hızları arasındaki farklılıkların çıkmasına sebep olmaktadır. 2001 yılında döviz kurunun yükselmesiyle ülkemizde yaşanan ekonomik krizin ayakkabı ithalatının azalmasına neden olurken ve ithalatı 8 milyon çifte (84,2 milyon dolar) geriletmiştir. Bu yılda ithalat birim fiyatlarında artış gözlenmiş ve böylece bir önceki yıla göre ithalat miktar bazında yüzde 40,7 değer bazında yüzde 27,6 azalma görülmüştür.

Belirtildiği üzere, AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasının hükümleri gereğince OGT' ye uyum sağlamak amacıyla Türkiye ayakkabı ithalatına üçüncü ülkelere uyguladığı

vergilerde, 1997 ve 1998 yılında yüzde 10'ar, 1999 ve 2000 yıllarında yüzde 15'er, 2001 yılında yüzde 50'lik indirim yaparak OGT seviyesine getirmiştir. Böylece, AB ülkelerine karşı gümrük vergilerinin kaldırıldığı 1996 yılında ithal edilen ayakkabılarda yüksek oranlara ulaşan AB'nin payı, bu indirime devam edildikçe AB'nin üçüncü ülkeler karşısındaki avantajının kaybolmaya başlamasıyla azalmış, üçüncü ülkelerin payı artmıştır. 1997 ve 1998 yıllarında miktar bazında yüzde 45-46, değer bazında yüzde 65-67 aralığında seyreden AB'nin payı, 1999 yılında miktar olarak yüzde 33, değer olarak yüzde 63 olmuş; 2000 ve 2001 yıllarında miktar bazında yüzde 22'ler, değer bazında yüzde 53'ler civarında gerçekleşmiştir.

İndirimin daha az oranlı yapıldığı 1997-1999 döneminde AB'nin payındaki düşüşün yavaş olduğu; fakat indirimler toplamının önemli tutara eriştiği 2000-2001 döneminde AB'nin payının hızla azaldığı görülmektedir. Bu indirimlerin tamamlanıp OGT'ye uyumun sağlandığı yılın ertesinde, 2002 yılında, asıl çarpıcı sonuç ortaya çıkmış; AB'nin miktar bazında payı yüzde 15'e, değer bazında payı yüzde 45'e gerilemiştir. AB ülkelerinden yapılan ithalatın büyük bölümünün İtalya'dan yapıldığı, bu ülkeyi sırasıyla İspanya ve Fransa izlemektedir. Değer bazında Türkiye'nin ayakkabı ithalatında 1996 yılında yüzde 42,8 payla ilk sırada İtalya'nın, ikinci sırada yüzde 12,6 payla Çin'in, üçüncü sırada yüzde 6,9 payla Fransa'nın, dördüncü sırada yüzde 5,1 payla İspanya'nın, beşinci sırada ise yüzde 4,6 payla Tayvan'ın yer aldığı görülmektedir. 2001 yılında ise ilk beş sırada İtalya (yüzde 37,6), Çin (yüzde 20,6), Vietnam (yüzde 7,3), İspanya (yüzde 6,5), Tayvan'ın (yüzde 4,8) olduğu gözlenmektedir. Geçen sürede, ithalatımızda ilk iki sıradaki ülkelerden olan İtalya'nın payının azaldığı, Çin'in payının ise arttığı gözlenmektedir. Bu dönem içinde Fransa'nın payı düşmüş, ayakkabı sanayi hızla gelişen ve dünya pazarlarında önemli bir ihracatçı ülke olma konumuna erişen Vietnam'ın payı ise yükselmiştir. Miktar bazında ise, Türkiye'nin ayakkabı ithalatında 1996 yılında yüzde 29,7 payla Çin ilk sırada yer alırken, daha sonra sırasıyla İtalya (yüzde 23,9), Tayvan (yüzde 7), Hong-Kong (yüzde 4,6), İspanya (yüzde 3,4), Fransa (yüzde 2,9) gelmektedir. Burada Hong-Kong'dan ithalatın tamamına yakını Çin menşeli olduğundan, gerçekte Türkiye'nin ithal ettiği ayakkabıların miktar bazında yüzde 34,3'ü, değer bazında yüzde 15,3'ü Çin kökenlidir. 2001 yılında ilk beş sırada Çin (yüzde 36,5), İtalya (yüzde 15), Tayvan (yüzde 10,4), Vietnam (yüzde 8,6), Tayland (yüzde 6,4) yer almaktadır. Benzer şekilde Hong-Kong'dan yapılan ithalat Çin'e dâhil edildiğinde Çin'den yapılan ithalatın payı miktar bazında yüzde 40'a, değer bazında yüzde 21,3'e yükselmektedir. 1996-2001 döneminde yine İtalya'nın

payı azalırken, Çin'in payı artmıştır. Ayakkabı tipleri itibarıyla ayakkabı ithalatının dağılımına bakıldığında, değer bazında deri ayakkabıların ilk sırada yer aldığı, bunu genel olarak sırasıyla lastik, tekstil ayakkabıların izlediği görülmektedir. En az ithalatı yapılan tip ise terlik grubudur. Miktar bazında deri ayakkabılar gene ilk sırada yer almakta; bunun büyük bölümü de sanayisi deri ayakkabı üretimine ve ihracatına yoğunlaştırmış olan İtalya'dan yapılmaktadır. Diğer ayakkabı türlerinde ise, ilk sırada Çin yer almaktadır.

Ayakkabı ithalatında ortalama birim fiyatlar incelendiğinde ülkeler itibarıyla, en pahalı ayakkabı ithalatının Fransa'dan yapıldığı; bunu İtalya, Almanya ve İspanya'nın izlediği görülmektedir. En düşük fiyatlı ithalat ise Tayvan, Tayland vezin'den yapılmaktadır. Endonezya, Vietnam ve Brezilya'dan ise orta fiyat düzeyindeki ayakkabıların ithalatı yapılmaktadır. Örneğin, 2001 yılı itibarıyla, ayakkabı ithalatında çift başına ortalama birim fiyatlar: Fransa için 40,7 dolar, İtalya için 26, 4 dolar, Vietnam için 9 dolar, Endonezya için 13,2 dolar, Tayvan için 4,9 dolar, Çin için 5,9 dolar olmuştur (Özçörekçi ve Öngüt, 2005, s.204-207).

2.5.5.3. Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı

Özçörekçi ve Öngüt Dünyada ve Türkiye'de Deri ve Deri Ürünleri Sanayinin Gelişme Eğilimleri ve Geleceğinde Türkiye'nin Ayakkabı ihracatını şöyle ifade etmektedir.

Türkiye'de 1990 yılı öncesinde ayakkabı ihracatı çok düşük düzeylerde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde ayakkabı ihracatı, yurt dışı siparişlerini karşılayabilecek büyük tesislerin sayısının az olması, moda uygun üretimin yapılamaması, önemli kalite sorunları ile pazarlamada yetersizlikler olmasıyla yüksek seviyelere ulaşamamıştır. Bu sorunlara ve yetersizliklere rağmen, doğu bloğu ülkelerinin dağılmasıyla 1990 yılı sonrası bu ülkelerden gelen turistler yüksek ayakkabı alımları yapmış; bu da ihracatçılarımızı başta Rusya olmak üzere bu grup ülkelerde pazar fırsatları olduğu düşüncesine itmiştir. Deri giyim eşyası ihracatında sağlanan başarılar itici bir güç oluşturarak ayakkabı sanayine örnek olmuştur.

Böylece, bu ülkeler başta olmak üzere ayakkabı ihracatına başlanmış ve zaman içinde önemli miktarlara ulaşılmıştır. Cari fiyatlarla 1989 yılında 4,6 milyon çift ile 46, 3 milyon dolar olan ayakkabı ihracatı, 1990'lı yıllardan itibaren hızla artmış, 1993 yılında 13,4 milyon çift ile 78,4 milyon dolara yükselmiştir. 1994 yılında yapılan devülasyon sonucu ihracatta miktar bazında beklenen artış yaşanmamış; ancak ortalama fiyatlarda görülen yükselmeden ve pahalı bir ürün olan deri ayakkabıların toplam ihracat içindeki payının

artmasından dolayı ihracat tutarı büyük oranda artmıştır. 1995 yılında 19 milyon çift olan ihracat 1996 ve 1997 yıllarında iki yıl peş peşe neredeyse iki kata yakın bir oranda artarak sırasıyla 32,9 milyon çift (151 milyon dolar) ve 60,7 milyon çift (209 milyon dolar) olmuştur. Bu artışta, toplam ayakkabı ihracatı içinde miktar olarak yüzde 40 ve değer olarak yüzde 50 civarında paya sahip Rusya'nın büyük katkısı olmuştur. Ayakkabı ihracatında artış, 1998 yılında da devam ederek 71 milyon çift (186 milyon dolar) ulaşmıştır. Bu yılda miktar bazında artışa rağmen, değer bazında azalış olması, plastik ayakkabı hariç, diğer tüm ayakkabı tiplerinin ortalama ihraç fiyatlarının düşmesinden kaynaklanmıştır. 1999 yılında ayakkabı ihracatı büyük oranda gerileyerek 45,6 milyon çift (110 milyon dolar) olmuştur. 1998 yılı ikinci yarısında Rusya krizinin başlamasıyla bu ülke dışında diğer çevre ülkeleri de etkileyerek ihracat azalmıştır. 1998 yılında ayakkabı ihracatı Rusya'ya 24,9 milyon çift, Kazakistan'a 5 milyon çift ve Ukrayna'ya 3,4 milyon çift iken, 1999 yılında bu miktarlar sırasıyla 5,3 milyon çift, 2, 7 milyon çift, ve 1 milyon çift gerilemiştir. 2000 yılında ihracat yeniden artma eğilimine girmiş ve 51,7 milyon çift (114 milyon dolar) olmuştur. 2001 yılında ortaya çıkan kriz nedeniyle yurt içi talebin azalması sonucunda üreticilerin yüksek döviz kurundan da faydalanarak ihracata yönelmesi beklenirken, bu beklenti gerçekleşmemiş ve ayakkabı ihracatı 52 milyon çift (126 milyon dolar) ile bir önceki yıl seviyesinde gerçekleşmiştir.

1996 yılında AB ülkelerine 3,8 milyon çift ile 18,6 milyon dolar olan ayakkabı ihracatı, yıllar içinde küçük dalgalanmalar gösterse de, genel bir artış eğilimiyle 2001 yılında 8,4 milyon çift ile 27,6 milyon dolara yükselmiştir. Böylece, 1996 yılında AB ülkelerine olan ihracatın payı miktar bazında yüzde 11,5, değer bazında yüzde 12,3 iken, 2001 yılında miktar bazında yüzde 16,1, değer bazında yüzde 21,9 olmuştur.

Değer bazında Türkiye'nin ayakkabı ihracatında 1996 yılında yüzde 43,7 payla ilk sırada Rusya'nın, ikinci sırada yüzde 7,1 payla S. Arabistan'ın, üçüncü sırada yüzde 6,8 payla Polonya'nın, dördüncü sırada yüzde 6,5 payla Romanya'nın, beşinci sırada yüzde 5,1 payla Macaristan'ın yer aldığı görülmektedir. 2001 yılında ise, ilk beş sırada S. Arabistan (yüzde 13,8), Rusya (yüzde 9,8), Ukrayna (yüzde 8,2), İsrail (yüzde 7,3) ve Fransa'nın (yüzde 6,1) olduğu gözlenmektedir. Geçen sürede Romanya'nın ve en önemli ihracat pazarımız olan Rusya'nın payının azaldığı, S. Arabistan, İsrail ve Ukrayna payının ise arttığı gözlenmektedir. Miktar bazında ise, ülkemizin ayakkabı ihracatında 1996 yılında ilk beş sırada 40 payla Rusya, yüzde 8,4 payla Macaristan, yüzde 8 payla Polonya, yüzde 4,9 payla Özbekistan, yüzde 3, 8 payla S. Arabistan yer almaktadır. 2001 yılında ise ilk beş

sırayı bu defa Ukrayna (yüzde 12,4), S. Arabistan (yüzde 10,6), Polonya (yüzde 8), Yunanistan (yüzde 5,9) ve Makedonya (yüzde 4,7) yer almaktadır. Geçen altı yıllık süre içinde, yüzde 3,9 payla Rusya'nın 8. sıraya ve yüzde 0,9 payla Özbekistan'ın 33. sıraya gerilemiş ve Ukrayna, Yunanistan, Makedonya üst sıralara yükselmiştir.

Gerek değer bazında gerek miktar bazında ilk beş sıradaki ülkenin Türkiye'nin toplam ayakkabı ihracatı içindeki toplam payı, 1996 yılında yüzde 65 civarında iken, 2001 yılında yüzde 40-45 düzeyine inmiştir. 1996-2001 döneminde Rusya, Kazakistan, Özbekistan gibi ülkelerde pay kaybedilmesine rağmen, belli pazarlara yüksek oranda bağımlılık bir ölçüde azalmış, ihracatçılar yeni pazarlara yönelmek zorunda kalarak, sektörde pazar çeşitlendirmesine gidilmiştir. Nitekim 1996 yılında 87 adet ülkeye ayakkabı ihracatı yapılırken, 2001 yılında 109 adet ülkeye ihracat yapılmıştır.

Türkiye'nin ayakkabı tipleri ihracatın gelişimi incelendiğinde, bu dönem süresince varılan noktanın tatmin edici olmadığı görülmektedir. 1996-2001 döneminde, 1997 ve 1998 yılları hariç, deri ayakkabı ihracatının hem miktar olarak hem de toplam ayakkabı ihracatı içindeki pay olarak azaldığı görülmektedir. Lastik ayakkabı ihracatında da benzer durumla karşılaşılmaktadır. Aynı dönem itibarıyla, plastik ayakkabı ihracatı 1997, 1998 ve 2000 yıllarında, miktar ve toplam ayakkabı ihracatı içindeki pay olarak artmış; fakat 2001 yılında miktar olarak yaklaşık aynı seviyede kalmasına karşılık, pay olarak azalmıştır. Terlik ihracatı ise istisnasız her yıl hem miktar hem de pay olarak artmıştır. Böylece, bu dönemde katma değeri yüksek ürünler ihraç edebilen bir yapı yerine, lastik, tekstil ve özellikle terlik gibi daha düşük fiyatlı ve daha az katma değere sahip ürün ihracatına yönelik bir yapı olduğu gözlenmektedir. Nitekim bir çift ayakkabının ortalama ihraç fiyatı 1996 yılında 4,6 dolar iken, 2001 yılında 2,4 dolara düşmüştür. Aynı dönemde İtalya ve Çin'in ortalama ihraç fiyatları ise yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır. Türkiye'nin aynı türdeki bir ayakkabının ortalama ihraç fiyatlarına ülke bazında bakıldığında, bazı istisnaları görülmekle birlikte, ülkemizden, gelişmiş ve/veya gelir düzeyi yüksek olan ülkelerin genellikle kaliteli ve daha pahalı ürünler almayı tercih ettikleri, gelir düzeyi düşük olan ülkelerin ise genel olarak daha ucuz ayakkabı alımı yaptıkları gözlenmektedir. Örneğin 2001 yılında yüzü deri tabanlı kauçuk bir çift erkek ayakkabısı ortalama İngiltere'ye 11,7 dolar, Rusya'ya 11,9 dolar, İsrail'e 18,4 dolar, Etiyopya'ya 16,5 dolar, Romanya'ya 7 dolar, Yunanistan'a 6,6, Türkmenistan ve Tacikistan'a 3,7, Polonya'ya 2,2 dolardan ihraç edilmiştir. 2000 yılı verilerine göre, deri ayakkabı çift başına ortalama ihraç birim fiyatı, Türkiye'nin 9,6 dolar, Tayland'ın 11 dolar, Hindistan'ın 9,6 dolar, ABD'nin 22,2 dolar,

Kanada'nın 23,7 dolardır. Görüldüğü üzere, Türkiye'nin fiyatları rekabet edebilir fiyatlar olup ihracatın sınırlı kalmasının asıl nedeni uluslararası pazarların talep ettiği kalite ve standartlarda ayakkabı ihraç edebilecek kapasiteye sahip tesislerin az sayıda olmasıdır.

Ayakkabı sanayinde küçük işletmelerin egemen olduğu bir yapıdan, optimum ölçekli üretim yapabilen işletmelerin egemen olacağı bir yapıya geçme süreci çok yavaş gerçekleşmektedir. Üstelik yeni tesis yatırımları da daha çok ucuz ürünler üretimine yöneliktir. Bu durum ihraç edilen ürünler karşılığında çift başına daha az gelir elde edilmesine; buna karşın, ithalatın genel olarak daha kaliteli ürünlerden oluşması çift başına daha fazla bedel ödenmesine ve sonuçta ihracat ve ithalat arasında miktar bazında büyük fark olmasına rağmen, değer nazında farkın azalmasına yol açmaktadır. Ayakkabı ithalatı ve ihracatı arasındaki bu denge zaman içinde ithalat lehine gelişmiştir. Örneğin cari fiyatlarla 1993 ve 2000 yılları verileri kıyaslandığında, 1993 yılında miktar bazında ihracat ithalatın 3, 4 katı, değer bazında 2,1 katı iken, 2000 yılında miktar bazında 3,8 katı, değer bazında ithalat ve ihracat birbirine eşit hale gelmiştir. Görüldüğü üzere, zaman içinde miktar bazında ihracat ithalattan daha fazla artmakta olup, değer bazında ithalat ihracata yaklaşmaktadır. 2001 yılında miktar bazında 6,5, değer bazında 1,5 katlık fark ile ihracat lehine bir gelişme gözlenmiş, bu da 2001 yılında artan döviz kurunun, ithalatı baskı altında tutmasından ve miktar bazında artmayan fakat değer bazında artan ihracattan kaynaklanmıştır. 2002 yılında döviz kurunun normal piyasa koşullarında belirlenmesi sürecine geçilmesiyle ithalat lehine gelişme devam ederek ihracat, ithalatın miktar bazında 4,7 katı, değer bazında 1,1 katı olmuştur. Dünya ihracatında Türkiye yüzde 0,3 payla 30. sırada, ithalatında ise yüzde 0,2 payla 37. sırada yer almaktadır. Bu durum, ülkemizin ayakkabı sanayinde dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olmadığını ve yurt içi piyasa odaklı üretim yapıldığını göstermektedir.

Ülke bazında ihracat pazarlarında çeşitlenmeye rağmen, ayakkabı ihracatının daha çok komşu ve çevre ülkelere yapıldığı görülmektedir. Bu ülkelerin ise bir kısmının istikrarsız ve alım gücünün düşük pazarlar olması, ihracatımızın dalgalanmasına neden olmaktadır. Büyük miktarda ayakkabı ithalatı yapan alım gücü yüksek ve istikrarlı ABD, Japonya, Kanada, AB ülkeleri gibi pazarlara ise yeterli önem verilmemekte; böylelikle ayakkabı ihracatımızda sürdürülebilir bir artış Türkiye'nin ortalama ayakkabı ihraç fiyatı, çoğu ülkenin ihracat miktarlarını kilogram cinsinden vermesi sonucu karşılaştıramamıştır. Ayrıca, ülkelerin genel ayakkabı ortalama ihraç birim fiyatları ayakkabı tiplerinin ihracat

içindeki dağılımının farklı olması nedeniyle yanıltıcı olmaktadır. Bu nedenle sınırlı sayıda ülkenin deri ayakkabı ihraç birim fiyatları değerlendirilememektedir.

Dünyanın en büyük ayakkabı tüketicisi, 1,8 milyar çift ve 15,3milyar dolar ile dünya ayakkabı ithalatının üçte birini gerçekleştiren ABD'nin, 2000 yılı itibarıyla 62.sıradaki tedarikçisi olan Türkiye'den ithalatı, sadece 91 bin çift ve 442 bin dolar olmuştur. ABD'nin ithalatı içinde Türkiye'nin payı, miktar bazında on binde 0,5, değer bazında on binde 0,3 gibi çok önemsiz bir seviyededir.

Bu da sanayicilerimizin çevre ve komşu ülkeler dışında başka pazarlara yönelme konusundaki yetersizliğini göstermektedir. ABD için verilen bu örnek sayılan diğer ülkeler için de benzer şekilde geçerlidir (Özçörekçi ve Öngüt, 2005, s.207-211).

2.6. Çarık Yapımında Kullanılan Araç-Gereçler

2.6.1. Endaze

Çarıkların numaralarına göre gön, yüzlük, sahtiyan ve meşinler kesilip hazırlanmak üzere ince mukavva veya kayışlardan yapılmış modellerdir (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No: 4).

Şekil 4. Endaze

2.6.2. Tezgâh

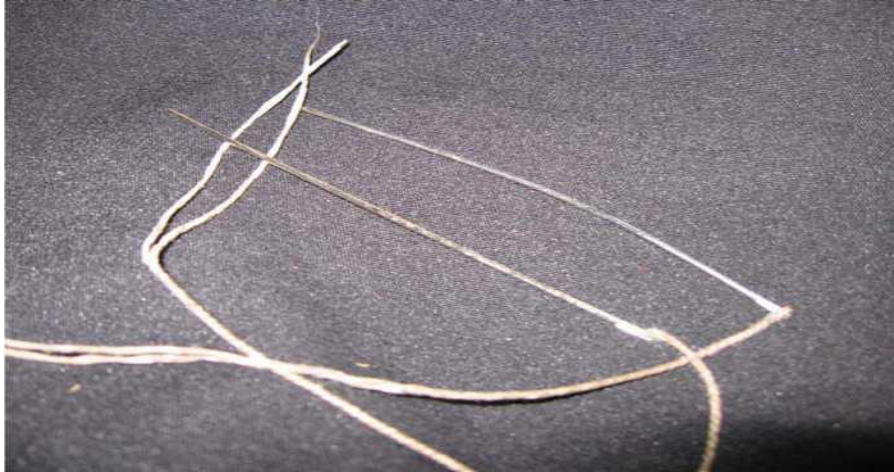
Ceviz ağacından yapılmış yuvarlak bir kütük parçasıdır. Yaklaşık 80 cm çapında 60-70 cm yüksekliktedir. Buna üç kısa ayak takılmıştır. Tezgâhın önünde alçak bir iskemleye oturan ayakkabıcı işlerinin çoğunu tezgah üzerinde yapar (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 76) (Bkz. Şekil No: 5).

Şekil 5. Tezgah

2.6.3. Köşker İğnesi

Yorgan iğnesi kalınlığında 8-10 cm uzunluğunda elastiki, ucu küt tel gibi bir alettir (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No: 6).

Şekil 6. Köşker İğnesi

2.6.4. Dönder Ağacı

Bu ağaç 50 cm boyunda, 5 cm kalınlığında bir ağaçtır. Çarık ve pabuçlar ters olarak dikildikten sonra dönder ağacı vasıtasıyla yüzüne çevrildikten sonra kalıba girer (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No: 7).

Şekil 7. Dönder ağacı

2.6.5. Ihvan

25-30 cm uzunluğunda 6-7 cm kalınlığında, ortası hafif kavisli, bir ucu yuvarlak ve tahtadan yapılmıştır. İçten dikilen yemeni, pabuç ve çarıkları doğru yüzüne çevirmek için kullanılır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No: 8).

Şekil 8. Ihvan

2.6.6. Delecek

20-25 cm uzunluğunda metalden yapılmıştır. Ucu yuvarlaktır. Çarklı zımbadaki deliklerden daha büyük delik açmak için kullanılır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No:9).

Şekil 9. Delecek

2.6.7. Çekiç

Çivi çakmak madenleri dövmek, şekil vermek gibi işlerde kullanılan bir sap ile dövecek madeni bölümden oluşan alettir (Gökçesu, 2002, s. 23) (Bkz. Şekil No: 10).

Şekil 10. Çekiç

2.6.8. Levger

30-35 cm uzunluğunda sapı tahtadan yapılmış bıçağın ismidir. Ucu sivri olan bu bıçak ayakkabının dikiş ütüleme işinde kullanılır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No: 11).

Şekil 11. Levger

2.6.9. Zımpara

20-25 cm uzunluğundadır. Şirenz kâğıdı'nın bir yüzüne zımpara taşı eğintisi sürülerek elde edilir. Köselenin altını tıraş etmek için kullanılır. Yapıştırıcının daha iyi tutulabilmesi için altının tıraş edilmesi gerekir (Gökçesu, 2002, s. 23) (Bkz. Şekil No:12).

Şekil 12. Zımpara

2.6.10. Dişli

Yemeni ve çarığı kalıba daha düzgün çekebilmek, alt tabanı kalıba gerebilmek için kullanılır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s. 77) (Bkz. Şekil No:13).

Şekil 13. Dişli

2.6.11. Eğe

30-35 cm uzunluğunda, bıçakları açma, bileme işleminde kullanılan yüzü çizgi, sert, ensiz, plastik saplı çelik araçtır (Gökçesu, 2002, s. 23) (Bkz. Şekil No:14).

Şekil 14. Eğe

2.6.12. Kerpeten

Alt tabanları kalıba yerleştirirken nemli köseleyi uçlarından çekmek için kullanılır (Bkz. Şekil No:15).

Şekil 15. Kerpeten

2.6.13. Tahta ve Plastik Kalıplar

Ayakkabıların ölçülerine göre değişik boyutlarda yapılmış kunduracı kalıplardan çok daha basit ucu sivri, sert ve sağlam ağaçtan yapılmış kalıplardır. Bunlar yapılacak pabucun içinde tıpkı kundura kalıbı gibi yerleştirildikten sonra dikilir (Kayabaşı ve Özdemir 2005, s.76) (Bkz. Şekil No:16-17).

Şekil 16.Tahta Kalıp

*Şekil 17.*Plastik kalıp

2.6.14. Muşta

Deri dövmek, gön ve kayışları düzeltmek, derileri taban astarına yapıştırmak için 8-10 cm boyunda üstü avuca sığacak büyüklükte, küre şeklinde ve kürenin altındaki bir girintiden sonra gittikçe genişleyen bir huni biçimindedir (Gökçesu, 2002, s. 30) (Bkz. Şekil No: 18).

Şekil 18. Muşta

2.6.15. Biz

Tüm Anadolu’da kullanılan ucu sivri saplı bir iğnenin adıdır. İnce ve kalın olmak üzere iki çeşidi bulunur. Sapı ağaçtan ve iğnesi çelikten dir. Boyu 15 cm civarında olur. Bizin sivri ucu ile yol açılır ve aradan iplik geçirilir (Gökçesu, 2002, s. 22) (Bkz. Şekil No:19).

Şekil 19. Biz

2.6.16. Teber

Sapı yuvarlak ve kesici kısmı çelikten, 12-17 cm boyunda şimşir ağacından yapılmış bir alettir. Deri ve köseleyi tıraş etme için kullanılır (Özergin, 1974, s. 7085) (Bkz. Şekil No:20).

Şekil 20. Teber

2.6.17. Demir Keski

Boy 15 cm olan ucu yassılanmış, keskin bir bıçaktır. Bıçağın sivrilen üst tarafına bir sap konmuştur. Bütün biçki işleri bu aletle yapılır (Yalgın, 1940, s. 13) (Bkz. Şekil No: 21).

Şekil 21. Demir keski

2.6.18. Örs

L biçiminde, iri bir demirin, kalınca bir ağaç kütüğüne baş aşağı çakılması ile yapılmış yardımcı bir tezgâhtır (Kayabaşı ve Özdemir, 2005, s.77) (Bkz. Şekil No: 22).

Şekil 22. Örs

2.6.19. Ökçe Demiri

Çekek ve kerata adı verilen bu demirler iki taraflı ve bir taraflı olmak üzere iki kısımdır. Boyutları 28-30 cm olan ökçe demiri ayakkabıcıların ökçelerinin muntazam çıkmasına yardımcı olur (Yalgın, 1940, s.19) (Bkz. Şekil No:23).

Şekil 23. Ökçe demiri

2.6.20. Pamuk İplik

Pamuğun elde bükülmesi sonucu elde edilir. Mumdan geçirilen iplikler daha sağlam olur ve el dikişinde kullanılır (Bkz. Şekil No:24).

Şekil 24. Pamuk iplik

2.6.21. Saya

Ayakkabının tabandan başlayıp ayağı çevreleyen bölümüne denir (Bkz. Şekil No:25).

Şekil 25. Saya

2.6.22. Taban

Ayakkabının yere basılan ve kösele gibi kalın deriler kullanılarak yapılan kısmıdır (Kırtunç, 1989, s.67) (Bkz. Şekil No:26).

Şekil 26. Taban

2.6.23. Mum

Bal mumudur. Mum ipliğın gün ve kayışlara kolayca geçmesini sağlar ve ipin çürümesini engeller (Kayabaşı ve   zdemir, 2005, s.77) (Bkz. şekil No:27).

şekil 27. Mum

2.6.24. Çiriş

Yemeninin yüzündeki sahtiyan ile i  kısmındaki meşin sızı ile birbirlerine dikildikten sonra kalan kısmını yapıştırmaya yarar (Bkz. şekil No: 28).

şekil 28. Çiriş

2.6.25. Yapıştırıcı

Tiner ve benzin içinde kauçuk ve Y oranında diasektik selülozun eritilmesiyle elde edilir.

Deri ürünlerinin yapıştırılmasında kullanılan sıvı plastik görünümünde, kirli sarı, şeffaf bir maddedir (Gökçesu, 2002, s.41) (Bkz. Şekil No: 29).

Şekil 29.Yapıştırıcı

2.6.26. Pres Makinesi

Kendisine bağlanan özel kalıplar yardımıyla basınç ya da darbe uygulayarak metalleri kesmeye, kıvrırmaya, çekmeye ya da sıvamaya yarayan ağır makine (<https://www.dersimiz.com/bilgibankasi>) (Bkz. Şekil No: 30).

Şekil 30.Pres Makinesi

2.6.27. Pres Kalıbı

Deri parçalarını istenilen ölçülerde en kısa sürede üreten ve insan gücünü asgari düzeyde tutan aygıt (Bkz. Şekil No: 31).

Şekil 31.Pres Kalıbı

2.7. Ürün Analizi

2.7. 1. Köseleyi Suda Bekletme

Tabakhaneden alınan köselenin kolay kesilebilmesi ve dikilebilmesi için suda bekletilir. Sudan çıkardıktan sonra ıslak köselenin suyu akıtılır (Bkz. Şekil No: 32).

Şekil 32. Köseleyi Suda Bekletme

2.7.2. Çarığın Tabanını Kesme

Islatılıp fazla suyu akıtılan kösele endazelerden kalıba göre kesilir (Bkz. Şekil No: 33).

Şekil 33. Çarığın Tabanını Kesme

2.7.3.Çarığın İç Astarını Kesme

İç astarlık meşinden endaze üzerine koyularak iç astar kesilir (Bkz. Şekil No:34).

Şekil 34. Çarığın İç Astarını Kesme

2.7.4. Motifi Hazırlama

Pres makinesinin yardımıyla parça derinin üzerine pres kalıbı konularak kesilir (Bkz. Şekil No:35-36).

Şekil 35. Motifi Prese Hazırlama

Şekil 36. Motifi Presleme

2.7.5. Süsleme Yapmak İçin Deriden Şerit Kesme

Süslemeye uygun renklerde deri parçalarından şeritler kesilir (Bkz. Şekil No:37-38).

Şekil 37. Krem Deriden Şerit Kesme

Şekil 38. Kırmızı Deriden Şerit Kesme

2.7.6. Süslemeye Başlama (Delik Açma – Şerit Geçirme)

Preslenen derinin tam ortasının 5 mm yukarısından ve aşağısından ikişer tane delik açılır ve süslemeye krem deri şeritle başlanır (Bkz. Şekil No:39-40).

Şekil 39. Süsleme İçin Biz İle Delik Açma

Şekil 40. Süsleme İçin Şerit Geçirme

2.7.7. Krem Şeritten Desenin Orta Kısımını Oluşturma

Krem şeritleri biz yarımıyla açılan deliklerden geçirerek desenin orta kısmı oluşturulur (Bkz. Şekil No:41-42).

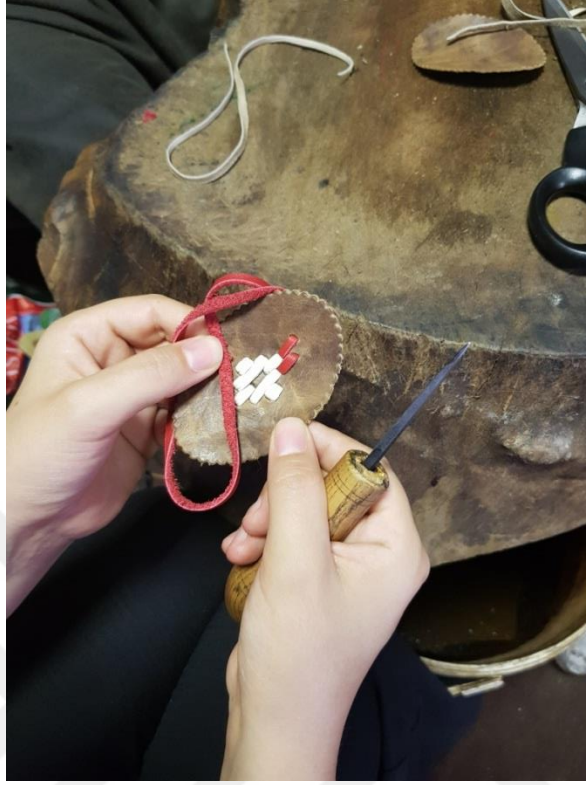
Şekil 41. Desenin Orta Kısmını Oluşturma

Şekil 42. Desenin Orta Kısımını Oluşturma 2

2.7. 8. Krem Şerit İle Yapılan Desenin Üst Kısımını Yapma

Oluşturulan desenin üst kısmına kırmızı şerit ile desen tamamlanır (Bkz. Şekil No:43-44).

Şekil 43. Krem Desenin Üst Kısımını Yapma

Şekil 44. Krem Desenin Üst Kısımını Yapma 2

2.7. 9. Süslemenin Bitmiş Hali

Kırmızı deri şerit ile süsleme bitirilir (Bkz. Şekil No:45).

Şekil 45. Süslemenin Bitmiş Hali

2.7. 10. Saya ve Motifi Birleştirme

Geometrik şekilde hazırlanan motif biz, yardımı ile sayanın ön kısmına kenarlarından delikler açılarak birleştirilir (Bkz. şekil No:46-47).

şekil 46. Saya ve Motif

şekil 47. Motifi Saya Üzerine Birleştirme

2.7.11. Sayanın Ön Kısımına Motifi Dikme

Açılan deliklerden köşger iğnesi yardımıyla basit nakış tekniği ile dikilir (Bkz. Şekil No:48).

Şekil 48. Sayanın Ön Kısımına Motifi Dikme

2.7.12. Saya Üzerine Motifin Dikilmiş Hali

Dikilen motifin ipi arka tarafından sağlamlaştırıldıktan sonra demir keski ile ipi kesilir (Bkz. Şekil No:49).

Şekil 49. Saya Üzerine Motifin Dikilmiş Hali

2.7.13. Çarığı Çatmanın İlk Kısımı

Çarığı dikerken kaymaması için taban, iç astar ve sayasını karşılıklı olarak burun ve topuğunda delerek karşılıklı birbirine bağlanır (Bkz. Şekil No:50).

Şekil 50. Çarığı çatmanın ilk kısmı

2.7.14. Çarığı Çatmanın İkinci Kısımı

Burun ve topuğundan bağlanan çarığın iki yanından ve tam ortadan delerek bağlanır (Bkz. Şekil No:51).

Şekil 51.Çarığı Çatmanın İkinci Kısımı

2.7.15. Tabanı ve Sayayı Tersten Dikme

Çarığın çattıktan sonra köşker iğnesi ve biz yardımını ile dikilir. Biz ile önce delik açılır, açılan delikten köşker iğneleri karşılıklı geçirilerek dikilir (Bkz. Şekil No: 52).

Şekil 52. Tabanı ve Sayayı Tersten Dikme

2.7.16. Dikiş İşleminin Bitimi ve İp Kesimi

Dikiş bittikten sonra, demir keski ile ipin fazlalığı kesilir (Bkz. Şekil No:53).

Şekil 53. Dikiş İşleminin Bitimi ve İp Kesimi

2.7.17. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Alttan Görünüşü

Çarığın alt dikişleri tamamlanmış ve ipin fazlalığı kesilmiştir. Çevrilmeye hazırdır (Bkz. Şekil No:54).

Şekil 54. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Alttan Görünüşü

2.7.18. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Üstten Görünüşü

Çarığın alt dikişi bitmiş ve çevrilmeye hazırdır (Bkz. Şekil No:55).

Şekil 55. Çarığın Alt Dikişinin Bitmiş Hali ve Alttan Görünüşü

2.7.19. Çarığı Ters-Düz Etme

Alt dikişleri tamamlanan çarık fazlalıklarının kesilmesi, yanlarının dikilmesi için ters-düz edilir (Bkz. Şekil No:56).

Şekil 56. Çarığı Ters-Düz Etme

2.7.20. Çarığı Kalıba Çekme

Dönder ağacı ile iyice çevrilen çarık; tahta kalıba muşta yardımı ile topuğuna vurularak girmesi sağlanır (Bkz. Şekil No: 57).

Şekil 57. Çarığı Kalıba Çekme

2.7.21. arığı ke Demiri İle Topuğunu ekme

Muşta yardımı ile kalıba sokulan çarık, ke demiri yardımı ile topuğu çekilir ve tamamen kalıba girmiş olur (Bkz. şekil No: 58).

şekil 58. arığı ke Demiri İle Topuğunu ekme

2.7.22. arığın Tabanını Muşta Yardımı İle Düzeltme

arık kalıba sokulduktan sonra alt taban nemli olduğu için kırışabilir. Bunun için kerpeten ile kenarlarından tutulup çekilir ve muşta ile düzeltilir (Bkz. şekil No: 59).

şekil 59. arığın Tabanını Muşta Yardımı İle Düzeltme

2.7.23. Çarığın Üst Tabanını Boyama

Çarığın üst tabanı düzeltildikten sonra, üstü mavi gıda boyası ile boyanır (Bkz. Şekil No:60).

Şekil 60. Çarığın Üst Tabanını Boyama

2.7. 24. Çarığın Alt Tabanını Deri Bıçağı İle Fazlalığını Kesme

Çarığın alt tabanının net ve temiz kesilebilmesi için deri bıçağı ile kesim işlemine hazırlanır (Bkz. Şekil No:61).

Şekil 61. Çarığın Alt Tabanının Deri Bıçağı İle Fazlalığını Kesme

2.7 25. Çarığın Tabanındaki Fazlalıkları Kesme

Çarığın düzeltme işlemleri bittikten sonra demir keski ile tabanındaki fazlalıkları kesilir (Bkz. Şekil No:62).

Şekil 62.Çarığın Tabanındaki Fazlalıkları Kesme

2.7.26. Çarığı Kurumaya Bırakma

Çarığın alt tabanındaki fazlalıkları kesildikten sonra 3-4 gün kadar kurumaya bırakılır (Bkz. Şekil No: 63).

Şekil 63. Çarığı Kurumaya Bırakma

2.7.27.Çarığın Bitmiş Hali

Çarığın fazlalıkları kesildikten sonra kurumaya bırakılır ve işlem tamamlanır (Bkz. Şekil No: 64-65-66-67).

Şekil 64. Çarığın Yandan Görünüşü

Şekil 65. Çarığın Alttan Görünüşü

Şekil 66. Çarığın Üstten Görünüşü

Şekil 67.Çarığın Bitmiş Hali

2.8. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde deri ve ayakkabı ile ilgili Türkiye de yapılmış ve araştırmacı tarafından ulaşılmış bazı araştırmalar özetlenmiştir.

Gargı (2000), Orta Asya'dan başlayarak, Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar dericiliğin geçirmiş olduğu aşamaları incelemiştir. Yazar deri ürünlerin sınıflandırmasını yapmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemleri olmak üzere iki ayrı bölümde incelendiği deri ürünleri sınıflandırılmasında deri eşyaların fotoğraf ve çizimlerine yer vermiş, deri eşyalarında kullanılan teknik, malzeme ve süsleme özelliklerini açıklamıştır.

Sakaoğlu, Akbayer ve Yelmen (2001), ilk çağlardan günümüze gelinceye kadar derilerin işlenmesi, deri ürünlerinin yapılış ve süsleme teknikleri, kullanım alanları ile ilgili tüm bilgileri detaylı olarak açıklamıştır. Kitabın ilk iki bölümünde Sakaoğlu, dericiliğin ilk ortaya çıkışı ile Orta Asya, Çin, Mezopotamya bölgelerindeki gelişimini anlatmıştır. Daha sonra Anadolu'daki dericilikten ve Ahilik teşkilatından söz etmiştir. Akbayer ise, Osmanlı Döneminde dericilikten, debbağlar ve debbağ hanelerden örnekler vererek açıklamış ve deri çeşitlerini anlatmıştır. Ayrıca dericiliğin gelişmiş olduğu Anadolu'nun üç önemli bölgesi Manisa, Simav ve Safranbolu'da yapılan deri işleri, esnafların bağlı bulunduğu kurallardan söz etmiştir. Son olarak ise Yelmen, Cumhuriyetten günümüze kadar gelen dericiliği incelemiştir.

Özdemir, (2004) “Geçmişten Günümüze El Sanatları Çerçevesinde Üretilen Deri Ürünler” başlıklı Doktora tezinde, geçmişte ve günümüzde el sanatlar çerçevesinde yapılan deri örnekleri incelenmiştir. Deri ürünleri üretiminde kullanılan malzeme, teknik, kullanım yeri desen ve renk özellikleri tespit edilmiştir. Geçmişte ve günümüzde el sanatları çerçevesinde yapılan deri örnekleri incelenmiştir. Bu amaçla alınan Topkapı Sarayı Müzesi Beşiktaş Deniz Müzesi, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi, Süleymaniye Kütüphanesi ve Ankara Etnografya Müzelerinde yer alan 60 adet eski deri örnekleri olmak üzere toplam

120 adet örnek’te kullanılan özellikler tespit edilmiştir. Geçmiş ve günümüzde yapılan deri örneklerin farklı kullanım alanlarına sahip olduğu belirtilmiştir.

Ateş, (2010) “Kahramanmaraş, Gaziantep ve Kilis İllerindeki Yöresel Ayakkabıların İncelenmesi” başlıklı Yüksek lisans tezinde, yöresel ayakkabıların bazı özellikler açısından (kullanılan araç – gereçleri, kullanılan yapım tekniklerini, renk, desen özelliklerini, kompozisyon özelliklerini, kullanım alanlarını, üretilen ürün çeşitlerini) incelemeyi amaçlayan bu araştırma 150 adet yöresel ayakkabı örnekleri ile incelenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Kahramanmaraş ili merkezindeki yöresel ayakkabıların incelenmesi amacı ile olan bu çalışma betimsel nitelikte olup, araştırmada genel tarama modeli kullanıldı..

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Kahramanmaraş ili merkezinde seçilen, yöresel ayakkabı atölyelerinde üretilen ürün çeşitleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Kahramanmaraş ili merkezinde evrenden tesadüfi yöntemle seçilen 40 kişi ve 40 üründen oluştu.

3.3.Ölçme Araçları

Kahramanmaraş İli merkezinde seçilen, yöresel ayakkabı atölyelerinde çalışanların önerileri, uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan 27 sorudan oluşan anket ve gözlem formları düzenlendi.

3.4.Verilerin toplanması

Anket araştırmacı tarafından atölye ortamında çalışan 40 yöresel ayakkabı üreticilerine uygulandı. Anket kısaca tanıtılarak, yöresel ayakkabı üreticilerine dağıtıldı.

Cevaplama sırasında herhangi bir etki oluşturmamak ve anketin objektif olarak uygulanması için yöresel ayakkabı üreticilerine isim sorulmadı. Cevaplanan ölçek toplanarak uygulama tamamlandı. Kahramanmaraş ili merkezinde seçilen atölyelerde üretilen 40 adet ürünün fotoğrafları gözlem formunda belirtilerek özelliklerine göre açıklandı. Eklerde sunuldu.

Verilerin toplanma tarihleri;

Ön araştırma: Ocak/aralık -2015

Konu ile ilgili ürünlerin araştırılması, fotoğraflarının çekilmesi, ürünler hakkında açıklama yapılması: Ocak/aralık – 2016

Ürün analizinin yapılması: Ocak/aralık-2017, Ocak/aralık -2018

Tezin tamamlanması: Ocak/ağustos-2019

3.5.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 16.0 (Statistical Package For Social Sciences) programı kullanıldı.

Verilerin analizinde frekans (f) yüzde (%) ve dağılımları hesaplandı.. Elde edilen değere göre tablolar hazırlandı ve yorumlar yapıldı.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın genel amacı doğrultusunda aranan cevaplara ilişkin toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır.

4.1. Yöresel Ayakkabı Üretiminde Çalışan Bireylerin Kişisel Bilgileri ve Mesleği Seçme Nedenlerine Ait Bulgular

Çalışmanın bu kısmında çalışanların eğitim durumu, cinsiyetleri, mesleği seçme nedenleri ve bulundukları iş yerindeki görevleri incelenmiştir.

Çalışanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 2.

Eğitim durumu	f	%
İlköğretim	36	90
Lise	4	10
Ön Lisans	-	-
Lisans	-	-
Yüksek Lisans	-	-

Toplam	40	100.0
--------	----	-------

Tablo 2’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 90’ı ilköğretim, % 10’u ise lise mezunu olduğu görülmektedir.

Bu sonuca göre ankete katılan bireylerin büyük çoğunluğu ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Çalışanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Tablo 3.

Cinsiyet	f	%
Kadın	2	5
Erkek	38	95
Toplam	40	100.0

Tablo 3’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 5’i kadın, % 95’i erkektir.

Buna göre yöresel ayakkabı üretimi ile uğraşan bireylerin çoğunluğu erkektir.

Çalışanların Mesleği Seçme Nedenini Gösteren Dağılım

Tablo 4.

Mesleği Seçme Nedenleri	f	%
Baba Mesleği Olduğu İçin	28	70.0
Bu Mesleğe İlgi Duyduğu İçin	1	2,5
Ekonomik Kazanç Elde Etmek İçin	9	22,5
Bu Alanda Eğitim Aldığını İçin	2	5
Toplam	40	100.0

Tablo 4’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin mesleği seçme nedenleri % 70’i baba mesleği olduğu için, % 2,5’i bu mesleğe ilgi

duyduğu için, % 22,5 'i ekonomik kazanç elde etmek için, % 5'i bu alanda eğitim aldığı için yaptığı görülmektedir.

Bu sonuca göre yöresel ayakkabı üreticilerinin büyük bir kısmının bu mesleği baba mesleği olması sebebiyle seçtiklerini söylemek mümkündür.

Çalışanların Bulundukları İş Yerindeki Görevlerine Göre Dağılımı

Tablo 5.

İş Yerindeki Görevler	f	%
İşletme sahibi aynı zamanda usta	20	50
Ortak aynı zamanda usta	8	20
Ortak aynı zamanda çırak	4	10
Kalfa	8	20.0
Diğer	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 5’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin bulundukları iş yerlerinde % 50’si işletme sahibi aynı zamanda usta, % 20’si ortak aynı zamanda usta, % 10’u ortak aynı zamanda çırak, % 20’si kalfa olduğu gözlenmiştir.

Bu sonuca göre anketi cevaplayanların büyük bir kısmı bulundukları iş yerlerinde işletme sahibi ve usta olduğu gözlenmektedir.

4.2. İş Yerlerine Ait Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde işletmede çalışan eleman sayısı ve çalışanların kaç yıldır bu işle meşgul olduğu hakkında bilgi verilmiştir.

İşlemede Çalışan Eleman Sayısını Gösteren Dağılım

Tablo 6.

Eleman Sayısı	f	%
1-3 Kişi	28	70

4-6 Kişi	8	20
7-9 Kişi	2	5
10 Kişiden Fazla	2	5
Toplam	40	100.0

Tablo 6’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin işletmelerinde çalışan eleman sayısının % 70’i 1-3 kişi arasında, % 20’si 4-6 kişi arasında, % 5 ’i 7-9 kişi arasında ve % 5’inin de 10 kişiden fazla olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki tablodaki sonuca göre anket uygulanan işletmelerin büyük bir çoğunluğunda 1-3 kişi ile çalıştığı görülmektedir.

Çalışanların Kaç Yıldır Bu İşle Meşgul Olduğunu Gösteren Dağılım

Tablo 7.

İlgilendikleri Yıl	f	%
1-5 Yıl	6	15
6-10 Yıl	10	25
11-15 Yıl	8	20
16-20 Yıl	15	37,5
20 Yıldan Fazla	1	2,5
Toplam	40	100.0

Tablo 7’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 15’i 1-5 yıl arasında, % 25’i 6-10 yıl arasında, % 20’si 11-15 yıl arasında, %37,5’i 16-20 yıl arasında ve % 2,5’ininde 20 yıldan fazla bu işle ilgilendiği görülmektedir. Bu sonuca göre anketi cevaplayanların büyük bir çoğunluğu bu işle 16-20 yıldır ilgilendikleri görülmektedir.

4.3.Yöresel Ayakkabının Özelliklerine Ait Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde yöresel ayakkabı yapımında kullanılan süsleme teknikleri, birleştirme teknikleri, yöresel ayakkabılarda kullanılan renk, motif ve kompozisyon özellikleri, kullanılan tasarımları nasıl elde ettikleri, kullanılan desenlerin temin edilme durumu, yöresel ayakkabı üreticilerinin ürettiği ve pazarlamasını yaptığı yöresel ayakkabıların daha çok hangi özelliği üzerinde yoğunlaştığı, yöresel ayakkabı modellerinin kimin isteği doğrultusunda seçtiği ve yöresel ayakkabı çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir.

Ayakkabı Yapımında Kullanılan Süsleme Tekniklerini Gösteren Dağılımı

Tablo 8.

Süsleme Teknikleri	f	%
Biyelerle Süsleme	10	25
Makine Dikişiyle Süsleme	4	10
Metallerle Süsleme	4	10
Elde Çeşitli Teknikler Kullanılarak Süsleme	14	35
Aplikasyon	2	5
Kabartma Tekniği	-	-
Kakma Tekniği	-	-
İşleme Tekniği	4	10
Yakma Tekniği	-	-
Baskı Tekniği	-	-
Keserek İşleme ve Linol Tekniği	2	5
Oyma Tekniği	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 8’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin ayakkabıları süslemede % 25’i biyelerle süsleme tekniğini, % 10’u makine dikişiyle süsleme tekniğini, % 10’u metallerle süsleme tekniğini, % 35’i elde çeşitli teknikleri kullanılarak süsleme tekniğini, % 5’i aplikasyon tekniğini, % 10’u işleme tekniğini, % 5’i keserek işleme ve linol tekniğini kullandıkları görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabıların çoğunlukla elde çeşitli teknikler kullanılarak süslenildiği görülmektedir

Yöresel Ayakkabıları Birleştirmede Kullandıkları Tekniğe Göre Dağılımı

Tablo 9.

Birleştirme Teknikleri	f	%
Makinede Dikerek	2	5
Elde Dikerek	30	75
Yapıştırarak	-	-
Yapıştırarak ve Elde Dikerek	8	20
Diğer	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 9’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireyler ayakkabıları birleştirmede % 5’i makinede dikerek, % 75’i elde dikerek, % 20’si yapıştırarak ve elde dikerek birleştirme tekniklerini uyguladıkları görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabıları birleştirmede çoğunlukla elde dikerek birleştirme tekniği kullanıldığı görülmektedir.

Yöresel Ayakkabı Üretiminde Motif ve Kompozisyon Tasarımlarına Göre Dağılımı

Tablo 10.

Motif Ve Kompozisyonlar	f	%
Geometrik Motif ve Kompozisyon	36	90
Sembolik Motif ve Kompozisyon	4	10
Bitkisel Motif ve Kompozisyon	-	-
Hayvansal Motif ve Kompozisyon	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 10’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireyler tasarımlarında % 90’ı geometrik motif ve kompozisyon, % 10’u sembolik motif ve kompozisyon kullanmakta oldukları görülmektedir.

Yukarıdaki sonuçlara göre yöresel ayakkabı üretimi tasarımında yoğunlukla geometrik motif, sembolik motif ve kompozisyon kullanıldığı görülmektedir.

Çalışanların Tasarımlarını Oluşturma Şekli Gösteren Dağılım

Tablo 11.

Yöresel Ayakkabı Tasarımları	f	%
Kendi Atölyelerimizde Tasarlıyoruz	34	92,5
Başka Atölyelerden Yararlanıyoruz	2	2,5
Tasarım İle İlgili Dergi ve Broşürden Kendimiz Çıkartıyoruz	2	2,5
Kitle İletişim Araçlarından Yararlanıyoruz	2	2,5
Toplam	40	100.0

Tablo 11’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin tasarımlarını % 92,5’i kendi atölyelerinde, % 2,5’i başka atölyelerden yararlanarak, % 2,5’i

tasarım ile ilgili dergi ve broşürlerden çıkartarak, % 2,5'i kitle iletişim araçlarından yararlanarak tasarladıkları görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabı üreticilerinin çoğunluğu tasarımlarını kendi atölyelerinde yaptıkları görülmektedir.

Yöresel Ayakkabı Süslemesinde Kullanılan Desenlerin Temin Edilme Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 12.

Kullanılan Desenlerin Kaynakları	f	%
Desen Kitaplarından	2	2,5
Dergilerden	2	2,5
Kendi Tasarımlarından	34	92,5
Kitle iletişim araçlarından	2	2,5
Diğer	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 12’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin ayakkabı süslemesinde kullanılan desenleri % 2,5’i desen kitaplarından, % 2,5’i dergilerden, % 92,5’i kendi tasarımlarından, % 2,5’i ise kitle iletişim araçlarından yararlanılmakta olduğu görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabılarda kullanılan desenlerin büyük kısmı üreticilerin kendi tasarımlarından elde edildiğini söylemek mümkündür.

Ayakkabı Yapımında Tercih Nedenlerini Gösteren Dağılım

Tablo 13.

Yöresel Ayakkabıların Özelliği	f	%
Geleneksel Görünümde Olmasına	32	85
Ürünün Kaliteli Olmasına	4	10
Ucuz ve Kolay Üretilen Ürünler Olmasına	-	-
Günün Modasına Uygun Olmasına	2	2,5
Kullanışlı Olmasına	2	2,5
Diğer	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 13’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin ürettiği ve pazarlamasını yaptığı yöresel ayakkabıların % 85’i geleneksel görünümde olması, % 10’u ürünün kaliteli olması, % 2,5’i günün modasına uygun olması, % 2,5’i kullanışlı olması özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bu sonuca göre yöresel ayakkabı üreticileri en çok ayakkabıların geleneksel görünümde olmasına dikkat ettiği görülmektedir.

İşyerinde Üretilen Ayakkabı Çeşitlerine Göre Dağılım

Tablo 14.

Yöresel Ayakkabı Çeşitleri	F	%
Bağcıklı Çarık	1	2,5
Tokalı Çarık	1	2,5
Yemeni	1	2,5
Terlik	1	2,5
Kayışlı Postal	1	2,5
Çocuk Yemenisi	1	2,5
Hepsi	34	85
Toplam	40	100.0

Tablo 14’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin işyerlerinde % 2,5’i bağcıklı çarık, % 2,5’i tokalı çarık, % 2,5’i yemeni, % 2,5’i terlik, % 2,5’i kayışlı postal, % 2,5’i çocuk yemenisi, % 85’i ise bu ayakkabı çeşitlerinin hepsini yaptığı görülmektedir.

Elde edilen verilere göre yöresel ayakkabı üreticilerinin büyük bir kısmı bütün yöresel ayakkabı çeşitlerinden yapmaktadır.

4.4.Yöresel Ayakkabıların Atölye Ortamı, Aylık Kazanç ve Kullanılan Gereç Durumuna Ait Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde üretim yapılan atölye ortamının yeterliliği, yöresel ayakkabı üreticilerinin üretimden elde ettikleri aylık kazanç, yöresel ayakkabı yapımında kullanılan yapıştırıcı çeşidi ve kullanılan iplik çeşitleri hakkında bilgi verilmiştir.

Atölye Ortamının Yeterlilik Durumunu Gösteren Dağılımı

Tablo 15.

Atölye Ortamının Durumu	f	%
Yeterli	36	90
Yetersiz	-	-
Kısmen Yeterli	4	10
Toplam	40	100.0

Tablo 15’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin çalıştıkları atölye ortamının % 90’ı yeterli, % 10’u kısmen yeterli olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Bu sonuca göre yöresel ayakkabı üreten atölyelerin geneli yeterli düzeydedir.

Yöresel Ayakkabı Üreticilerinin Üretimden Elde Etikleri Aylık Kazanca Göre Dağılımı

Tablo 16.

Aylık Kazanç	f	%
500 - 1000 TL	2	5
1001- 1500 TL	36	90
1501 - 2000 TL	2	5
2001 TL ve üzeri	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 16’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin aylık kazançlarının % 5’i 500 - 1000 TL arasında, % 90’ı 1001- 1500 TL arasında, % 5’i 1501 - 2000 TL arasında olduğu görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabı üreticilerinin aylık gelirinin çoğunlukla 1001- 1500 TL arasında olduğu görülmektedir.

Yöresel Ayakkabı Yapımında Kullandıkları Yapıştırıcıya Göre Dağılımı

Tablo 17.

Yapıştırıcı Çeşidi	f	%
Solüsyon	4	10
Diğer (Çiriş)	36	90
Toplam	40	100.0

Tablo 17’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin yapıştırıcı olarak % 10’ı solüsyonu, % 90’ı da çirişi kullanmakta olduğu görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabı yapımında çoğunlukla yapıştırıcı olarak çiriş kullanılmaktadır.

Tablo 18.

Yöresel Ayakkabı Yapımında Kullandıkları İpliğe Göre Dağılımı

İplik Çeşidi	f	%
Bitkisel İplik	36	90
Hayvansal İplik	–	–
Sentetik İplik	4	10
Toplam	40	100.0

Tablo 18’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 90’ı bitkisel iplik, % 10’u da sentetik iplik kullanmakta olduğu görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabı yapımında çoğunlukla bitkisel iplikler kullanıldığı görülmektedir.

4.5.Tüketicinin Tercihine Ait Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde yöresel ayakkabıların tercih edilme nedenleri ve en çok hangi ayda satış yapıldığı konularında bilgi verilmiştir.

Yöresel Ayakkabıların Tercih Edilme Nedenlerine Göre Dağılımı

Tablo 19.

Yöresel Ayakkabıların Tercih Nedeni	f	%
Moda Akımına Uygun Olması	2	2,5
Geleneksel Özelliğe Uygun Olması	34	92,5
Kullanıma Uygun Olması	2	2,5
Kaliteli Olması	2	2,5
Toplam	40	100.0

Tablo 19’da yer alan verilere göre yöresel ayakkabıların % 2,5’i moda akımına uygun olmasından, % 92,5’i geleneksel özellikte olmasından, % 2,5’i kullanıma uygun olmasından, % 2,5’i kaliteli olmasından dolayı tercih edildiği görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabıların çoğunluğu geleneksel özelliğe uygun olmasından dolayı tercih edildiği görülmektedir.

Yöresel Ayakkabıların En Çok Hangi Aylarda Satış Yapıldığını Gösteren Dağılım

Tablo 20.

En Çok Satış Yapılan Mevsim	f	%
İlkbahar (Mart, Nisan, Mayıs)	4	10
Yaz (Haziran, Temmuz, Ağustos)	32	80
Sonbahar (Eylül, Ekim, Kasım)	4	10
Kış	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 20’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 10’u ilkbahar (mart, nisan, mayıs), % 80’i yaz (haziran, temmuz, ağustos), % 10’u sonbahar (eylül, ekim, kasım) mevsiminde satış yaptığı görülmektedir.

Yukarıdaki görülen sonuca göre ankete katılan işyerlerinin en çok yaz (haziran, temmuz, ağustos) mevsiminde satış yaptığı gözlenmektedir. Bu aylarda çok satışın olmasının nedenleri arasında turizm etkisi ve yazın bu ayakkabıların giyiliyor olması yer almaktadır.

4.6.Yöresel Ayakkabı Yapımında Karşılaşılan Güçlüklerle Ait Bulgular

Bu bölümde çalışanların satış ya da üretimde güçlüklerle karşılaşma düzeyleri, çalışanların karşılaştıkları güçlükler ve karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi için verdikleri öneriler hakkında bilgi verilmiştir.

Yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 100'ü yöresel ayakkabı üretiminde güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Çalışanların Karşılaştığı Güçlükleri Gösteren Dağılımı

Tablo 21.

Güçlükler	f	%
Yeterli ve Kaliteli Ham Madde Bulunamaması	2	2,5
Yeterli ve Teknolojik Makinelerin Azlığı	2	2,5
Çalışacak Kalifiye Eleman Azlığı	18	50
Hammaddelerin Pahalılığı	8	20
Üretilen Ürünlerin Reklâmının Yapılamaması	10	25
Toplam	40	100.0

Tablo 21'de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin % 2,5'i yeterli ve kaliteli ham madde bulunamaması, % 2,5'i yeterli ve teknolojik makinelerin azlığı, % 50'si çalışacak kalifiye eleman azlığı, % 20'si hammaddelerin pahalılığı, % 25'i üretilen ürünlerin reklâmının yapılamaması gibi güçlüklerle karşılaştıkları görülmektedir.

Bu sonuca göre yöresel ayakkabı yapımında çalışanların büyük kısmı çalışacak kalifiye eleman azlığı gibi güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Çalışanların Karşılaştıkları Güçlüklerin Giderilmesi İçin Verdikleri Önerilere Göre Dağılımı

Tablo 22.

Öneriler	f	%
Yöresel Ayakkabı Üreticilerinin Desteklenmesi	16	40
Kalifiye Eleman Yetiştirilecek Bölümler ve Kursların Arttırılması	4	10
Yöresel Ayakkabı Üretimini Artıracak Desteğin Sağlanması (Kredi, Kooperatif Gibi).	8	20
Yöresel Ayakkabı Tasarımlarının Yurtiçi ve Yurtdışında Tanıtılması	12	30
Toplam	40	100.0

Tablo 22’de yer alan verilere göre yöresel ayakkabı yapımında ankete katılan bireylerin karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesinde % 40’ı yöresel ayakkabı üreticilerinin desteklenmesi, % 10’u kalifiye eleman yetiştirilecek bölümler ve kursların arttırılması, % 20’si yöresel ayakkabı üretimini artıracak desteğin sağlanması (kredi, kooperatif gibi), % 30’unun da yöresel ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması gibi önerilerde bulundukları görülmektedir.

Buna göre yöresel ayakkabı yapımında karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesi için çoğunlukla yöresel ayakkabı üreticilerinin desteklenmesi gerektiği önerisini vermektedir

4.7.Gözlem Formları İle Bölgede İncelenen Yöresel Ayakkabılara İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde gözlem formunda bulunan yöresel ayakkabı türleri, yöresel ayakkabılarda kullanılan süsleme teknikleri, yöresel ayakkabılarda kullanılan renkler ve yöresel ayakkabıların üretildikleri il hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmada İncelenen Ayakkabıların Türlerini Gösteren Sayısal Dağılım

Tablo 23.

Yöresel Ayakkabı Çeşitleri	f	%
Bağcıklı çarık	10	25
Tokalı çarık	10	25
Yemeni	1	2,5
Terlik	8	20
Acem postalı (Kumaştan)	-	-
Kayışlı postal	1	2,5
Çocuk yemenisi	4	10
Çizme	-	-
Bekçi postalı (Saka Çarığı)	-	-
Edik	1	2,5
Kelik	1	2,5
Sandalet	4	10
Mest	-	-
Düğmeli hayde	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 23’de yer alan verilere göre araştırmada incelenen ayakkabı türlerinin % 25’i bağcıklı çarık, % 25’i tokalı çarık, % 2,5’i yemeni, % 20’si terlik, % 2,5’i kayışlı postal, % 10’nu çocuk yemenisi, % 2,5’i edik, % 2,5’i kelik, % 10’nu sandalettir.

Buna göre araştırmada incelenen ürünlerin çoğu bağcıklı ve tokalı çarıktır.

Araştırmada İncelenen Ürünlerin Süsleme Tekniğini Gösteren Sayısal Dağılım

Tablo 24.

Süsleme Teknikleri	f	%
Biyelerle Süsleme	16	40
Makine Dikişi ile Süsleme	1	2,5
Metallerle Süsleme	-	-
Elde Çeşitli Teknikler Kullanılarak Süsleme	10	25
Aplikasyon	1	2,5
İşleme Tekniği	12	30
Keserek İşleme ve Linol Tekniği	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 24’de yer alan verilere göre araştırmada incelenen ürünlerin % 40’ı biyelerle süsleme tekniği, % 2,5’i makine dikişiyle süsleme tekniği, % 25’i elde çeşitli teknikler kullanılarak süsleme tekniği, %2,5’i aplikasyon tekniği, % 30’u işleme tekniği kullanıldığı görölmektedir.

Buna göre araştırmada incelenen ürünlerin çoğuunda biyelerle süsleme tekniği kullanılmaktadır.

Araştırmada İncelenen Ürünlerin Renklerini Gösteren Sayısal Dağılım

Tablo 25.

Kullanılan renkler	f	%
Siyah	1	2,5
Beyaz	1	2,5
Kahverengi	12	30
Yeşil	4	10
Turuncu	1	2,5
Kırmızı	10	25
Sarı (Hardal)	2	5
Bordo	7	17,5
Mavi	1	2,5
Mor	1	2,5
Diğer	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 25’de yer alan verilere göre araştırmada incelenen ürünlerin % 2,5’i siyah, % 2,5’i beyaz, % 30’u kahverengi, % 10’u yeşil, % 2,5’i turuncu, % 25’i kırmızı, % 5’i sarı, % 17,5’i bordo, % 2,5’i mavi, % 2,5’i mordur.

Buna göre araştırmada incelenen ürünlerin çoğu kahverengidir.

Araştırmada İncelenen Ayakkabı Türlerinin İllere Olan Dağılımı

Tablo 26.

Ayakkabıların Bulundukları İller	Kahramanmaraş	
Ayakkabı Türleri	f	%
Yemeni	1	2,5
Çarık	20	50
Terlik	8	20
Sandalet	4	10
Mest	-	-
Kelik	1	2,5
Kayışlı postal	1	2,5
Edik	1	2,5
Düğmeli hayde	-	-
Çocuk yemenisi	4	10
Çizme	-	-
Bekçi postalı	-	-
Acem postalı	-	-
Toplam	40	100.0

Tablo 26’da yer alan verilere göre araştırmada Kahramanmaraş ilinde üretilen ayakkabıların ; % 2,5’i yemeni, % 50’si çarık, % 20’si terlik, % 10’u sandalet, % 2,5’i kelik, % 2,5’i kayışlı postal, % 2,5’i edik, % 10’u çocuk yemenisidir.

Yukarıdaki sonuçlara göre; Kahramanmaraş ilinde çarık yapılmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Kahramanmaraş İlindeki yöresel ayakkabıların bazı özellikler açısından (kullanılan araç-gereçleri, kullanılan yapım tekniklerini, renk, desen özelliklerini, kompozisyon özelliklerini, kullanım alanlarını, üretilen ürün çeşitlerini) incelemeyi amaçlayan bu araştırma 40 yöresel ayakkabı üreticisine uygulanan anketle elde edilen veriler aracılığı ile elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Yöresel ayakkabı üreticilerinin eğitim durumlarının ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Yöresel ayakkabı üretimi ile uğraşan bireylerin çoğunluğu erkektir. Kadınların yüzde oranlarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Ayakkabı üreticilerinin bu mesleği seçme nedenlerin arasında; baba mesleği olduğu için, mesleğe ilgi duyduğu için, ekonomik kazanç elde etmek için seçtiği görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin büyük bir kısmı bu mesleği baba mesleği olduğu için yapmaktadır.

Yöresel ayakkabı üreten bireylerin bulundukları iş yerlerinde; işletme sahibi aynı zamanda usta, ortak aynı zamanda usta, çırak ve kalfa konumunda bulundukları görülmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin çoğunluğunun bulundukları iş yerlerinde işletme sahibi aynı zamanda da usta olduğu görülmektedir.

İş yerlerindeki eleman sayılarının 1-3 kişi, 4-6 kişi, 7-9 kişi, 10 kişi arasında değişmektedir. Yöresel ayakkabı işletmelerinde çalışan eleman sayısının çoğunluğu 1-3 kişi arasında olduğu gözlemlenmiştir.

Kişiler bu işle 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl arasında ilgilendiği görülmektedir. Çalışanların büyük kısmı ise 16-20 yıldır bu işle ilgilenmektedir.

Yöresel ayakkabı üreten bireylerin bulundukları iş yerlerinde bağcıklı çarık, tokalı çarık, yemeni, terlik, kayışlı postal, çocuk yemenisi, çizme yaptığı gözlemlenmiştir. Gözlemlere göre çoğunluk yöresel ayakkabı çeşitlerinin hepsinden yapmaktadır.

Ayakkabı üreten bireyler tasarımlarını kendi atölyelerinde, başka atölyelerden yararlanarak, tasarım ile ilgili dergi ve broşürlerden çıkartarak, kitle iletişim araçlarında yararlanarak tasarlamaktadırlar. Çoğunluğu ise tasarımlarını kendi atölyelerinde yapmaktadır.

Yöresel ayakkabı üreten bireylerin ürettiği ve pazarlamasını yaptığı yöresel ayakkabıların geleneksel görünümde olması, ürünün kaliteli olması, günün modasına uygun olması, kullanışlı olması özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Ayakkabı üreticilerinin büyük bir kitlesi ise ayakkabıların geleneksel görünümde olmasına dikkat ettiği gözlemlenmiştir.

Üreticiler ayakkabı modellerini kendi isteği doğrultusunda seçmektedir. Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabıların moda akımına uygun olmasından, geleneksel özellikte olmasından, kullanıma uygun olmasından, kaliteli olmasından dolayı tercih edildiği görülmektedir. Yöresel ayakkabıların çoğunluğu geleneksel özelliğe uygun olmasından dolayı tercih edilmektedir.

Üreticiler en çok yazın satış yapmaktadır. Az da olsa sonbahar ve ilkbaharda da satış olduğu ancak kış aylarında bu ürünleri satan iş yerlerinin durgun olduğu yapılan anketlerden anlaşılmaktadır.

Çalışanların büyük bir kısmı çalıştıkları atölye ortamının yeterli olduğunu belirtmektedirler. Kısmen yeterli olduğunu belirtenlerin yüzde oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Yöresel ayakkabı üreten bireyler ayakkabı süslemesinde kullanılan desenleri desen kitaplarından, dergilerden, kendi tasarımlarından, diğer kaynaklardan yararlanmaktadırlar. Yöresel ayakkabılarda kullanılan desenlerin büyük bir kısmı ise üreticilerin kendi tasarımlarından elde edildiği görülmektedir.

Çalışanlara ayakkabıları süslemede biyelerle süsleme tekniğini, makine dikişiyle süsleme tekniğini, metallerle süsleme tekniğini, elde çeşitli teknikleri kullanılarak süsleme tekniğini, aplikasyon tekniğini, işleme tekniğini, keserek işleme ve linol tekniğini

kullanılmaktadır. Ayakkabılarda yoğunlukla elde çeşitli teknikler kullanılarak süslenildiği gözlemlenmiştir. Ayakkabı parçalarını birleştirmede makinede dikerek, elde dikerek, yapıştırarak ve elde dikerek birleştirme tekniklerini uygulamaktadırlar. Birleştirmede en çok ise elde dikerek birleştirme tekniği kullanılmaktadır.

Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabı yapımında siyah, beyaz, kahverengi, yeşil, turuncu, kırmızı, sarı, bordo, mavi ve mor renkleri kullanılmaktadır. Çoğunlukla kahverengi'yi kullandıkları gözlemlenmiştir.

Üreticiler yöresel ayakkabı tasarımlarında geometrik motif ve kompozisyon, sembolik motif ve kompozisyon kullanılmaktadır ancak ayakkabıların genelinde geometrik motif, sembolik motif ve kompozisyonlar kullanıldığı görülmektedir.

Yöresel ayakkabı üreten bireyler ayakkabıları birleştirirken yapıştırıcı olarak çirişi, iplik olarak da bitkisel iplikleri kullandıkları gözlemlenmiştir

Çalışanlar atölye ortamında güçlükle karşılaşmaktadırlar. En çok ise çalışacak kalifiye eleman azlığından kaynaklanan güçlülüdür. Karşılaştıkları bu güçlüklerin giderilmesi için ise yöresel ayakkabı üreticilerinin desteklenmesi, kalifiye eleman yetiştirilecek bölümler ve kursların arttırılması, yöresel ayakkabı üretimini arttıracak desteğin sağlanması (kredi, kooperatif gibi), yöresel ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması gibi önerilerde bulundukları görülmektedir. Yöresel ayakkabı yapımında karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesi için çoğunlukla yöresel ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması gerektiğini önermektedirler.

Yöresel ayakkabı üreten bireyler yöresel ayakkabı yapımında aylık kazançlarının 500 - 1000 TL, 1001- 1500 TL, arasında değişmektedir. Yöresel ayakkabı üreticilerinin aylık gelirinin çoğunlukla 1001- 1500 TL arasında olduğu görülmektedir.

5.2.Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, ilgililere ve bu konuda yapılacak araştırmalara yön göstermesi amacıyla aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Yapılan araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda yöresel ayakkabı üretiminin hak ettiği yerde olmadığı ve yeteri kadar önem kazanması için, yöre halkı özendirilmeli, bunun için de çalışma

koşulları iyileştirilmeli, sosyal ve ekonomik güvence sağlanarak yöresel ayakkabı üretimine ilginin artması sağlanmalıdır. İlginin artması ile sektördeki teknolojik gelişmelere iş hayatındaki yeniliklere ihtiyaç duyulacaktır; bunun içinde yöresel ayakkabılar bünyesinde sektördeki teknolojik gelişmelere uyumlu üretim atölyeleri kurulmalı ve iş hayatındaki yenilikleri görmek, gelişmeleri takip etmek amacıyla fuar ve fabrikalara gözlem gezisi düzenlenmeli ve sonuçlar raporlaştırılmalıdır.

2. Yöresel ayakkabı üretimi, geçmişten günümüze, babadan oğula geçen ata yadigârı bir sanat olarak süregelmiştir. Yöresel ayakkabı üretimi, bu kısır döngüden kurtarılması için toplumun diğer kesimlerinden de bu işe ilgi ve yeteneği olan kişiler tespit edilip desteklenmelidir. Bunun için yöresel ayakkabı üretimi ile ilgili kurslar açılmalı, bu kurslarda işinin ehli ustalar tarafından yeni sanatkârların yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
3. Günümüzde yapılan yöresel ayakkabı modelleri ve çeşitleri geçmişte yapılmış olanlarından çok fazla bir değişiklik arz etmemektedir. Değişen zaman ve zevkler karşısında yöresel ayakkabılar da model özelliklerinde fazlaca bir yeniliğe gidilmemesi bu ürünlerin tercih edilme oranını azaltmıştır. Bunun önüne geçilmesi için eski modellerden de faydalanılarak ve bu modeller güncelleştirilip günümüz insanının zevk ve yaşam tarzına uyarlayarak yeni tasarımlar yapılmalı, böylece kullanım alanı ve tercih edilme olasılığı arttırılmalıdır.
4. Yöresel ayakkabılar geleneksel ve çağdaş çizgilerle eski değerini kazanması şüphesiz günümüze ulaşan örneklerin araştırılması, belgelenmesi ve korumaya alınması ile yakından ilişkilidir. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına bağlı ilgili birimler ve üniversitelerde bu alanda çalışan eğitimciler ve araştırmacılar destek vererek bu sürecin hızlanmasına yardımcı olmalıdır.
5. Yöresel ayakkabılar yöre dışında yeteri kadar tanınmamaktadır. Yöresel ayakkabıların tanıtımının sağlanması için çeşitli yerlerde sergiler düzenlenmeli, yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılarak, yöresel ayakkabılar hakkında insanlar bilgilendirilmeli, yöresel ayakkabılara dikkatleri çekilmelidir.
6. Yöresel ayakkabılar deriden yapıldığından fiyatının yüksek olmasına sebep olmaktadır. Bunun önüne geçilmesi için deri üretimi ile ilgili faaliyetlerin, devletin ilgili kuruluşları tarafından desteklenerek bu işin kolaylaştırılıp, seri hale getirilmesi, bunda fiyatlara yansımaları sağlanmalıdır. Fiyatların makbul olması,

yöresel ayakkabılara rağbetin artmasını, yöresel ayakkabıların daha geniş bir kesime ulaşmasını sağlayacaktır.

7. Yöresel ayakkabılar ile ilgili sempozyum, paneller, konferanslar, sergiler ve yarışmalar yapılarak halkımız ve ilgililer bilgilendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Alkaşı, A. (1999). Bin yıllık yolculuğun tanıdığı çarık. *İlgi Dergisi*, 99, 24-25.
- Alpaslan, S. (2003). *Tasarım mesleki resim*. Ankara: Ya-Pa.
- Alpout, A. (1957). *Tatbiki dericilik*. Ankara: İstiklal Matbaası.
- Altuntaş, Y. (1993). *El Sanatlarını Dünü, Bugünü ve Sorunları*. Kamu Özel Kuruluşlarda, Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu. Kültür Bakanlığı Maddi Kültür Dizisi 11, Ankara .
- Akalın, S., Yıl Gör, A. ve Seyhan, N. (1993). *Ayakkabıcılık terimleri sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Akar, A. ve Keskiner, C. (1978). *Türk süsleme sanatlarında desen ve motif*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Ana Britanica. (1994). *Genel kültür ansiklopedisi*. 19. İstanbul: Ana Yayıncılık,
- Ana Britanica. (1994). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. 13. İstanbul: Ana Yayıncılık,
- And, M. (1988). *Osmanlı şenliklerinde dericilik sanayi ve Beykoz fabrikası*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arlı, M. (1982). *El sanatlarının gerileme kaybolma ve üretim biçimlerinin değişme nedenleri ile geliştirme ve yaşatılmasına ilişkin öneriler*. II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. İzmir.
- Armağan, İ. (1992). *Sanat toplum bilimi*. İzmir: İleri Yayınevi.
- Arseven, E. (1984). *Türk sanatı*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Atasoy, N. (1971). Topkapı sarayındaki papuç ve çizme hâzinesi. *Türkiye'miz Dergisi*,5, 12-19.

- Ayakkabı Tarihimizden Çeşitlemeler. (1987). *Deri Leather Fashion Dergisi*, 2(5), 18-20.
- Aydın, N. (1996). *Deri Ev Aksesuarları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Balaman, A.R.(1984). *El sanatlarına ilişkin ürünlerin araştırılması. Değerlendirilmesi Sorunları*”. İzmir, III. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri.
- Bali, M. (1993). *Arapkir de el sanatları*. III. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. İzmir.
- Başlangıç, S. (1981). *El sanatlarının dünü ve bugünü*, 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. İzmir.
- Bingöllühan, B. (1992). *Planlı dönem boyunca deri ve deri mamulleri sanayi*, Politikacılar, Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi . Ankara.
- Bulat, S. (2002). *Erzurum yöresinde oltu taşı ile üretilen kolyeler üzerine bir araştırma ve yeni kolye tasarımları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Büyük larousse. (1986). *Sözlük ve ansiklopedisi*. 13. Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Büyük larousse. (1990). *Sözlük ve ansiklopedisi*. 5. Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Büyük larousse. (1986). *Sözlük ve ansiklopedisi*. 13. Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Cinköse, H. (1993). *Deri teknolojisi*. Ankara: Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çakıroğlu, Ş. (1989). Osmanlı çarıkları, Köşker Memed ve Diğerleri. *Deri Leather Fashion Dergisi*, 16, 5.
- Çalış, H. (1983). *El sanatları*. Ankara: Köy El Sanatları Kılavuzu. Yayın No: 1,
- Çoruhlu , T. (1995). Eski ayakkabılar. *İlgi Dergisi* , 81,29-31.
- Değişen Yaşam, Değişen İnsan, Değişen Ayakkabı Modasında Yüzyılın Hikâyesi. (1999). *Deri Dergisi*, 16(180), 22-26.
- Diyarbakirli, N. (1983). *Başlangıcından bu güne Türk sanatı İslamiyet'ten önce Türk sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. No: 342.
- Doğan, M. ve Kaya, Ş. C. (1999). *Gaziantep Ev ve El Sanatları Kitabı*.
- Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü Yayınevi, Gaziantep.

- Doğangöz, G. (1993). *Geleneksel ev sanatlarının piyasa etüdü*, Ankara: El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2000). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı özel ihtisas komisyonu raporu*. Ankara.
- Durgut, F. (1999). *Gaziantep ili merkez ilçesi mekikli kilim dokumacılığı teknik ve desen özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Erkaplan, E. (2000). *Eskişehir il merkezinde lüle taşından üretilen takı örnekleri ve yeni tasarımlar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Gargı, Z. (2000). Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Deri Sanatı ve Aksesuarları Üzerine Bir Kimlik Araştırması. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Gökçesu, Z. (2002). *Deri teknikleri*. Ankara: Ya-pa,
- Görsel (1992). *Genel Kültür Ansiklopedisi. Cilt 1*. İstanbul: Görsel Yayınevi.
- Güler, M. (1995). Türk dericilik sanayi ve Beykoz fabrikası. *G.Ü. Endüstriyel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 3, 71-75.
- Güler, M. (1994). Kösele ve köseleden yapılan dekoratif ürünler. *Kültür Sanat Dergisi*, 23, 52-53.
- Güzelbey, C. (1963). *Gaziantep'te köşkerlik ve yemeni*. Gaziantep Kültürü, 64, 78-83.
- İGM (İhracatı Geliştirme Merkezi). (1993). *Deri Konfeksiyon Ürünlerinin Hedef Pazarlara İhraç İmkânı*. Ankara.
- İdman, F. (1999). *2000'li yıllarda Türkiye'de geleneksel Türk el sanatlarının sanatsal Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*. Ankara.
- İl - İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi. (1995). 3. Milliyet Yayınları, İstanbul.
- İzmir Kilisliler Kültür ve Dayanışma Derneği,(Eylül, 2006). *El sanatları kültürü*. Elde edilme tarihi:25 Kasım 2008,
- Ökkeş Usta,(Ocak, 2005). *El sanatları*. Elde edilme tarihi:10 Eylül 2008,
- Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü, (2008). *Kahramanmaraş'ın tarihi*. Elde edilme tarihi:10 Ocak 2009, <http://www.kahramanmaras.pol.tr>.

- Kastan, C. (1993). *Saya malzemesi. ayakkabıcılar esnaf ve sanatkârlar odası ayakkabı malzemeleri Dizisi* Yayın No: 1. İstanbul.
- Kanbay, H. (1993). Derinin öyküsü. *Art+Dekor Aylık Sanat ve Dekor Dergisi*, 7, 82-88.
- Katlı, T. (1997). *İç Anadolu bölgesi etnografya müzelerinde bulunan deri ürünlerin süsleme ve kompozisyon özellikleri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi. Ankara.
- Kayhan, K. (1971). *Sanat eleştirisinde kural ve ölçüler*. Özel Yayınevi, Bursa.
- Kayabaşı, N. ve Özdemir, M. (2005). Kahramanmaraş ilinde ayakkabı yapımı. *Milli Folklor Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 17(66), 75-81.
- Kayabaşı, N. ve Özdemir, M. (2004). Geçmişten günümüze el yapımı ayakkabılar. *Milli Folklor Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 62, 39-49.
- Keskiner, C. (1987). *Türk el sanatları düzen motifleri*. İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Kırtunç, E. (1989). Ayakkabı deyip geçmeyelim. *Kültür Sanat Dergisi*, 3, 67-70.
- Koyunlu, A. (1986). Kaybolan el sanatlarından deri ve dericilik. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (34-35), 26-31.
- Koçu, E.R. (1967). *Türk giyim kuşam ve süsleme sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Yayınları,
- Küçükerman, Ö. (1998). *Geleneksel Türk dericilik sanayi ve Beykoz fabrikası*. İstanbul: Sümerbank Yayınları,
- Küçükerman, Ö. (1989). Deri sanayimizin Osmanlı harp sanayi içindeki yeri. *Deri Dergisi*, 57, 22.
- Markaoğlu, Ş. (1996). *Dival işleme*. Ankara: Özkan Matbaası.
- Meydan Larousse. (1976). *Büyük lügat ve ansiklopedisi*. 1. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Meydan Larousse. (1970). *Büyük lügat ve ansiklopedisi*. 3. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Meydan Larousse. (1972). *Büyük lügat ve ansiklopedisi*. 7. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Nahya, O. (1984). *Halk Bilim Açısından El Sanatlarının Araştırılması Konusunda Bir Örnek*. İzmir: I. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri.
- Ögel, B. (1991). *Türk kültür tarihine giriş*. Ankara: G. Ü. İletişim Fakültesi Basımevi.

- Öncü, C. (1968). *Dericilik temel bilgileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Öncüler, A. (1987). Büyük baş hayvan işletiminde kireçliğin önemi. *Deri Dergisi*, 55,17.
- Özçörekçi, M. ve Öngüt, E. (2005). *Dünyada ve Türkiye’de deri ve deri ürünleri sanayinin gelişme eğilimleri ve geleceği*. Yayın No: DPT: 2685.
- İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Önder, M. (1998). *Antika ve eserler kılavuzu*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. No: 341, Ankara.
- Özdemir, M. (2004). *Geçmişten Günümüze El Sanatları Çerçevesinde Üretilen Deri Ürünler. (Yayınlanmamış doktora tezi).Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*
- Özen, K. (1989). Sivas yöresinde çarıkçılık ve tokalı zara çarığı. İzmir: III. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri.
- Özen, K. (1982). *Divriği ilçesinde köşker esnafı*. Türk Folkloru, 4(37-38), 19-21.
- Özergin, M. K. (1974). *Çankırı’da ayakkabıcılık*. Türk Folklor Araştırması.15, 7085-7088.
- Öztürk, İ. (1998). *Geleneksel Türk el sanatlarına giriş*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Parlak, T. (1998). *Kaynaktan vitrine oltu taşı*. Erzurum: Kültür Yayınları.
- Sakaoğlu, N. Yelmen. H. ve Akbayan, N. (2001). *Derinin Anadolu’da bin yıllık öyküsü*. İstanbul: Cretive Yayınları.
- Sarioğlu, H. (2005). El sanatlarını değer olarak algılamak. *Milli Folklor Uluslararası Halkbilimi Dergisi*, 17(66), 72-74.
- Savaş, S. (2005). *Harik’a zanaat*. İstanbul: Star Pazar Gazetesi.
- Sümer, M. (1977). *Ham deri- işlenmiş deri- konfeksiyon*, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Deri ve Deriye Bağlı Sanayiler Dış Pazar Araştırması, T.S.K.B Sektör Araştırması Sayı; Eylül, T.S.K.B. Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Şahin, H. S. (1998). *Elazığ ili merkezindeki çeyizlerde bulunan ve hammaddesi lif olan el sanatı ürünleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Tansuğ, S. (1988). Anadolu da ayakkabı kültürü. *Türkiye’imiz Dergisi*, 68, 38-41.

- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Türk El Sanatları Araştırma Raporu. (1989). Ankara.
- T.C. Gaziantep Valiliği,(2007). *Kültür ve turizm, geleneksel el sanatları*. Elde edilme tarihi: 25 Eylül 2008, <http://www.gaziantep.gov.tr>.
- Temel Britanica. (1992). *Temel eğitim ve kültür ansiklopedisi*. 5. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Temel Britanica. (1992). *Temel eğitim ve kültür ansiklopedisi*. 2. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Temel Britanica. (1970). *Temel eğitim ve kültür ansiklopedisi*. 7. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Temel Britanica. (1972). *Temel eğitim ve kültür ansiklopedisi*. 7. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Temel Britanica. (1993). *Temel eğitim ve kültür ansiklopedisi*. 7. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Tezcan, H. (1997). Osmanlı saray pabuçları. *P Sanat Kültür Antika Dergisi*,5, 92-103.
- Tobbaş, A. (1991). *Afyonkarahisar yemeniciliği*, II. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri”. Zafer Matbaası, Afyon.
- TSE. (Türk Standartları Enstitüsü). (1963). *Mamul derilerin ve köselerin fiziksel muayene*. Ankara.
- Türkiye Ansiklopedisi. (1956). 2. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Ansiklopedisi. (1956). 3. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Ansiklopedisi. (1982). 4. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yalgın, A. R. (1940). Maraş pabuçları. *İçel Dergisi*, 28,13-19.
- Yegin, A. (1982). *Eskiden beğenilmeyen deri giysiler bugün kapışılıyor*. İstanbul: Milliyet Gazetesi.
- Yelmen, H. (1997). Ayakkabıda moda Roma devrinde gelişti. *Deri Leather Fashion Dergisi*, 1,3-4.
- Yeni Rehber Ansiklopedisi. (1993) 11. Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, N. (1993). *Eski çağda deri kullanımı ve teknolojisi*. Marmara Üniversitesi Yayınları. No: 540, İstanbul.
- Yönter, P. (2005). Gaziantep yemenileri. *Yolculuk Dergisi*. Ocak Sayısı, 54-58.
- Yurt Ansiklopedisi (1982). 4. Anadolu Yayıncılık, İstanbul.
- Yurt Ansiklopedisi. (1983). 8. Anadolu Yayıncılık. İstanbul.

Züber, H. (1971). *Türk süsleme sanatı*. Türkiye İş Bankası Yayınları(6), Ankara.

EKLER

Ek – 1. Anket Formu

ANKET FORMU

Sayın üretici,

Bu anket Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dekoratif Ürünler Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans tezi için, bölgedeki yöresel ayakkabı üreticilerinin tasarım, üretim, tanıtım ve mesleki durumları hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Ankete vereceğiniz doğru ve tarafsız cevaplar araştırmaya önemli katkıda bulunacaktır.

Vereceğiniz bilgiler araştırmada sayısal veriler için kullanılacaktır. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Sümeyye Enise ÇAM

ANKET SORULARI

Lütfen size uygun seçeneğin yanına (X) işareti koyunuz.

1. İş yerinin adı (unvanı):

2. Ana faaliyet konusu:

3. Eğitim durumunuz:

- ☐ a. İlköğretim ☐ b. Lise ☐ c. Ön lisans
☐ d. Lisans ☐ e. Yüksek lisans

4. Cinsiyetiniz

- ☐ a. Kadın
☐ b. Erkek

5. Mesleği seçme nedeniniz

- ☐ a. Baba mesleği olduğu için
☐ b. Bu alanda eğitimi aldığım için
☐ c. Bu mesleğe ilgi duyduğum için
☐ d. Ekonomik kazanç elde etmek için

6. Bulunduğunuz iş yerinde ki göreviniz

- ☐ a. İşletme sahibi aynı zamanda Usta
☐ b. Ortak aynı zamanda Usta
☐ c. Ortak aynı zamanda Çırak
☐ d. Kalfa
☐ e. Diğer

7. İşletmenizde çalışan eleman sayısı

- ☐ a. 1-3 kişi
- ☐ b. 4-6 kişi
- ☐ c. 7-9 kişi
- ☐ d. 10 kişiden fazla

8. Kaç yıldır bu işle ilgileniyorsanız?

- ☐ a. 1-5 yıl
- ☐ b. 6-10 yıl
- ☐ c. 11-15 yıl
- ☐ d. 16-20 yıl
- ☐ e. 20 yıldan fazla

9. Yöresel ayakkabı yapımında en çok kullanılan süsleme tekniği hangisidir?

- ☐ a. Biyelerle süsleme
- ☐ b. Makine dikişiyle süsleme
- ☐ c. Metallerle süsleme
- ☐ d. Elde çeşitli teknikler kullanılarak süsleme
- ☐ e. Aplikasyon
- ☐ f. Kabartma tekniği
- ☐ g. Kakma tekniği
- ☐ h. İşleme tekniği
- ☐ j. Yakma tekniği
- ☐ k. Baskı tekniği
- ☐ l. Keserek işleme ve linol işleme tekniği
- ☐ m. Oyma tekniği

10. Yöresel ayakkabıları bileştirmede hangi tekniği kullanıyorsunuz?

- ☐ a. Makinede dikerek
- ☐ b. Elde dikerek
- ☐ c. Yapıştırarak
- ☐ d. Yapıştırarak ve elde dikerek
- ☐ e. Diğer

11. Yöresel ayakkabı yapımında en çok kullanılan renk nedir?

- ☐ a. Siyah
- ☐ b. Beyaz
- ☐ c. Kahverengi
- ☐ d. Kırmızı
- ☐ e. Sarı
- ☐ f. Mavi
- ☐ g. Yeşil
- ☐ h. Turuncu
- ☐ ı. Mor
- ☐ J. Bordo
- ☐ k. Diğer

12. Yöresel ayakkabı üretiminde motif ve kompozisyon açısından tasarım olarak en çok hangisi üretilmektedir?

- ☐ a. Bitkisel motif ve kompozisyon
- ☐ b. Hayvansal motif ve kompozisyon
- ☐ c. Geometrik motif ve kompozisyon
- ☐ d. Sembolik motif ve kompozisyon

13. Tasarımlarınızı nasıl elde ediyorsunuz?

- ☐ a. Kendi atölyemizde tasarlıyoruz
- ☐ b. Başka atölyelerden yararlanıyoruz
- ☐ c. Tasarım ile ilgili dergi ve broşürlerden kendimiz çıkartıyoruz
- ☐ d. Kitle iletişim araçlarından yararlanıyoruz
- ☐ f. Diğer

14. Yöresel ayakkabı süslemesinde kullanılan desenleri nereden temin ediyorsunuz?

- ☐ a. Desen kitaplarından
- ☐ b. Dergilerden
- ☐ c. Kendi tasarımlarından
- ☐ d. Diğer.....

15. Ürettiğiniz ve pazarlamasını yaptığınız yöresel ayakkabıların daha çok hangi özelliği üzerinde yoğunlaşıyorsunuz?

- ☐ a. Geleneksel görünümde olmasına
- ☐ b. Ürünün kaliteli olmasına
- ☐ c. Ucuz ve kolay üretilen ürünler olmasına
- ☐ d. Günün modasına uygun olmasına
- ☐ e. Kullanışlı olmasına
- ☐ f. Diğer

16. Yöresel ayakkabıların modellerini kendi isteğiniz doğrultusunda mı seçiyorsunuz?

- ☐ a. Evet ☐ b. Hayır

17. Yöresel ayakkabıların modellerini tüketicilerin isteği doğrultusunda mı seçiyorsunuz?

- ☐ a. Evet ☐ b. Hayır

18. İş yerinizdeki yöresel ayakkabı çeşitleri nelerdir?

- ☐ a. Bağcıklı çarık
- ☐ b. Tokalı Çarık
- ☐ c. Yemeni
- ☐ d. Terlik
- ☐ e. Kayışlı postal
- ☐ f. Çocuk yemenisi
- ☐ g. Hepsisi.....

19. Üretim yapılan atölye ortamı çalışmanız için yeterli düzeyde midir?

- ☐ a. Yeterli
- ☐ b. Yetersiz
- ☐ c. Kısmen yeterli

20. Üretimden elde edilen aylık kazanç nedir?

- ☐ a. 500 TL'den az
- ☐ b. 500-1000 TL
- ☐ c. 1001-1500 TL
- ☐ d. 1501-2000 TL
- ☐ e. 2001 TL ve üzeri

21. Yöresel ayakkabı yapımında en çok hangi yapıştırıcıyı kullanıyorsunuz?

- ☐ a. Bally
- ☐ b. Derby
- ☐ c. Solüsyon
- ☐ d. Diğer.....

22. Yöresel ayakkabı yapımında hangi tür iplik kullanıyorsunuz?

- ☐ a. Bitkisel
- ☐ b. Hayvansal iplik
- ☐ c. Sentetik iplik
- ☐ d. Diğer.....

23. Yöresel ayakkabıların sizce tercih nedenleri nelerdir?

- ☐ a. İhtiyaca uygun olması
- ☐ b. Moda akımına uygun olması
- ☐ c. Ekonomik olması
- ☐ d. Geleneksel özelliğe uygun olması
- ☐ e. Kullanıma uygun olması
- ☐ f. Kaliteli olması
- ☐ g. Diğer.....

24. En çok hangi mevsimde satış yapıyorsunuz?

- ☐ a. İlkbahar (mart, nisan, mayıs) ☐ b. Yaz (haziran, temmuz, ağustos)
☐ c. Sonbahar (eylül, ekim, kasım) ☐ d. Kış (aralık, ocak, şubat)

25. Satış ya da üretimde güçlüklerle karşılaşılıyor musunuz?

- ☐ a. Evet
☐ b. Hayır

26. Cevabınız evet ise karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

- ☐ a. Yeterli ve kaliteli ham madde bulunamaması
☐ b. Yeterli ve teknolojik makinelerin azlığı
☐ c. Çalışacak kalifiye eleman azlığı
☐ d. Hammaddelerin pahalılığı
☐ e. Üretilen ürünlerin reklâmının yapılamaması
☐ f. Diğer

27. Karşılaştığınız güçlüklerin giderilmesi için önerileriniz nelerdir?

- ☐ a. Yöresel ayakkabı üreticilerinin desteklenmesi
☐ b. Kalifiye eleman yetiştirilecek bölümler ve kursların arttırılması
☐ c. Yöresel ayakkabı üretimini artıracak desteğin sağlanması (kredi, kooperatif gibi)
☐ d. Yöresel ayakkabı tasarımlarının yurtiçi ve yurtdışında tanıtılması
☐ e. Diğer.....

Ek – 2 Bilgi Formları

BİLGİ FORMU 1

Örnek no: 01

Fotoğraf no: 01

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Terlik

Bölgedeki adı: Saray terliği

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy : 30 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (gön), kösele, sim. Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği sim sırma işi.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Terlik taban ve sayadan oluşmaktadır. Terliğin sayası sim sırma işi yapılarak süslenmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Terliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 2

Örnek no: 02

Fotoğraf no: 02

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Terlik

Bölgedeki adı: Motifli terlik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (gön), kösele, sim. Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Terlik taban ve sayadan oluşmaktadır. Terliğin sayası delecak yardımı ile geometrik şekillerle süslenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Terliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 3

Örnek no: 03

Fotoğraf no: 03

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Kilteli Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Yeşil, Siyah, Kahverengi, Mavi.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya yeşil deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek için zikzak şeklinde oval deri kesilmiştir. Kesilen derinin üstüne ince şeritler hazırlanarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Kilde için 15 cm boyunda 2 cm. eninde deri kesilmiştir. Kesilen şeridin uç kısmına delecak yardımı ile 5 tane delik açılmıştır. Hazırlanılan şerit sayanın üstü kesilerek içinden geçirilmiştir. Sayanın diğer tarafına da kilte takılmıştır. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 4

Örnek no: 04

Fotoğraf no: 04

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Mavi, Bordo, Kahverengi, Beyaz.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya mavi deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek için zikzak şeklinde oval deri kesilmiştir. Kesilen derinin üstüne ince şeritler hazırlanarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 5

Örnek no: 05

Fotoğraf no: 05

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, Beyaz, Mavi, Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek için zikzak şeklinde oval deri kesilmiştir. Kesilen derinin üstüne ince şeritler hazırlanarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 6

Örnek no: 06

Fotoğraf no: 06

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Nakışlı çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 25 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, sim sırma ile işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın üstünü süslemek için sim sırma işi yapılmıştır. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 7

Örnek no: 07

Fotoğraf no: 07

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Nakışlı çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 25 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, sim sırma ile işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın üstünü süslemek için sim sırma işi yapılmıştır. Sayanın kenarları kırmızı biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmış.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 8

Örnek no: 08

Fotoğraf no: 08

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Nakışlı çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy : 30 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecek, levger, çekiç, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, sim sırma ile işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Mavi

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise mavi deriden kesilmiştir. Sayanın üstünü süslemek için sim sırma işi yapılmıştır. Sayanın kenarları mavi biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmış.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 9

Örnek no: 09

Fotoğraf no: 09

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Fatih Çarığı.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah

Kompozisyon: Fatih çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise koyu kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Saray fatih çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 10

Örnek no: 10

Fotoğraf no: 10

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Dikişli Çarık.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy : 32 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic,

zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah

Kompozisyon: Dikişli çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise koyu kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları kırmızı biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Çarığın burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 11

Örnek no: 11

Fotoğraf no: 11

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Dikişli Çarık.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 12 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Dikişli çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kahverengi deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Çarığın burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 12

Örnek no: 12

Fotoğraf no: 12

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Dikişli Çarık.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 30 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Dikişli çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kahverengi deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır. Çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 13

Örnek no: 13

Fotoğraf no: 13

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Motifli Çarık

Bölgedeki adı: Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 9. 5 cm.

Boy: 27 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, güderi şeritler, mum, çiriş, yapıştırıcı, kösele,

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı, keserek işleme tekniğı.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası iki parça halinde kahverengi deriden burun ve topuk olarak kesilmiştir. Sayanın burun kısmına delecak yardımı ile geometrik şekiller verilmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 14

Örnek no:14

Fotoğraf no: 14

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Motifli Çarık

Bölgedeki adı: Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 28 cm.

Kullanılan Malzeme :

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, güderi şeritler, mum, çiriş, yapıştırıcı, kösele,

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Hardal Sarısı.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası tek parça halinde hardal sarısı deriden kesilmiştir. Sayanın burun kısmına delecak yardımı ile geometrik şekiller verilmiştir. Siyah deriden 0. 5 cm. kalınlığında şerit kesilmiştir ve sayanın aralarından geçirilmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 15

Örnek no: 15

Fotoğraf no: 15

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Karadağ çarığı

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10. 5 cm.

Boy: 27 cm

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Açık ve koyu kahverengi

Kompozisyon: Karadağ çarığı taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban burundan dikişli ve daha geniş kesilmiştir sayaya doğru çıkmaktadır. Sayası küçük parçalar halinde kesilerek tabana aralarında boşluk bırakılarak çift kat olarak dikilmiştir. Ön ve arka sayası koyu kahverengi deriden kenarları zikzak şeklinde kesilmiştir. Açık renk kahverengi deriden 0. 5 cm. kalınlığında şerit kesilmiştir ve çift kat dikilen sayanın aralarından geçirilmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 16

Örnek no: 16

Fotoğraf no: 16

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Ham çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 14 cm.

Boy : 30 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin, ham dana derisi), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Krem rengi, siyah

Kompozisyon: Ham çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban işlenmemiş dana derisinden kesilmiştir. Taban burundan dikişli ve daha geniş kesilmiştir sayaya doğru çıkmaktadır. Sayası küçük parçalar halinde kesilerek tabana aralarında boşluk bırakılarak çift kat olarak dikilmiştir. Ön ve arka sayısı açık kahverengi deriden kenarları zikzak şeklinde kesilmiştir. Koyu renk kahverengi deriden 0. 5 cm. kalınlığında şerit kesilmiştir ve çift kat dikilen sayanın aralarından geçirilmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 17

Örnek no: 17

Fotoğraf no: 17

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Ham çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy : 29 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi

Kompozisyon: Ham çarık tek parça halinde kahverengi deriden kesilmiştir. Ham çarık sadece burundan dikişlidir. Burun kısmı açıktır. Ham çarığın etrafını kesilen ince sıırım ile tek yönlü olarak çevrelenmiştir. Burun kısmının tam ortasına 1. 5 cm. eninde 7 cm. kalınlığında bir parça kesilmiş ve dikilmiştir. 0. 5 cm kalınlığında 1 m. boyunda bir şerit kesilerek çarığın topuk ve yan kısmına takılmıştır. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 18

Örnek no:18

Fotoğraf no: 18

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Kelik

Bölgedeki adı: Kelik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 8 cm.

Boy : 28 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, su taşı, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi, Mor, Yeşil.

Kompozisyon: Kelik taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası da iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kahverengi deriden hazırlanmıştır. Sayanın yan kısımlarına basit süsleme tekniği kullanılarak süslenmiştir. Sayanın topuğa gelen kısmına üçgen şeklinde bir deri kesilerek yerleştirilmiştir. Yerleştirilen derinin uçlarını zikzak kesilerek şekil verilmiştir ve delecak yardımı ile zikzakların alt kısmına delikler açılmıştır. Keliğin boğaz kısmına sarı ve yeşil renkte su taşı ile süslenmiştir. Sayanın kenarları sarı biye çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Keliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 19

Örnek no: 19

Fotoğraf no: 19

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Kelik

Bölgedeki adı: Kelik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 31 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekik, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, su taşı

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı.

Kullanılan renkler: Pembe,Sarı, yeşil

Kompozisyon: Kelik taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası da iki parçadan oluşmaktadır Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise sarı deriden hazırlanmıştır. Sayanın topuğa gelen kısmına üçgen şeklinde bir deri kesilerek yerleştirilmiştir. Yerleştirilen derinin uçlarını zikzak kesilerek şekil verilmiştir ve delecak yardımı ile zikzakların alt kısmına delikler açılmıştır. Keliğın boğaz kısmına sarı ve yeşil renkte su taşı ile süslenmiştir. Sayanın kenarları yeşil biye çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır. Keliğın burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 20

Örnek no: 20

Fotoğraf no: 20

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Kelik

Bölgedeki adı: Kelik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy: 32 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecek, levger, çekiç, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, su taşı

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Yeşil, sarı

Kompozisyon: Kelik taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası da iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise yeşil deriden hazırlanmıştır. Sayanın topuğa gelen kısmına üçgen şeklinde bir deri kesilerek yerleştirilmiştir. Yerleştirilen derinin uçlarını zikzak kesilerek şekil verilmiştir ve delecek yardımı ile zikzakların alt kısmına delikler açılmıştır. Keliğin boğaz kısmına sarı ve yeşil renkte su taşı ile süslenmiştir. Sayanın kenarları sarı biye çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Keliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 21

Örnek no: 21

Fotoğraf no: 21

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Postal

Bölgedeki adı: Nakışlı postal

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 14 cm.

Boy : 32 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekiç, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler, su taşı.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi, yeşil, sarı, kırmızı

Kompozisyon: Nakışlı postal taban, üst kısım ve yanlardan oluşmaktadır. Postalın kenarları ve bağcık kısımları deriden kesilen biyelerle çevrelenmiş ve üzeri pamuk ipliği ile elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Postalın boğaz kısmının arkası biz ile delinerek 0. 5 cm. enindeki deri şeritlerle süslenmiştir. Şeritler ile geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Postalın bağcıkları da yine 1. 5 cm. enindeki şeritlerden oluşmaktadır. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Nakışlı postalın burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 22

Örnek no: 22

Fotoğraf no: 22

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Kelik

Bölgedeki adı: Minyatür kelik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 5 cm.

Boy : 10 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler, nazar boncuğu, su taşı

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Yeşil, Pembe, sarı.

Kompozisyon: Minyatür kelik taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası da iki parçadan oluşmaktadır Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise pembe deriden hazırlanmıştır. Sayanın topuğa gelen kısmına üçgen şeklinde bir deri kesilerek yerleştirilmiştir. Yerleştirilen derinin uçlarını zikzak kesilerek şekil verilmiştir ve delecak yardımı ile zikzakların alt kısmına delikler açılmıştır. Sarı ve pembe renkte su taşı ile süslenmiştir. Sayanın kenarları kahverengi biye çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Keliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir. Keliği süslemek için birer tane nazar boncuğu takılmıştır. Birleştirmek için yine büyük bir nazar boncuğu takılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 23

Örnek no: 23

Fotoğraf no: 23

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Kelik

Bölgedeki adı: Minyatür kelik

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 5 cm.

Boy : 10 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecek, levger, çekiç, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler, nazar boncuğu, su taşı

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Yeşil, Kahverengi.

Kompozisyon: Minyatür kelik taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası da iki parçadan oluşmaktadır Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise pembe deriden hazırlanmıştır. Sayanın topuğa gelen kısmına üçgen şeklinde bir deri kesilerek yerleştirilmiştir. Yerleştirilen derinin uçlarını zikzak kesilerek şekil verilmiştir ve delecek yardımı ile zikzakların alt kısmına delikler açılmıştır. Sarı ve kahverengi renkte su taşı ile süslenmiştir. Sayanın kenarları kahverengi biye çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Keliğin burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir. Keliği süslemek için birer tane nazar boncuğu takılmıştır. Birleştirmek için yine büyük bir nazar boncuğu takılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 24

Örnek no: 24

Fotoğraf no: 24

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 9 cm.

Boy : 27 cm .

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı.

Kullanılan renkler: Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban ve saya kahverengi deriden hazırlanmıştır. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrenmiştir. Taban ise burun kısmından elde dikilmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 25

Örnek no: 25

Fotoğraf no: 25

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Bağcıklı Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 27 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık sandalet taban sayadan oluşmaktadır. Sayası ise iki parçadan oluşmaktadır. Sayanın ilk ve ikinci kısmı kahverengi deriden parçalar halinde kesilmiştir. Sayanın ön ve topuk kısmı koyu kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Kahverengi deriden kesilen sayanın küçük parçaları çift kat olarak açık renkli kahverengi sayaya dikilmiştir. 0. 5 cm. kalınlığında kahverengi deriden şerit kesilerek küçük parçalar halinde çift kat dikilen sayanın içine geçirilmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Sandalet çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 26

Örnek no: 26

Fotoğraf no: 26

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Gladyatör

Bölgedeki adı: Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 27 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık sandalet taban sayadan oluşmaktadır. Sayası ise iki parçadan oluşmaktadır. Sayanın ilk ve ikinci kısmı kahverengi deriden parçalar halinde kesilmiştir. Sayanın ön ve topuk kısmı koyu kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Kahverengi deriden kesilen sayanın küçük parçaları çift kat olarak açık renkli kahverengi sayaya dikilmiştir. 0. 5 cm. kalınlığında kahverengi deriden şerit kesilerek küçük parçalar halinde çift kat dikilen sayanın içine geçirilmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Sandalet çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 27

Örnek no: 27

Fotoğraf no: 27

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Çocuk Çarığı.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 7 cm.

Boy: 15 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, Mavi, Siyah.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Sayanın ön kısmı kırmızı deriden, arka kısmı mavi deriden kesilmiştir. Makine dikişi ile birleştirilmiştir. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 28

Örnek no: 28

Fotoğraf no: 28

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Kilteli Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı, keserek işleme tekniğı.

Kullanılan renkler: Beyaz, Siyah.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya beyaz deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek için delecak yardımıyla geometrik süslemeler yapılmıştır. Kilde için 15 cm boyunda 2 cm. eninde deri kesilmiştir. Kesilen şeridin uç kısmına delecak yardımı ile 5 tane delik açılmıştır. Hazırlanılan şerit sayanın üstü kesilerek içinden geçirilmiştir. Sayanın diğer tarafına da kilte takılmıştır. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliğı ile düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 29

Örnek no: 29

Fotoğraf no: 29

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Çocuk Çarığı.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 7 cm.

Boy: 15 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, keserek işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi, Siyah.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya kahverengi deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 30

Örnek no: 30

Fotoğraf no: 30

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Kilteli Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı, keserek işleme tekniğı.

Kullanılan renkler: Beyaz, Siyah.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya beyaz deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek delecak yardımıyla geometrik süslemeler yapılmıştır. Kilde için 15 cm boyunda 2 cm. eninde deri kesilmiştir. Kesilen şeridin uç kısmına delecak yardımı ile 5 tane delik açılmıştır. Hazırlanılan şerit sayanın üstü kesilerek içinden geçirilmiştir. Sayanın diğer tarafına da kilte takılmıştır. Sayanın kenarları siyah deriden kesilen biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya pamuk ipliğı ile düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 31

Örnek no: 31

Fotoğraf no: 31

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı, keserek işleme tekniğı.

Kullanılan renkler: Yeşil, Hardal Sarısı, Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası tek parça halinde yeşil deriden kesilmiştir. Sayanın burun kısmına delecak yardımı ile geometrik şekiller verilmiştir. Kahverengi deriden 0. 5 cm. kalınlığında şerit kesilmiştir ve sayanın aralarından geçirilmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 32

Örnek no: 32

Fotoğraf no: 32

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Motifli Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 11 cm.

Boy: 30 cm.

Kullanılan Malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı, keserek işleme tekniğı.

Kullanılan renkler: Bordo, Siyah.

Kompozisyon: Çarık taban ve sayadan oluşmaktadır. Sayası tek parça halinde bordo deriden kesilmiştir. Sayanın burun kısmına delecak yardımı ile geometrik şekiller verilmiştir. Siyah deriden 0. 5 cm. kalınlığında şerit kesilmiştir ve sayanın aralarından geçirilmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 33

Örnek no: 33

Fotoğraf no: 33

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Fatih Çarığı.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniğı, yapıştırarak birleştirme tekniğı.

Kullanılan renkler: Turuncu, Siyah.

Kompozisyon: Fatih çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban ve Saya ise turuncu deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniğı ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliğı kullanılmıştır. Saray fatih çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleğı: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 34

Örnek no: 34

Fotoğraf no: 34

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Fatih Çarığı.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecek, levger, çekiç, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Sarı, Siyah.

Kompozisyon: Fatih çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise sarı deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Saray fatih çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 35

Örnek no: 35

Fotoğraf no: 35

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Fatih Çarığı.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekiç, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Mor, Siyah.

Kompozisyon: Fatih çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise mor deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Saray fatih çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 36

Örnek no: 36

Fotoğraf no: 36

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Fatih Çarığı.

Bölgedeki adı: Çarık.

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 15 cm.

Boy : 34 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, eğe, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahvrengei.

Kompozisyon: Fatih çarığı taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise kahverengi deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Sayanın üzerine delecak yardımıyla geometrik süslemeler yapılmıştır. Taban ve saya elde düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmıştır. Saray fatih çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 37

Örnek no: 37

Fotoğraf no: 37

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Bağcıklı Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 27 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Kahverengi, Beyaz, Mavi, Siyah.

Kompozisyon: Çarık sandalet taban sayadan oluşmaktadır. Sayası beyaz deriden kesilmiştir. Sayanın üzerini süslemek için zikzak şeklinde oval deri kesilmiştir. Kesilen derinin üstüne ince şeritler hazırlanarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Beyaz deriden kesilen sayanın küçük parçaları çift kat olarak sayaya dikilmiştir. 0. 5 cm. kalınlığında siyah deriden şerit kesilerek küçük parçalar halinde çift kat dikilen sayanın içine geçirilmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Sandalet çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 38

Örnek no: 38

Fotoğraf no: 38

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Bağcıklı Çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 27 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ıhvan, delecak, levger, çekik, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri.

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, güderi şeritler.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği.

Kullanılan renkler: Açık Kahverengi, Mavi, Kırmızı, Pembe, Sarı, Siyah.

Kompozisyon: Çarık sandalet taban sayadan oluşmaktadır. Sayası ise iki parçadan oluşmaktadır. Sayanın ön kısmı mavi, topuk kısmı kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Sayanın üzerini süslemek için zikzak şeklinde oval deri kesilmiştir. Kesilen derinin üstüne ince şeritler hazırlanarak geometrik tarzda süslemeler yapılmıştır. Mavi deriden kesilen sayanın küçük parçaları çift kat olarak mavi renkli sayaya dikilmiştir. 0. 5 cm. kalınlığında açık kahverengi deriden şerit kesilerek küçük parçalar halinde çift kat dikilen sayanın içine geçirilmiştir. Taban ve saya pamuk ipliği ile düz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Sandalet çarığının burun kısmı yukarı kalkık ve sivridir.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 39

Örnek no: 39

Fotoğraf no: 39

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Nakışlı çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 25 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, sim sırma ile işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Lacivert.

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Saya ise lacivert deriden kesilmiştir. Sayanın üstünü süslemek için sim sırma işi yapılmıştır. Sayanın kenarları açık kahverengi biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmış.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

BİLGİ FORMU 40

Örnek no: 40

Fotoğraf no: 40

İnceleme tarihi: 10. 10. 2016

Envanter türü: -

Ürünün türü: Çarık

Bölgedeki adı: Nakışlı çarık

Ürünün bulunduğu yer: Kahramanmaraş

Ürünün boyutları:

Eni: 10 cm.

Boy : 25 cm.

Kullanılan malzeme:

Araçlar: Endaze, tezgâh, köşker iğnesi dönder ağacı, ihvan, delecak, levger, çekic, zımpara, dişli, ege, kerpeten, tahta ve plastik kalıplar, muşta, biz, teber, demir keski, örs, ökçe demiri

Gereçler: Pamuk iplik, mum, çiriş, yapıştırıcı, deri (sahtiyan, meşin), kösele, sim.

Kullanılan teknik: Biyelerle süsleme, elde çeşitli teknikler kullanarak süsleme, elde birleştirme tekniği, yapıştırarak birleştirme tekniği, sim sırma ile işleme tekniği.

Kullanılan renkler: Kırmızı, Kahverengi.

Kompozisyon: Çarık taban ve saya olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Taban köseleden kesilmiştir. Sayanın ön kısmı kahverengi, topuk kısmı kırmızı deriden kesilmiştir. Sayanın üstünü süslemek için sim sırma işi yapılmıştır. Sayanın kenarları siyah biye ile çevrelenmiştir. Taban ve saya elde çapraz dikiş tekniği ile birleştirilmiştir. Dikiş işleminde pamuk ipliği kullanılmış.

Kaynak Kişinin Künyesi:

Adı Soyadı: Mehmet KOPAR

Doğum Yeri Yılı: Kahramanmaraş 1978

Öğrenim Durumu: İlköğretim

Mesleği: Çarık ustası

Adresi: Semerciler Çarşısı No: 17/B Kahramanmaraş

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...